

T.C.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

SÜLEYMANİYE VE KÖPRÜLÜ YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ

SANCAK KUR'AN-I KERİM CİLTLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS

ESER METNİ

Gizem Erdem

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

CİLT PROGRAMI

Tez Danışmanı: Doç. Yasin Çakmak

OCAK 2024

T.C.

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

SÜLEYMANİYE VE KÖPRÜLÜ YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ

SANCAK KUR'AN-I KERİM CİLTLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS

ESER METNİ

Gizem Erdem

GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

CİLT PROGRAMI

Tez Danışmanı: Doç. Yasin Çakmak

OCAK 2024

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Ücret karşılığı başka kişilere yazdırmadığımı (dikte etme dışında), uygulamalarımı yaptırmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

SÜLEYMANİYE VE KÖPRÜLÜ YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ SANCAK KUR'AN-I KERİM CİLTLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu çalışmada Türk cilt sanatının araştırılması bağlamında Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin cilt özelliklerini mercek altına almakta ve Sancak Kur'an-ı Kerimlerini inceleyerek bu sanatın zenginliğine katkı sağlamaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan literatür taraması ile Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin tarihsel süreçte hangi amaç ve alanlarda kullanıldığı incelenmiştir. Bununla birlikte kaç farklı şekilde hazırlandıkları, kullanılan malzeme çeşitlilikleri, süsleme teknikleri ve mahfazaları bakımından da farklı boyutlarda irdelenmiştir. Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi koleksiyonlarında toplamda 12 adet Sancak Kur'an-ı Kerimine ulaşılmıştır. İncelenen ciltlerin iki adedi sekizgen formda diğer on adedi ise dikdörtgen formdadır. Sancak Kur'an-ı Kerimi ciltlerinin iki adedi kalıp, bir adedi lake, iki adedi yazma, dört adedi zerbahar, bir adedi yekşah, iki adedi ise düz deri ile kaplıdır.

Bu çalışmanın bir parçası olarak; Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphanelerindeki Sancak Kur'an-ı Kerimleri koleksiyonu katalog haline getirilmiş, resim ve çizimler eklenmiş, dört adet Sancak Kur'an-ı Keriminin cilt uygulamaları yapılarak özellikleri ele alınmıştır. Çalışma sonunda Türk cilt sanatının çeşitliliği ve özellikle Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin özgünlüğü vurgulanmakla birlikte, literatüre kaynak kazandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Cilt Sanatı, Sancak Kur'an-ı Kerimi, Süleymaniye Kütüphanesi, Köprülü Kütüphanesi, Yazma Eser.

EXAMINATION OF THE SANJAK QURAN BOOKBINDINGS OF SULEYMANIYE AND KOPRULU MANUSCRIPT LIBRARIES

SUMMARY

This study examines the binding features of the Sanjak Qurans in the Süleymaniye and Köprülü Manuscript Libraries in the context of the research of Turkish binding art. By examining the Sanjak Qurans, it has been tried to contribute to the richness of this art.

With the literature review carried out within the scope of the study, the purposes and areas in which the Sanjak Qurans were used in the historical process were examined. In addition, various researches have been carried out in terms of how many different ways they are prepared, the variety of materials used, decoration techniques and enclosures. The binding features of 12 Sanjak Qurans in the collections of Süleymaniye and Köprülü Manuscript Libraries are examined in detail. Two of the examined bindings are in octagonal form and the other ten are in rectangular form. Sancak Quran, two of its bindings are molded, one is lacquered, two are manuscripts, four are zarbahar, one is monolithic, and two are plain leather.

As part of this study; pictures and drawings of the Sanjak Quran collection in the Süleymaniye and Köprülü Manuscript Libraries are added, and the binding applications of four Sanjak Qurans are made and their features are discussed. At the end of the study, while emphasizing the diversity of Turkish binding art and especially the originality of the Sanjak Qurans, it was tried to provide a source for the literature.

Keywords: Turkish Binding Art, Sanjak Qur'an, Süleymaniye Library, Köprülü Library, Manuscript.

ÖNSÖZ

Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphaneleri yıllardır kıymetli eserleri bünyesinde barındıran, gelecek nesillere aktarılması için çalışan, dünya genelinde önemli yere sahip kıymetli kütüphanelerdir. Bu çalışmada, kütüphane bünyesinde yer alan Sancak Kur'an-ı Kerimleri incelenmiş ve benzer özellikleri tespit edilerek karşılaştırmalar yapılmıştır. Seçilen örnekler üzerinden dönemin yöntemlerine benzer uygulamalar birebir uygulanmıştır. Dönem özellikleri hakkında bilgi edinilerek yapım tekniklerine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Tez çalışmamın hazırlanmasında kıymetli bilgi ve deneyimlerini esirgmeden rehberlik eden tez danışmanım Doç. Dr. Yasin ÇAKMAK ve tez kapsamında yol gösteren ve Prof. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU hocalarımıza teşekkür ederim.

Araştırmalarım sırasında yardımcı olan Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanı Dr. Nil BAYDAR'a, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde araştırma yapma imkânı veren kütüphane müdürü Hüseyin KUTAN'a, koleksiyon tarama çalışmalarımda destek olan tasnif ve kataloglama servisi memuru Mustafa DİL'e, destek ve bilgisini esirgemeyen arkadaşım Fatma ASLANOĞLU ERBUĞ'a, çalışma arkadaşlarım Ayşenur YILDIRIM TOPTAŞ, Ahmet Yasir ÖZAY ve Ramazan AKTEMUR'a, teşekkür ederim. Ayrıca bilgi ve kaynaklarını esirgmeden çalışmalarım katkı sağlayan iş arkadaşım Yazma Eser Uzmanı Celal Volkan KAYA'ya çok teşekkür ederim.

Son olarak hayat boyu her türlü desteği ile yanımda olan Yaşar ERDEM başta olmak üzere tüm aileme sonsuz teşekkür ederim.

Gizem ERDEM

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
RESİM LİSTESİ.....	vii
ÇİZİM LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konunun Çerçevesi ve Amacı.....	1
1.2. Kaynak ve Araştırmalar.....	1
1.3. Yöntem.....	1
2. TÜRK CİLT SANATI TARİHÇESİ VE SANCAK KUR'AN-I KERİMLERİ.....	5
2.1. Türk Cilt Sanatı.....	5
2.2. Sancak Kur'an-ı Kerimleri.....	6
3. SÜLEYMANİYE VE KÖPRÜLÜ YAZMA ESER KÜTÜPHANELERİ VE KOLEKSİYONLAR.....	26
3.1. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi ve Koleksiyonları.....	26
3.2. Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi ve Koleksiyonları.....	27
4. KATALOG	29
5. UYGULAMALAR	110
5.1. Uygulama 1	110
5.2. Uygulama 2	114
5.3. Uygulama 3	118
5.4. Uygulama 4	121
6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	124
KAYNAKÇA	134
ÖZGEÇMİŞ	137

KISALTMALAR

AEYEK	: Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi
C.	: Cilt
cm	: Santimetre
GM	: Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu
h.	: Hicri
HSYEK	: Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi
K.	: Katalog numarası
KYEK	: Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi
m.	: Miladi
MAB	: Mehmet Asım Bey Koleksiyonu
NA	: Nuri Arlasez Koleksiyonu
NYEK	: Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi
RPYEK	: Ragıp Paşa Yazma Eser Kütüphanesi
s.	: Sayfa
st.	: Satır
SYEK	: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
TIEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
TSMK	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
TYEKB	: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
YB	: Yazma Bağışlar Koleksiyon
yk.	: Yaprak
yy.	: Yüzyıl

RESİM LİSTESİ

Resim 2.2.1: Eğri Fetihnamesi'nde yer alan, Sultan III. Mehmed'in alayını gösteren minyatür detayı

Resim 2.2.2: Sancak

Resim 2.2.3: Sancak direğine asılı Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.4: Sancak direğine asılı Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.5: Sancak direğine asılı Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.6: Cönk formda Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.7: Kare formda Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.8: Dendan formda miklepli Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.9: Altın silindir mahfaza ve rulo Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.10: Dikdörtgen formda miklepli Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.11: Sekizgen formda miklepli Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.12: Sekizgen formda iki uçtan miklepli Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.13: Sekizgen formda alttan ayırma Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.14: Sekizgen formda mülemma Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.15: Sekizgen formda mülevven Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.16: Sekizgen formda murassa Sancak Kur'an-ı Kerim

Resim 2.2.17: Sekizgen formda müşebbek Sancak Kur'an-ı Kerim Kap İçi

Resim 2.2.18: Sekizgen formda yazma Sancak Kur'an-ı Kerim Kap İçi

Resim 2.2.19: Sekizgen formda müşebbek Sancak Kur'an-ı Kerim Kap İçi

Resim 2.2.20: Sekizgen formda el aleti ile yapılmış Sancak Kur'an-ı Kerim Kap İçi

Resim 2.2.21: Metal dikdörtgen formlu mahfaza

Resim 2.2.22: Metal silindir formlu mahfaza

Resim 2.2.23: Gümüş bitkisel işlemeli mahfaza

Resim 2.2.24: Altın ve değerli taşlarla süslenmiş mahfaza

Resim 2.2.25: Dışı yeşil kadife, iç kısmı kırmızı atlas üzerine altın sırma ve inci işlemeli kutu

Resim 2.2.26: Gümüş cönk formlu mahfaza

Resim 2.2.27: Gümüş cami işlemeli mahfaza

Resim 2.2.28: Altın ve değerli taşlarla süslenmiş mahfaza

Resim 2.2.29: Kadife mahfaza ve Sancak Kur'an-ı Kerimi

Resim 2.2.30: Bakır altın ile yazılı mahfaza

Resim 2.2.31: Altın sekizgen formlu mahfaza

Resim 2.2.32: Sekizgen formlu altın mahfaza üzeri; kırmızı mineli, çiçek, edebiyat, bilim simgeleri ile süslenmiş Sancak Kur'an-ı Kerimi

Resim 2.2.33: SYEK-NA Kol.-00315-122a

Resim 2.2.34: SYEK-NA Kol.-00315-son sayfa

Resim 2.2.35: SYEK-NA Kol.-00315-Mahfaza

Resim 2.2.36: SYEK-NA Kol.-00315-Sağ Kap

Resim 2.2.37: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap ve Mıklep

Resim 4.38: SYEK-NA Kol.-00315-Sağ Kap İçi

Resim 4.39: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap ve Mıklep İçi

Resim 4.40: SYEK-NA Kol.-00280-Mahfaza

Resim 4.41: SYEK-NA Kol.-00280-s.1b-2a

Resim 4.42: SYEK-NA Kol.-00280-son sayfa

Resim 4.43: SYEK-NA Kol.-00280-s.213

- Resim 4.44:** SYEK-NA Kol.-00280-Sağ Kap
- Resim 4.45:** SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap ve Mıklep
- Resim 4.46:** SYEK-NA Kol.-00280-Sağ Kap İçi
- Resim 4.47:** SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap ve Mıklep İçi
- Resim 4.48:** SYEK-GM Kol.-00248-s.1b-2a
- Resim 4.49:** SYEK-GM Kol.-00248-3a
- Resim 4.50:** SYEK-GM Kol.-00248-son sayfa
- Resim 4.51:** SYEK-GM Kol.-00248-Sağ Kap
- Resim 4.52:** SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap ve Mıklep
- Resim 4.53:** SYEK-GM Kol.-00248-Sağ Kap İçi
- Resim 4.54:** SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap ve Mıklep İçi
- Resim 4.55:** SYEK-NA Kol.-00185-s.1a
- Resim 4.56:** SYEK-NA Kol.-00185-2a
- Resim 4.57:** SYEK-NA Kol.-00185-son sayfa
- Resim 4.58:** SYEK-NA Kol.-00185-Koruyucu Kutu
- Resim 4.59:** SYEK-NA Kol.-00185-Koruyucu Kutu İçi
- Resim 4.60:** SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap
- Resim 4.61:** SYEK-NA Kol.-00185-Sol Kap
- Resim 4.62:** SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap İçi
- Resim 4.63:** SYEK-NA Kol.-00185-Sol Kap İçi
- Resim 4.64:** SYEK-NA Kol.-00188-s. 1b-2a
- Resim 4.65:** SYEK-NA Kol.-00188-s.3b-4a
- Resim 4.66:** SYEK-NA Kol.-00188-son sayfa

Resim 4.67: SYEK-NA Kol.-00188-Koruyucu Kutu

Resim 4.68: SYEK-NA Kol.-00188-Koruyucu Kutu İçi

Resim 4.69: SYEK-NA Kol.-00188-Sekizgen Bakır Mahfaza

Resim 4.70: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap

Resim 4.71: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap

Resim 4.72: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap İçi

Resim 4.73: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap İçi

Resim 4.74: SYEK-GM Kol.-00265-s.1a

Resim 4.75: SYEK-GM Kol.-00265-s.2a

Resim 4.76: SYEK-GM Kol.-00265-son sayfa

Resim 4.77: SYEK-GM Kol.-00265-Sağ Kap

Resim 4.78: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap ve Mıklep

Resim 4.79: SYEK-GM Kol.-00265-Sağ Kap İçi

Resim 4.80: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap ve Mıklep İçi

Resim 4.81: SYEK-YB Kol.-02858-1b-2a

Resim 4.82: SYEK-YB Kol.-02858-s.4a

Resim 4.83: SYEK-YB Kol.-02858-son sayfa

Resim 4.84: SYEK-YB Kol.-02858- Sağ Kap

Resim 4.85: SYEK-YB Kol.-02858- Sol Kap

Resim 4.86: SYEK-YB Kol.-02858-Sağ Kap İçi

Resim 4.87: SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap İçi

Resim 4.88: SYEK-YB Kol.- 03188-1b-2a

Resim 4.89: SYEK-YB Kol.-03188-s.3a

- Resim 4.90:** SYEK-YB Kol.-03188-son sayfa
- Resim 4.91:** SYEK-YB Kol.- 03188-Koruyucu Kutu
- Resim 4.92:** SYEK-YB Kol.- 03188-Koruyucu Kutu İçi
- Resim 4.93:** SYEK-YB Kol.- 03188-Sağ Kap
- Resim 4.94:** SYEK-YB Kol.- 03188-Sol Kap
- Resim 4.95:** SYEK-YB Kol.- 03188-Sağ Kap İçi
- Resim 4.96:** SYEK-YB Kol.- 03188-Sol Kap İçi
- Resim 4.97:** SYEK-NA Kol.-00186-s.1b
- Resim 4.98:** SYEK-NA Kol.-00186-son sayfa
- Resim 4.99:** SYEK-NA Kol.-00186-s.260b-261a
- Resim 4.100:** SYEK-NA Kol.-00186-Sağ Kap
- Resim 4.101:** SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap ve Mıklep
- Resim 4.102:** SYEK-NA Kol.-00186-Sağ Kap İçi
- Resim 4.103:** SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap ve Mıklep İçi
- Resim 4.104:** SYEK-NA Kol.-00264-s.1b-2a
- Resim 4.105:** SYEK-NA Kol.-00264-s.3a
- Resim 4.106:** SYEK-NA Kol.-00264-son sayfa
- Resim 4.107:** SYEK-NA Kol.-00264-Koruyucu Kutu
- Resim 4.108:** SYEK-NA Kol.-00264-Koruyucu Kutu İçi
- Resim 4.109:** SYEK-NA Kol.-00264-Mahfaza
- Resim 4.110:** SYEK-NA Kol.-00264-Sağ Kap
- Resim 4.111:** SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap ve Mıklep
- Resim 4.112:** SYEK-NA Kol.-00264-Sağ Kap İçi

- Resim 4.113:** SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap ve Mıklep İçi
- Resim 4.114:** SYEK-YB Kol.-00324-s.1b-2a
- Resim 4.115:** SYEK-YB Kol.-00324-s.3a
- Resim 4.116:** SYEK-YB Kol.-00324-son sayfa
- Resim 4.117:** SYEK-YB Kol.-00324-Sağ Kap
- Resim 4.118:** SYEK-YB Kol.-00324-Sol Kap ve Mıklep
- Resim 4.119:** SYEK-YB Kol.-00324-Sağ Kap İçi
- Resim 4.120:** SYEK-YB Kol.-00324-Sol Kap ve Mıklep İçi
- Resim 4.121:** KYEK-MAB Kol.-00001-Köprülü Mehmet Asım Bey'in mührü
- Resim 4.122:** KYEK- MAB Kol.-00001-s.1b-2a
- Resim 4.123:** KYEK-MAB Kol.-00001-s.2
- Resim 4.124:** KYEK-MAB Kol.-00001-son sayfa
- Resim 4.125:** KYEK-MAB Kol.-00001-Koruyucu Kutu (Yeşil/Kadife)
- Resim 4.126:** KYEK-MAB Kol.-00001-Sağ Kap
- Resim 4.127:** KYEK-MAB Kol.-00001-Sol Kap
- Resim 4.128:** KYEK-MAB Kol.-00001-Sağ Kap İçi
- Resim 4.129:** KYEK-MAB Kol.-00001-Sol Kap İçi
- Resim 4.130:** Kalıp CNC Akrilik Levha
- Resim 4. 131:** Uygulama 1-Sağ Kap
- Resim 4.132:** Uygulama 1-Sol Kap
- Resim 4.133:** Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine ait Pirinç Kalıp
- Resim 4.134:** Uygulama 2-Sağ Kap
- Resim 5.1.135:** Uygulama 2-Sol Kap

Resim 5.1.136: Uygulama 3-Sağ Kap

Resim 5.1.137: Uygulama 3-Sol Kap

Resim 5.2.138: Uygulama 4-Sağ Kap

Resim 5.2.139: Uygulama 4-Sol Kap

Resim 5.2.140: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap

Resim 5.3.141: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap

Resim 5.3.142: SYEK-YB Kol.- 03188-Sol Kap

Resim 5.4.143: SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap

Resim 5.4.144: KYEK-MAB Kol.-00001-Sağ Kap

Resim 5.4.145: SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap

Resim 5.4.146: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap

Resim 5.4.147: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap

Resim 5.4.148: SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap

Resim 5.4.149: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap

Resim 5.4.150: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap

Resim 5.4.151: SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap

Resim 5.4.152: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap

Resim 5.4.153: SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap

Resim 5.4.154: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap

Resim 5.4.155: SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap

Resim 5.4.156: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap

Resim 5.4.157: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap

Resim 5.4.158: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap

Resim 5.4.159: SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap

Resim 5.4.160: SYEK-NA Kol.-00324-Sol Kap

Resim 5.4.161: SYEK-NA Kol.-00324-Sol Kap

Resim 5.4.162: SYEK-NA Kol.-00188-Koruyucu Kutu ve Metal Kutu

Resim 5.4.163: SYEK-NA Kol.-00315

Resim 5.4.164: SYEK-NA Kol.-280

Resim 5.4.165: SYEK-NA Kol.-00264

Resim 5.4.166: SYEK-NA Kol.-00185

Resim 5.4.167: KYEK-MAB Kol.-00001-Koruyucu Kutu

Resim 5.4.168: SYEK-NA Kol.-00315

Resim 5.4.169: TİEM-463

Resim 5.4.170: SYEK-NA Kol.-00280

Resim 5.4.171: TİEM-84

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Katalog No: 1-SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap ve Mıklep-

Çizim 2: Katalog No: 2-SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap

Çizim 3: Katalog No: 2- SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap İçi

Çizim 4: Katalog No: 3-SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap ve Mıklep

Çizim 5: Katalog No: 3-SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap ve Mıklep İçi

Çizim 6: Katalog No: 4- SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap

Çizim 7: Katalog No: 4- SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap İçi

Çizim 8: Katalog No: 5-SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap

Çizim 9: Katalog No: 5- SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap

Çizim 10: Katalog No: 7-SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap

Çizim 11: Katalog No: 7-SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap İçi

Çizim 12: Katalog No: 9-SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap

Çizim 13: Katalog No: 9-SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap İçi

Çizim 14: Katalog No: 11-SYEK-YB Kol.-00324-Sol Kap

Çizim 15: Katalog No: 12-KYEK-MAB Kol.-00001-Sol Kap

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Çerçevesi ve Amacı

Türk cilt sanatı, özgün desenleri, renkleri, malzeme kullanımı ve özenle yapılan işçiliği ile asırlardan beri muhtelif biçimde tezyin edilmektedir. Bu çalışma, Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphanelerinde bulunan toplam 12 adet Sancak Kur'an-ı Kerimi, cilt özellikleri açısından titizlikle incelenmiş ve bu tür ciltlerin karakteristik özelliklerini içeren detaylı araştırmalar yapılarak farklı şekil, malzeme ve tekniklerin uygulandığı ciltler de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma ayrıca, Sancak Kur'an-ı Kerimlerine dair kaynak oluşturma amacını da taşımaktadır.

1.2. Kaynak ve Araştırmalar

Sancak Kur'an-ı Kerimleri hakkında literatür taraması yapılmış ve az sayıda yayına ulaşılmıştır. İlk olarak Dr. Hülya Tezcan ve Turgay Tezcan'a ait *Türk Sancak Alemleri* adlı kitaptan, *The Islamic Manuscript Tradition* adlı kitapta Heather Coffey'in yazdığı "Between Amulet and Devotion: Islamic Miniature Books in the Lilly Library" başlıklı bölümden ve M. Şinasi Acar'ın yazdığı *Osmanlı'da Günlük Yaşam Nesneleri* adlı kitapta Sancak Kur'an-ı Kerimleri hakkındaki bilgi ve resimlerden faydalanılmıştır. *Uluslararası Cilt Sanatı Buluşması Sempozyumu* kitabında Emine Bilirgen'in "Hazine-i Hümayûn'da Bulunan Murassa Kitap Kapları, Cüz Keseleri ve Cilbentlerdeki Osmanlı Saray Kuyumculuğu" tebliğinden konu hakkında faydalanılmıştır. Yasemin Şahin'in *Topkapı Sarayı Müzesi Emanet Hazinesi Kitaplığı'nda Bulunan XVI. Yüzyıl Kur'an-ı Kerim Ciltleri* başlıklı yüksek lisans tezinden Sancak Kur'an-ı Kerimleri hakkındaki bilgi ve resimlerden yararlanılmıştır.

Mine Esiner Özen'in *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü* ve *Türk Cilt Sanatı*, İsmet Binark'ın *Eski Kitapçılık Sanatlarımız* ve Kemal Çığ'ın *Türk Kitap Kapları* isimli kitaplarından kitap sanatı ve cilt sanatı konularında yararlanılmıştır. Ahmet Saim Arıtan'ın *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde yer alan "Ciltçilik" maddesinden Türk cilt sanatı ve dönem özellikleri bakımından faydalanılmıştır.

Nevzat Kaya'nın *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nde yer alan "Süleymaniye Kütüphanesi" maddesinden kütüphanenin tarihçe bilgileri bakımından istifade edilmiştir.

1.3. Yöntem

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde 101.451 adet yazma, 78.034 adet basma eser bulunmaktadır. Kütüphaneye ait tüm eserler arasından dijital arama yapılmış ve Kur'an-ı Kerim (Sancak) başlığı altında Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde 5 adet Mushaf tespit edilmiştir. Daha sonra depolarda durum tespit çalışmaları esnasında Sancak Kur'an-ı Kerimlerini belirlemek amacıyla eserlere teker teker bakılmıştır.¹ Yapılan araştırma sonucu Kur'an-ı Kerim (Sancak) olarak kaydedilmeyen fakat benzer özellikler taşıyan altı adet eser tespit edilmiş ve toplam sayı 11 adede yükselmiştir. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığınca gerçekleştirilen "Kutsal Risâlet" Yazma Mushaf Sergisi dolayısıyla Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde araştırma tekrar edilmiştir. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi depolarında koruma altına alınan bağlı kütüphaneler de araştırmaya dahil edilmiştir (KYEK, AEYEK, NYEK, RPYEK ve HSAYEK).

Köprülü Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan Fazıl Ahmed Paşa Koleksiyonunda 1604 yazma ve 43 matbu, Hacı Ahmed Paşa Koleksiyonunda 359 ve 21 matbu, Mehmed Asım Bey Koleksiyonunda 574 yazma ve 174 matbu olmak üzere kütüphane genelinde toplam 2775 eser arasında araştırma yapılmıştır. Köprülü-İlave koleksiyonu çalışma sırasında tasnif edilmekte olduğundan incelenememiştir.

Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan Atıf Efendi Koleksiyonunda 2616 yazma ve 262 matbu, Atıf Efendi Eki Koleksiyonunda 230 yazma, 2165 matbu, Mehmet Zeki Pakalın Koleksiyonunda 190 yazma ve 6780 matbu, Mehmet Zeki Pakalın Mecmua Koleksiyonunda ise 417 mecmua bulunmakta olup kütüphane genelinde toplam 12660 eser arasında araştırma yapılmıştır.

Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan Nuruosmaniye Koleksiyonunda 4881 yazma ve 76 matbu, Bayram Paşa Koleksiyonunda 79 ve 1 matbu, Müteferrik

---

¹ Gizem Erdem, Kitap Şifahanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığında koordinatör konservatör olarak çalışmaktadır. Durum tespit çalışmasında aktif görev aldığı sırada eserleri bizzat yakından incelemiştir.

Koleksiyonunda 96 yazma, Fihrist Koleksiyonunda 7 fihrist olmak üzere kütüphane genelinde 5140 eser arasında araştırma yapılmıştır.

Ragıp Paşa Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan Ragıp Paşa Koleksiyonunda 1446 yazma ve 1794 basma olmak üzere toplam 3240 eser arasında araştırma yapılmıştır.

Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan Hacı Selim Ağa Koleksiyonunda 1257 yazma ve 33 matbu, Aziz Mahmud Hüdai Efendi Koleksiyonunda 806 yazma ve 1342 matbu, Kemankeş Koleksiyonunda 794 yazma, Nurbanu Sultan Koleksiyonunda 141 yazma ve 17 matbu, Yakup Ağa Koleksiyonunda 80 adet yazma olmak üzere kütüphane genelinde 4363 eser arasında arama yapılmıştır.

Toplam altı kütüphanede yapılan çalışmanın sonucunda 2023 verilerine göre SYEK'te 11 adet, KYEK'te 1 adet olmak üzere toplamda 12 adet Sancak Kur'an-ı Kerimi bulunduğu tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmanın ardından Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi Mehmed Asım Bey Koleksiyonu 00001 demirbaş numaralı eserin de tez kapsamında seçilen eserler ile aynı fiziksel ortamda bulunması ve cilt özellikleri bakımından çalışmaya alınmasına karar verilmiştir.

Rulo formlu Sancak Kur'an-ı Kerimleri cilt yapısına sahip olmadıkları için inceleme ve değerlendirme kapsamına dâhil edilmemişlerdir.

Tez çalışmasında; Türk cilt sanatı tarihi genel hatları ile anlatıldıktan sonra Sancak Kur'an-ı Kerimleri bölümünde Sancak Kur'an-ı Kerimleri hakkında yapılan kaynak taraması ve araştırmalara değinilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın yapıldığı kütüphaneler ve koleksiyonları hakkında elde edilen bilgiler paylaşılmıştır. Üçüncü bölümde Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphaneleri ve koleksiyonları anlatılmıştır. Dördüncü bölümde yer verilen katalogda 12 adet Sancak Kur'an-ı Kerimi, cilt özellikleri açısından incelenmiştir. Sıralama, tespit edilen en eski tarihli eserden başlanarak yapılmıştır.

Künye bilgileri verilirken eserin katalog numarası, kütüphane, koleksiyon, demirbaş numarası, adı, hattatı, tarihi, boyutları, yaprak/satır sayısı, yazı çeşidi, eser hakkındaki genel bilgiler, varsa mahfazası ve cildin tarifi sırasıyla belirtilmiştir.

Eserlere ait belirlenmiş tarih bilgileri önce hicrî sonra da miladi olarak verilmiştir. Künye bilgilerinde belirlenemeyen tarih ve hattat bilgileri boş bırakılmıştır. Eser ölçüleri künye bilgisi kısmında iki farklı ölçü olarak verilmiştir. İlki cildin sağ kap en ve boyunu, ikincisi ise sol kap en ve boyunu (sertap ve mıklep dâhil) belirtmektedir. En ve boy ölçüleri “cm” biriminde verilmiştir. Künye bilgilerinin ardından eser hakkındaki kısımda, kitabın genel bilgileri (kâğıt, mühür, bezeme vs.) ve varsa mahfazası ile koruyucu kutusu hakkında bilgilere yer verilmiştir. Sağ ve sol kap başlığında ise cildin rengi, süsleme özellikleri, mıklep, sertap ve kap içlerine değinilmiştir.

Uygulamalar bölümünde eserlerin cilt özelliklerini anlamak ve yeni veriler elde edebilmek amacıyla dört adet uygulama yapılmıştır. Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi Mehmed Asım Bey 00001 demirbaş numaralı eserin cilt bezemesi birebir uygulanarak bir adet kalıp cilt, bir adet Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi kalıplarından yapılan cilt, bir adet zerbahar ve bir adet yazma cilt çalışması tüm aşamaları ile anlatılmıştır.

Son bölüm olan değerlendirme ve sonuç kısmında ise tez çalışmasında ele alınan tüm veriler detaylı bir şekilde değerlendirilmiş ve karşılaştırmaları yapılarak sonuca varılmıştır. Tüm kaynaklar “Kaynakça” bölümünde verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

2. TÜRK CİLT SANATI TARİHÇESİ ve SANCAK KUR'AN-I KERİMLERİ

2.1. Türk Cilt Sanatı

Kitap yapraklarını dağılmaktan korumak amacıyla yapılan koruyucu kapaklara “cilt” denilmektedir. Cilt kelimesi dilimize Arapçadan geçmiş olup “deri” anlamına gelmektedir (Binark, 1975, 1; Arıtan, 1993, 551). Kitap ciltlerini yapan kişilere “mücellit” ya da “ciltçi” (Özen, 2017, 9) denmekte olup ciltleme işlemine ise “teclid” denilmektedir. Ciltlerde keçi, oğlak, koyun, inek ve geyik derileri kullanıldığı ve bu malzemelerin de kitap muhafazasına uygun olduğu bilinmektedir (Kızılsağak, 2017, 17).

İnsanlar yazıları buldukları bölgenin coğrafi koşullarında temin edebildikleri malzemeler üzerine yazmaktaydı (Tez, 2008, 11). Mısır’da temin edilmesi kolay olduğundan papirüs (Erünsal, 2018, 128), Arap yarımadasında ise parşömen kullanımı yoğunlukta idi (Binark, 1975, 1). İlk cilt örnekleri tahtadan yapılmış olup ilerleyen zamanlarda ise ciltleme için deri kullanılmaya başlanmıştır. Cilt sanatı, yüzyıllar boyunca gelişimine devam etmiş ve bu gelişimle birlikte mukavva üzerine deri, kâğıt, kumaş gibi farklı malzemelerin kullanıldığı örnekler ortaya çıkmıştır. Günümüze ulaşabilmiş en eski deri kaplı ciltlerin Mısır’daki Kıptilere ait olduğu ifade edilmektedir (Erünsal, 2018, 141). VIII. yüzyıla ait ilk Türk cilt örnekleri, Uygur kenti Karahoça’da ortaya çıkarılmıştır. Bir diğer örnek ise yine Karahoça’da ortaya çıkarılan XIII. yüzyıla ait yazmadır (Arıtan, 2017, 5). Çin ve Orta Asya cilt sanatının yayılması ve gelişmesi Uygur sanatçılarının zaman içerisinde çeşitli sebeplerle buralara yerleşmesiyle hızlanmıştır (Binark, 1975, 4). Kâğıdın bulunması ile yaşanan tarihsel gelişim, cilt sanatının evrimini hem sanatsal açıdan hem de korunma açısından hızlandırmıştır (Dündar, 2011, 10). Ciltler koruyucu olma özelliğinin yanı sıra sanat özelliği de kazanmıştır.

Emeviler dönemine ait cilt örneklerinde basit geometrik çizgiler gözlemlenmektedir. Abbasi döneminde ilim ve kültür alanında yaşanan gelişmeler neticesinde farklı alanlarda kitaplar tercüme edilmiştir. Bu da eserlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi için korunmaları daha da önem kazanmıştır. Yaşanan bu gelişme, kitapların ciltlenmelerini elzem hale getirmiştir (Erünsal, 2018, 122). Abbasi dönemi cilt örneklerinde altın kullanılmıştır. Geometrik, düğümlü iç içe geçen bezemelere yer verildiği gözlemlenmektedir (Çakmak Y. 2020, 49). VII. yüzyıldan XII. yüzyıla

kadar Arap, Memluk, Rumi ve Mağribi üsluplarında kıymetli eserler verildiği görülmüştür. Bu üsluplar zamanla gerileyerek yerlerini Hatayi ve Herat üsluplarına bırakmıştır.

Selçuklu üslubu ise Osmanlı dönemi Türk cilt sanatının öncüsü olmuştur (Binark, 1975, 5). XII. yüzyılın ikinci yarısından sonra cilt sanatında belli kurallar çerçevesinde teknik ve tezyinat bakımından bir temel oluşmuş ve olumlu ilerlemeler yaşamıştır (Scheper, 2018, 1). XIII. yüzyıldan sonra sertap ve miklepli cilt örnekleri görülmeye başlamıştır (Erünsal, 2018, 146). XV. yüzyılda Osmanlı Devletinde, Fatih Sultan Mehmet'in sanata olan ilgisi vesilesiyle Türk cilt sanatında önemli gelişmeler görülmüştür (Tanındı, 2004, 841). XVI. yüzyılda ise cilt sanatı klasik dönemini yaşamıştır. Bu dönemde saray içinde ilk defa bir mücellidân topluluğu ekol oluşturmuştur. Ayrıca sanatçılar kendi aralarında, diğer sanatlarda olduğu gibi, hoca ve öğrenci olarak ayrılmışlardır (Çığ, 1971, 14). XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı Devletinde klasik dönem örnekleri ile birlikte farklı çalışma örnekleri de görülmüştür (Arıtan, 1993, 82). Zerbahar cilt örnekleri de çokça tercih edilmiştir.

Basma eserlerin yaygınlaşmasının etkisiyle Batı tarzı deri ciltlerin yanı sıra, üzerinde Osmanlı saltanat arması içeren atlas ve kadife cilt örnekleri de görülmüştür (Özen, 2017, 19).

XX. yüzyılda ise Alman ve Fransız ciltlerinin etkisinde kalınmıştır. Türk süsleme unsurlarının kullanıldığı fakat herhangi bir üslup ve ekole bağlı olmayan örnekler revaçtadır (Arıtan, 1993, 83).

Cilt sanatı tarih boyunca önemli bir süreç geçirmiştir. Bu sanat; kullanılan malzeme, teknik, estetik anlayış hatta dönemin siyasi yapısına kadar çeşitli durumlardan etkilenmiştir. Klasik ciltlerden modern dijital baskılara kadar kitap ciltleri, farklı teknolojik gelişmeler ışığında varlığını sürdürmektedir.

2.2. Sancak Kur'an-ı Kerimleri

Sancaklar başlangıçta; ak, kara, al ve yeşil renklerde dört adet olup Selçuklu hükümdarı tarafından Osmanlı Beyliğinin kuruluşu sırasında Osman Bey'e "ak alem" denilen beyaz sancak gönderilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde alem sayısı yediye çıkarılır (bkz. Resim 2.2.1). Sancakların birer tanesi beyaz, yeşil, alaca sarı, alaca kırmızı, alaca yeşil iken iki adedi kırmızı renklidir. Sancakların üzerine Fetih ve Zafer ayetleri, kelime-i tevhid ve besmele (bkz. Resim 2.2.2) yazılmakta olup başı altın alemlidir. Sancaklar savaş sırasında padişahın çadırının

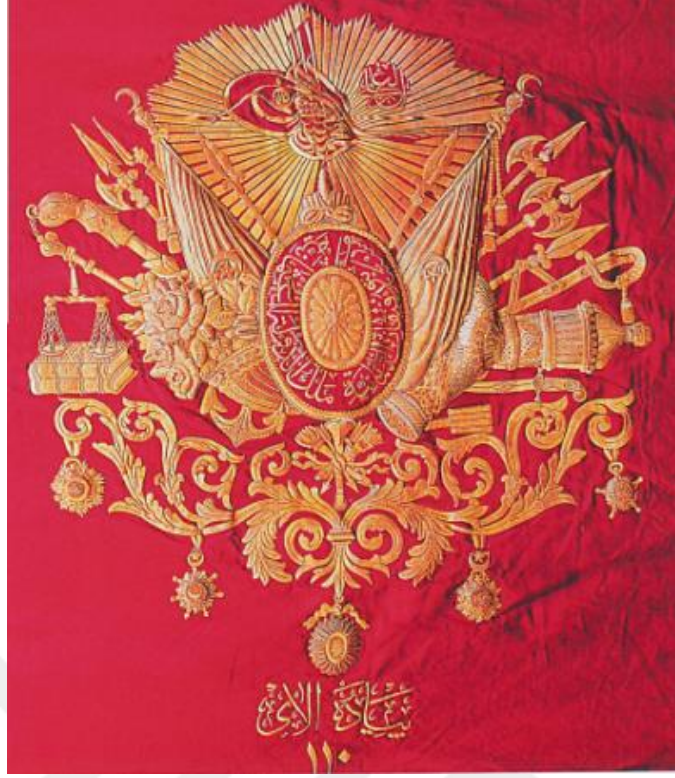
bulunduğu yere açılarak dalgalandırılırdı. Sancak alemlerine (bkz. Resim 2.2.3) “sancak Kur’an’ı ya da sancak mushafı” asılırdı. Ak sancağı mir-i alem taşıırken diğer sancakları mir-i alemin maiyetindeki alemdârlar taşırdı (Acar, 2011, 179).

Sancak Kur’an-ı Kerimleri hakkında karşımıza çıkan ilk tanımlar “*Sancak Kur’anı: ceviz kabuğunun içine yerleştirilerek gemilerin sancak direğine sancakla çekilen Kur’an. Cava kalemi ile yazılırdı. Bunlar için klasik süslemeli, çok güzel mushaflar da yapılmıştır.*” ve “*Sancak mushafı: sancak başlarına takılan küçük Mushaflara verilen ad*” (Özen, 1985, 60) şeklindedir. “*Emanet Hazinesi Kitaplığı’nda yer alan eserlerin çoğunluğu Kur’an-ı Kerimler ve harplerde sancakların tepesine asılan muhafaza içindeki Kur’an’ları teşkil etmektedir*” (Binark, 1981, 728). Bir diğer tanım ise “*Alemlerin tepeliklerinin dibine Kur’an mushafları bağlanırdı, bunlar yeşil renkli, uçları püsküllü kaytanlarla sap kısmındaki özel halkalara tespit edilirdi. Mahfazalar, silindirik, kare, üçgen, dikdörtgen, altıgen, sekizgen şekildedir. Bir alemde bazen bir, bazen daha fazla Kur’an malifazası bulunabilir. Genellikle maden cinsi alemlerle aynıdır. Bununla beraber tombak alem üzerinde gümüş mahfaza kullanıldığı da olmuştur. Kutuların nadiren bezemeli olanlarına rastlanmıştır. Mahfazaların çoğu perçinli olduğundan içindeki Kur’an’ı görmek mümkün değildir. Bir kısmı yerlerinden alınarak ayrıca muhafaza edilmiştir.*” şeklindedir (Tezcan, 1991, 71).²

Resim 2.2.1: *Eğri Fetihnamesi’*nde yer alan, Sultan III. Mehmed’in alayını gösteren minyatürdeki alemleri gösteren detay (TSM, H. 1609, 68a; Coffey, 2010, 83)

² Açıklamada değinilen mahfazalara ait görseller için bkz. Resim 2.2.4 ve Resim 2.2.5

Resim 2.2.2: Sancak (Askeri Müze Koleksiyonu, Şinasi, 2011,182)

Resim 2.2.3: Sancak direğine asılı Sancak Kur'an-ı Kerimi

(TSM, 1/824; Coffey, 2010, 78)

Resim 2.2.4: Sincak direğine asılı Sincak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, 1/1990; Coffey, 2010, 82)

Resim 2.2.5: Sincak direğine asılı Sincak Kur'an-ı Kerimleri
(TSM, 1/3; Tezcan, 1991, Resim 33)

Yapılan araştırmalar neticesinde sancak alemlerine asılan Kur'an-ı Kerimlerin "Sancak Kur'anı", "Sancak Mushafı", "Sancak Kelâm-ı Kadîmi", "Talîk hat ile Kelâm-ı Kadîm" ve "Sancak Kelâmullâhı" gibi çeşitli şekillerde adlandırıldığı tespit edilmiştir.

Sancak Kur'an-ı Kerimi yazan hattatlar genel olarak bilinmemekte olup günümüze ulaşan Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin çoğunluğu 16. ve 17. yüzyıllara aittir. Padişahların, İmparatorluğun gerileme döneminde seferlere katılmaması sebebiyle sancak kullanımı ve hazırlanması azalmıştır. Sancak Kur'an-ı Kerimleri diğer Kur'an-ı Kerimlere göre az ve özellikli olmaları sebebiyle koleksiyon değerisi olarak daha kıymetlidir (Acar, 2011,179).

Sancak Mushaflarının terekelerde nasıl geçtiği noktasında 18. yüzyıl başlarında vefat eden Reisülküttâb Acem Bekir Efendi'nin terekesi oldukça dikkat çekicidir. Tereke tespit edilirken kitap kısmında değil eşya kısmında "Sancak Kelâmullâhı" ibaresiyle iki adet Sancak Mushaf'ı yer almaktadır. Bu hususta Sancak Mushaflarının ya günlük olarak kullanıldığı veya biblio olarak değerlendirildiği düşüncesi oluşmaktadır. İlgili terekenin satışının yapıldığı diğer bir evraktaki kayıtlara göre bu Sancak Mushaflarının biri "Talîk hat ile Kelâm-ı Kadîm" ibaresiyle 1500 akçeye, diğerisi "Sancak Kelâm-ı Kadîmi" ibaresiyle 605 akçeye satılmıştır.³

Yapılan incelemeler sonucunda tespit edilen örnekler incelediğinde Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin 6 farklı formda yapıldıkları grlmştir. Bunlar; sekizgen (bkz. Resim 4.93), dikdörtgen (bkz. Resim 4.59), cönk (bkz. Resim 2.2.6), kare (bkz. Resim 2.2.7), dendan⁴ (bkz. Resim 2.2.8) ve rulo (bkz. Resim 2.2.9) şeklindeydir. Ayrıca dikdörtgen olan Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin sertap ve mklepli olanları (bkz. Resim 2.2.10), sekizgen olup sertap ve mklepli olanları (bkz. Resim 2.2.11), sekizgen formda olanların n ve arka kaptan mklep gibi uzanan, böylece n kenarı kapatan (bkz. Resim 2.2.12) rnekleri görülmektedir. Sancak Kur'an-ı Kerim kaplarının lake (bkz. Resim 4.69) ve düz deri (bkz. Resim 4.93) kullanılarak yapılan örnekleri bulunmaktadır. Süsleme bakımından farklı rnelere rastlanmıştır.

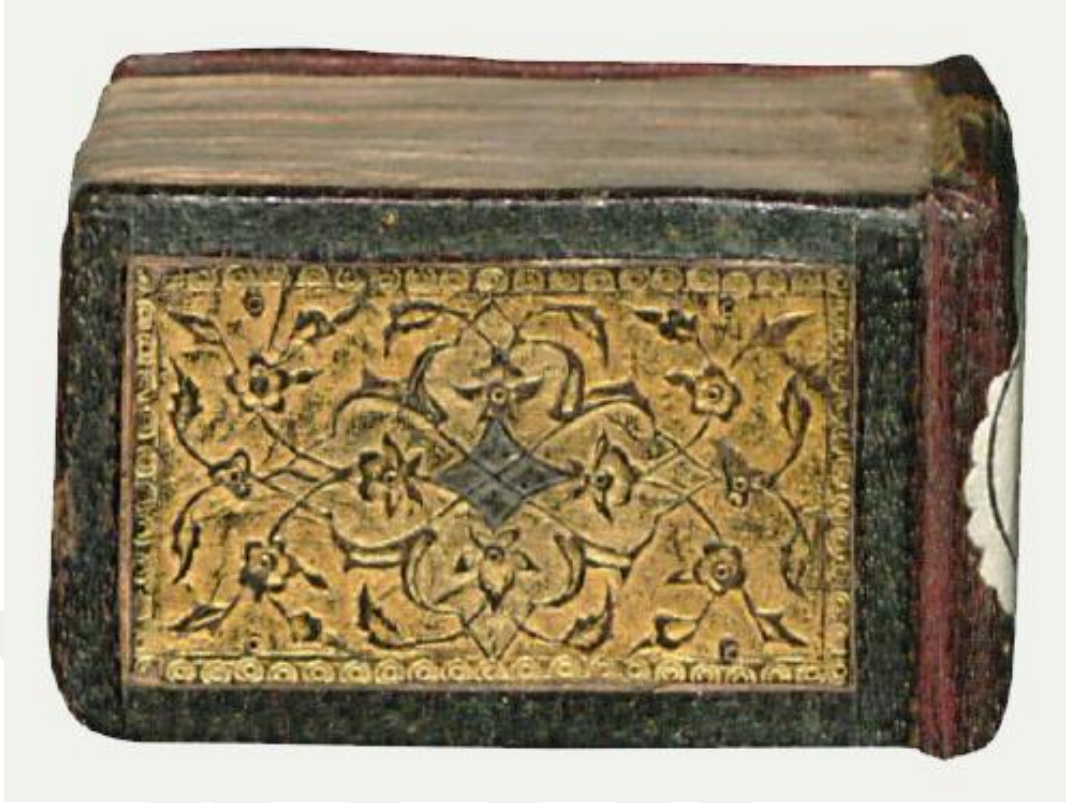
³ Reisülküttâb Acem Bekir Efendi'nin kitapları, terekesi ve değerlendirilmesi için bkz. Aslan, 2024.

⁴ Bu kitap formu için literatürde ayrı bir terim kullanılmadığı görüldüğünden, cilt sanatında benzer motiflere "dendan" adı verilmesinden yola çıkararak, bu formu taşıyan eseri de "dendan" olarak adlandırması tarafımızca önerilmektedir.

Süslemelerin; alttan ayırma (bkz. Resim 2.2.13), mülemma (bkz. Resim 2.2.14), mülevven (bkz. Resim 2.2.15), murassa (bkz. Resim 2.2.16), yazma (bkz. Resim 4.110), kalıp (bkz. Resim 4.125) ve el aletleri (bkz. Resim 4.77) ile yapılan örneklerine rastlanmaktadır.

Gerek yurt içi gerek yurt dışındaki yazma eser kütüphaneleri, müzeler ve özel koleksiyonların incelenmesi ile muhtelif Sancak Kur'an-ı Kerim örneklerinin çıkabilmesi kuvvetle muhtemeldir.

Resim 2.2.6: Cönk formunda Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 499; Şahin, 2023, 114)

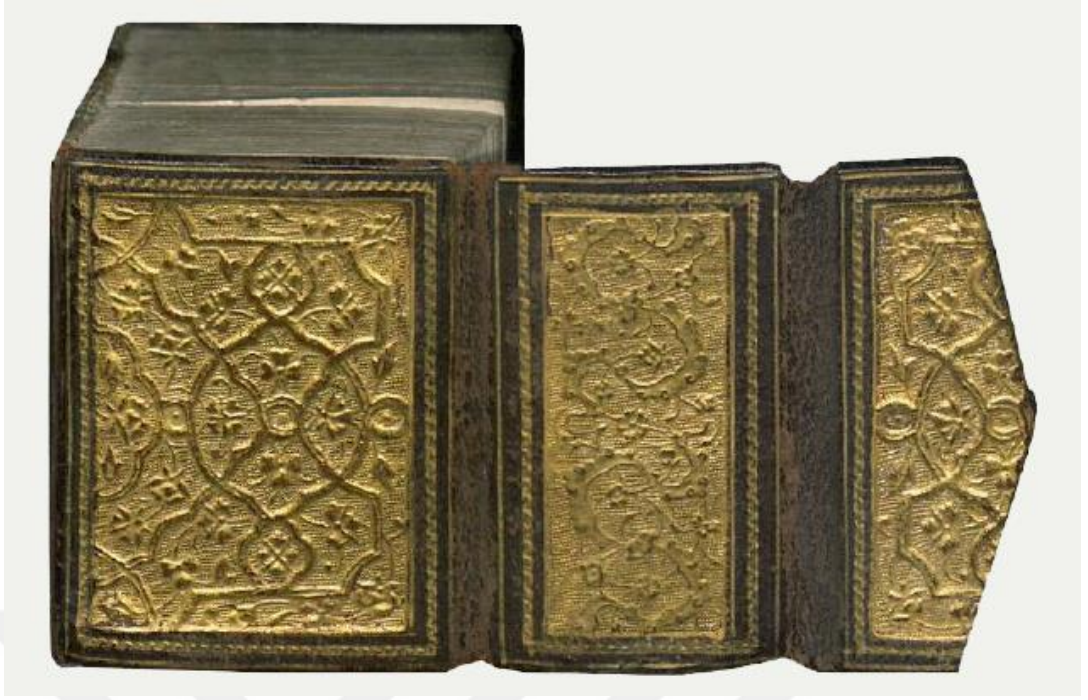
Resim 2.2.7: Kare formda Sancak Kur'an-ı Kerimi
(The Lilly Library, Adomeit, C10; Coffey, 2010, 96)

Resim 2.2.8: Dendan formda mıklepli Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 545; Şahin, 2023, 129)

Resim 2.2.9: Altın silindir mahfaza ve Rulo Sancak Kur'an-ı Kerim
(TSMK, EH. 485; Abu Dhabi Culture & Heritage, 2009, 114-115)

Resim 2.2.10: Dikdörtgen formda miklepli Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 507; Şahin, 2023, 118)

Resim 2.2.11: Sekizgen formda miklepli Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 487; Şahin, 2023, 102)

Resim 2.2.12: Sekizgen formda iki uçtan mıkılepli Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 442; Şahin, 2023, 83)

Resim 2.2.13: Sekizgen formda alttan ayırma Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 492; Şahin, 2023, 111)

Resim 2.2.14: Sekizgen formda mülemma Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 489; Şahin, 2023, 105)

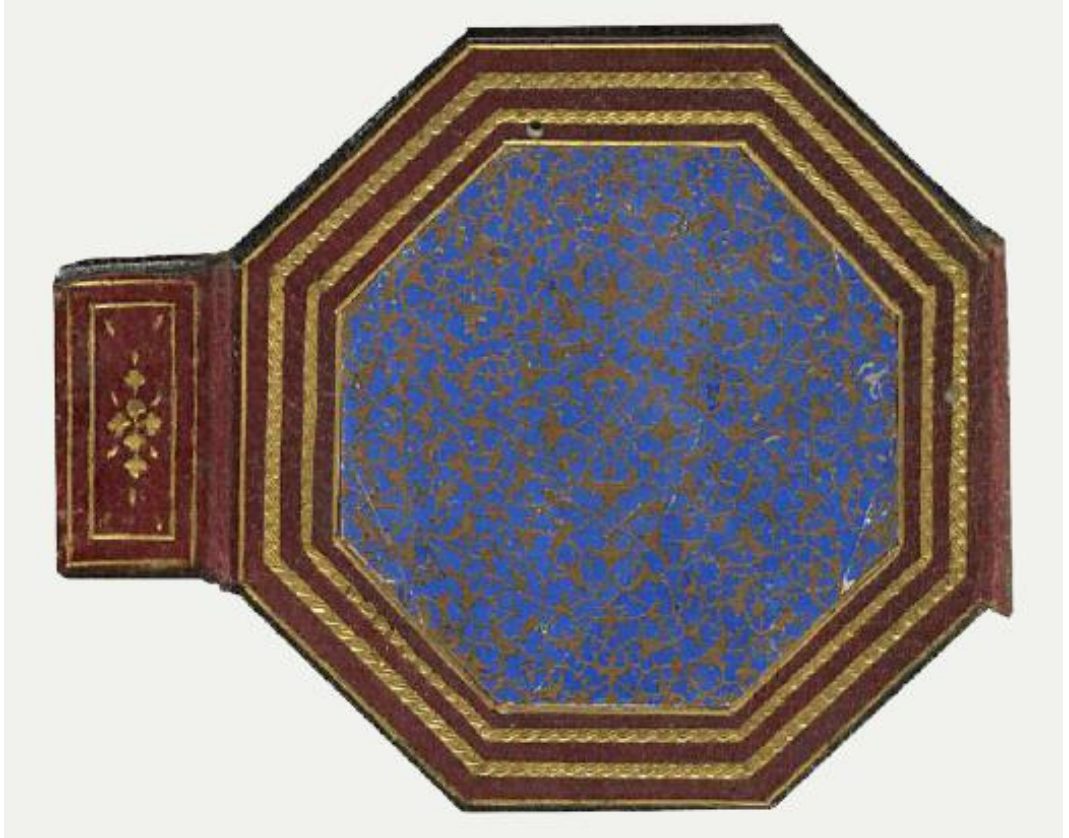

Resim 2.2.15: Sekizgen formda mülevven Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSM, EH. 461; Şahin, 2023,94)

Resim 2.2.16: Sekizgen formda murassa Sancak Kur'an-ı Kerimi
(TSMK, 2/2897; Bilirgen, 2014, 144)

Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin kap içlerinde; düz deri (bkz. Resim 4.38), ebru (bkz. Resim 4.119), kâğıt (bkz. Resim 4.79), müşebbek (bkz. Resim 2.2.17), yazma (bkz. Resim 2.2.18) ve el aleti (bkz. Resim 2.2.19) ile bezenmiş örnekleri bulunmaktadır.

Resim 2.2.17: Sekizgen formda müşebbek Sancak Kur'an-ı Kerimi Kap İçi
(TSM, EH. 454; Şahin, 2023,88)

Resim 2.2.18: Sekizgen formda yazma Sancak Kur'an-ı Kerimi Kap İçi
(TSM, EH. 479; Şahin, 2023, 100)

Resim 2.2.19: Dendan formda el aleti ile yapılmış Sancak Kur'an-ı Kerimi Kap İçi
(TSM, EH. 545; Şahin, 2023,130)

Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin temel özelliklerinden biri de mahfazaları ve kutularıdır. Mahfazaların deri malzemeden (bkz. Resim 4.35 ve Resim 4.108), kutuların ise farklı formlarda ve farklı malzemelerden yapılanları bulunmaktadır. Kutuların dikdörtgen (bkz. Resim 2.2.20), silindir (bkz. Resim 2.2.21), sekizgen (bkz. Resim 2.2.22 ve Resim 2.2.23), kare (bkz. Resim 2.2.24 ve Resim 2.2.25), cönk (bkz. Resim 2.2.26), yuvarlak (bkz. Resim 2.2.27 ve Resim 2.2.28) ve üçgen (bkz. Resim 2.2.5) formlarında örnekleri bulunmaktadır.

Sancak Kur'an-ı Kerim mahfazaları malzeme bakımından incelendiklerinde kadife (bkz. Resim 2.2.29), pirinç (bkz. Resim 2.2.30), gümüş (bkz. Resim 2.2.22 ve Resim 2.2.23) altın (bkz. Resim 2.2.31), altın ve mineli (bkz. Resim 2.2.32), altın ve değerli taşlar ile süslenmiş (bkz. Resim 2.2.24 ve Resim 2.2.28) örnekleri tespit edilenler arasındadır. Ayrıca dışı yeşil kadife, iç kısmı kırmızı atlas üzerine altın sırma ve inci işlemeli kutu örneğine de rastlanmıştır (bkz. Resim 2.2.25).

Bunların yanı sıra kütüphanede koruma amaçlı yapılan koruyucu kutu örnekleri de görülmektedir (bkz. Resim 4.58, Resim 4.67, Resim 4.91 ve Resim 4.107).

Resim 2.2.20: Metal dikdörtgen formlu mahfaza
Arkeoloji M.M. 38 (Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Arşivi)

Resim 2.2.21: Metal silindir formu mahfaza
Arkeoloji M.M. 28 (Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Arşivi)

Resim 2.2.22: Gümüş bitkisel işlemeli mahfaza
(The Lilly Library, Adomeit, C10; Coffey, 2010, 88)

Resim 2.2.23: Gümüş yazı ve bitkisel işlemeli mahfaza
(TSM, EH. 489; Şahin, 2023, 106)

Resim 2.2.24: Altın ve değerli taşlarla süslenmiş mahfaza
TSMK, 2/2087; Bilirgen, 2014, 144)

Resim 2.2.25: Dışı yeşil kadife, iç kısmı kırmızı atlas üzerine altın sırma ve inci işlemeli kutu

(TSM, 2/3383; Bilirgen, 2014, 145)

Resim 2.2.26: Gümüş cönk formu mahfaza

(TSM, EH. 499; Şahin, 2023, 115)

Resim 2.2.27: Gümüş cami işlemeli mahfaza
(The Lilly Library, Adomeit, C10; Coffey, 2010, 85)

Resim 2.2.28: Altın ve değerli taşlarla süslenmiş mahfaza
TSMK, 2/2080; Bilirgen, 2014, 142)

Resim 2.2.29: Kadife mahfaza ve Sancak Kur'an-ı Kerimi
(The Lilly Library, Adomeit, C10; Coffey, 2010, 100)

Resim 2.2.30: Bakır altın ile yazılı mahfaza
(The Lilly Library, Adomeit, C10; Coffey, 2010, 87)

Resim 2.2.31: Altın sekizgen formlu mahfaza
(TSM, Mukaddes Emanetler Dairesi, 21/52; Abu Dhabi Culture & Heritage, 2009,
126-127)

Resim 2.2.32: Sancak Kur'an-ı Kerimi ve sekizgen formlu altın mahfaza kırmızı mineli; üzeri çiçek, edebiyat, bilim simgeleri ile süslenmiştir (Acar, 2011, 185)

3. SÜLEYMANİYE ve KÖPRÜLÜ YAZMA ESER KÜTÜPHANELERİ

3.1.Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi ve Koleksiyonları

Bugün Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinin bulunduğu Süleymaniye Medreselerinin yapımına, Kanuni Sultan Süleyman'ın talebi üzerine 1550 yılında başmimar Mimar Sinan tarafından başlanmış ve medreseler 1557 yılında kullanıma açılmıştır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023).

I. Dünya Savaşında olumsuz koşullar sebebiyle İstanbul başta olmak üzere farklı illerdeki vakıf kütüphanelerinde bulunan mevcut eserlerin güvenli bir ortama alınma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak bilinen Evkaf Nezareti tarafından eserlerin öncelik değeri taşıyanları toplanarak 1914 yılında geçici süreyle Medresetü'l-Mütehassısın'e nakledilmiştir. Eserler daha sonra Süleymaniye Camii'ndeki eserlere eklenerek külliyenin ikinci medresesine konulmuştur. Eserlerin cami bünyesindeki diğer eserlerle birleştirilmesi 1918 yılında Süleymaniye Umumi Kütüphanesi'nin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Günümüzde Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi adıyla bünyesindeki değerli eserlerle araştırmacılara uluslararası standartlarda hizmet vermektedir (Kaya, 2010, 121).

Kütüphane bünyesindeki eserler yeni nesil depolama sistemlerinin bulunduğu depolarda korunmaktadır. Mevcut eserlerin yanı sıra her yıl satın alma, devir, bağış gibi yollarla da kütüphane koleksiyonları geliştirilmeye devam edilmektedir. Eserlerin konservasyon ve restorasyon işlemlerinin yanı sıra satır tarayıcı ve fotoğraf makinası ile 300 DPI ile 600 DPI arasında iki farklı şekilde sayısallaştırmaları da yapılmaktadır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023).

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi; 2023 resmî kayıtlarına göre 148 koleksiyon içerisinde 89.423 adet yazma ve 68.922 adet matbu esere sahiptir. Yazma ve basma eserlerin yanı sıra resimler, yabancı dillerde kitaplar, levhalar, defterler, dosyalar, fotokopiler gibi farklı materyallerden oluşan 15.638 adet eser de yer almaktadır. Kütüphane genelinde toplamda 173.983 eser bulunmaktadır. Ayrıca kitap sanatlarının cilt, tezhip, hat, minyatür, ebru gibi farklı dallarına ait yegane örneklerini de bünyesinde barındırmaktadır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023).

Kütüphaneye ait 148 koleksiyon içerisinde çalışmaya konu olan koleksiyonlar Nuri Arlasez, Galata Mevlevihanesi ve Yazma Bağışlar'dır.

Nuri Arlasez Koleksiyonunun temeli; 1977 yılında Nuri Arlasez'in Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesine yaptığı ziyaret neticesinde, kütüphane müdürü Muammer Ülker sayesinde ziyaretlerini çoğaltmasıyla atılmıştır. Arlasez, ziyaretleri sırasında eser bağışı yapmaya devam eder ve böylece Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesindeki koleksiyonu zenginleşerek çoğalmaya başlar (Ayvazoğlu, 2017, 31). Bağışladığı eserlere ait ilk katalog 1991 yılında, Mehmet Şevket Eygi'nin sahip olduğu yayınevi tarafından çıkarılmıştır. Günümüzde Nuri Arlasez Koleksiyonunda; 332 yazma, 93 matbu, 392 yabancı dil, 300 levha ve murakka, 1 ebru, 22 belge ve 1 fotokopi olmak üzere toplamda 1141 adet eser bulunmaktadır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023).

Galata Mevlevihanesi Koleksiyonu 2006 yılında Divan Edebiyatı Müzesinden Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine devredilmiştir. Günümüzde koleksiyonda 285 yazma, 26 matbu olmak üzere 311 adet eser bulunmaktadır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023).

Yazma Bağışlar Koleksiyonu ise kütüphaneye münferit olarak kazandırılan eserleri içermekte olup toplam 9834 adet eserden oluşmaktadır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023).

3.2.Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi ve Koleksiyonları

Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, İstanbul'un Fatih ilçesi, Divanyolu Caddesinde ve Sultan II. Mahmud Türbesi'nin karşısında yer almaktadır. Köprülü Mehmed Paşa, yaptırdığı külliye'nin medrese, hamam ve türbe bölümlerinin tamamlandığı 1661 yılında hayatını kaybetmiş, tasarladığı külliye'yi tamamlayamamıştır. Kütüphane binası, Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa'nın oğlu Fazıl Ahmed Paşa (1635–1676) tarafından babasının vasiyeti üzerine, babasının türbesine yakın bir alana yaptırılmıştır. Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi bir külliye'ye bağlı olmadan müstakil binada kurulan ilk kütüphane örneklerindedir (Erünsal, 2002, 257).

Köprülü ailesinin bağışları ile açılan kütüphane daha sonra bağışlar ve satın alınan kitaplar ile zenginleştirilmeye devam etmiştir. Yapılan bağışlarda Köprülü Mehmed

Paşa, Fazıl Ahmed Paşa, Hacı (Hafız) Ahmed Paşa, Mehmed Asım Bey önde gelmektedir (Erünsal, 2002, 257).

1911’de onarıldığı bilinen kütüphane, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine bağlı olarak hizmet vermekte olup restorasyon çalışmaları yapılacağından dolayı bugün kapalıdır. Kütüphaneye ait eserler geçici olarak eserler Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesinde bulunmaktadır. Günümüzde kütüphane 4 koleksiyondan oluşmakta olup 2537 yazma eser ve 238 basma eser olmak üzere toplam 2775 esere sahiptir. Restorasyon çalışmaları sebebiyle Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi bünyesindeki eserler yeni nesil depolama sistemlerinin bulunduğu depolarda korunmaktadır. Eserlerin konservasyon ve restorasyon işlemlerinin yanı sıra satır tarayıcı ve fotoğraf makinası ile 300 DPI ile 600 DPI arasında iki farklı şekilde sayısallaştırmaları da yapılmaktadır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023).

Mehmed Asım Bey’in bağışladığı eserlerden oluşan koleksiyonda 574 yazma ve 174 basma olmak üzere toplamda 748 eser bulunmaktadır (Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, 2023). Mehmed Asım Bey, medrese öğrencilerinin sıklıkla kullandığı kitapların kütüphanede eksik olduğunu ve kitapları temin ederek kütüphaneye koyduğunu vakfiyesinde belirtmiş olup daha sonra ihtiyaç duyulacağını ön görerek kitap satın alınabilmesi için bir miktar para da ayırmıştır (Erünsal, 2002, 257).

4. KATALOG

Katalog No : 1

Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

Demirbaş No : 00315

Koleksiyon : Nuri Arlasez

Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm

Hattatı : Muhammed b. İbrahim b. Muhammed Isfahânî (?)

Tarih : h. 10 Receb 742 / m. 20 Aralık 1341

Boyutlar : 5 x 7.1 cm / 10.2 x 7.1 cm

Yaprak / Satır : 123 yk. / 33 st.

Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Mushaf-ı Şerif tamdır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı altın cetvelle çevrelenmiş, duraklar altın nokta yapılmış olup sure başları kırmızı ile yazılmıştır. Serlevha ve sure başları altınla yazılmış, etrafları kırmızı renk bezenmiştir (bkz. Resim 4.33 ve Resim 4.34).

Mahfaza, kahverengi deri olup üzeri soğuk baskı tekniğinde zerbahar bezenmiştir (bkz. Resim 4.35).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgün değildir. Mushaf yeşil renk deri ile kaplı olup sağ kap, sol kap, sertap ve miklepten oluşmaktadır. Cildin ve miklebin dışı altın ile zerbahar bezenmiştir. Kompozisyonların etrafı "S" şeklinde zencerek ve cetvelle çevrelenmiştir. Sertabın dışı ise zencerek ve cetvelle çevrelenen alanın içine altın noktalar koyularak bezenmiştir (bkz. Resim 4.36 ve Resim 4.37). Kap içleri açık kahverengi düz deri, sertap içi cetvelle çevrelenmiş yeşil deridir (bkz. Resim 4.38 ve Resim 4.39).

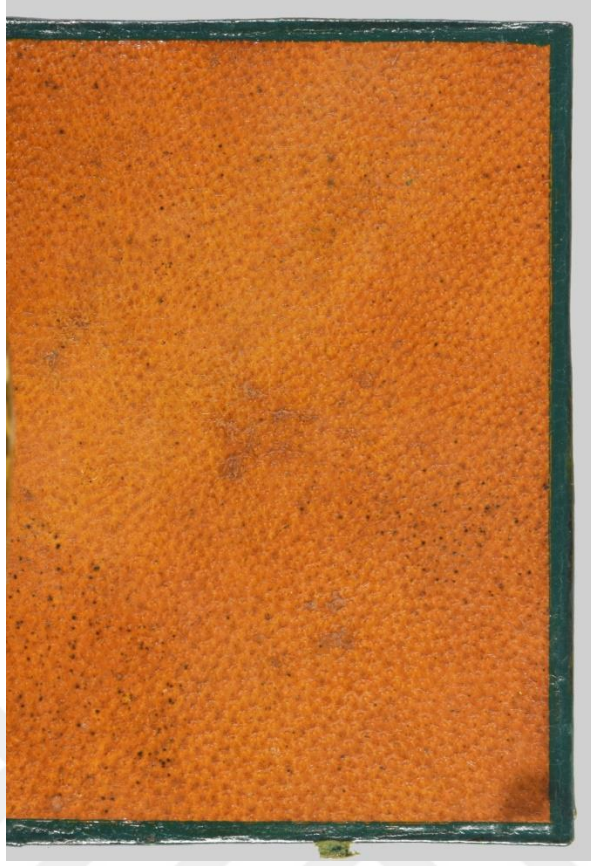
Resim 4.35: SYEK-NA Kol.-00315-Mahfaza

Resim 4.36: SYEK-NA Kol.-00315-Sağ Kap

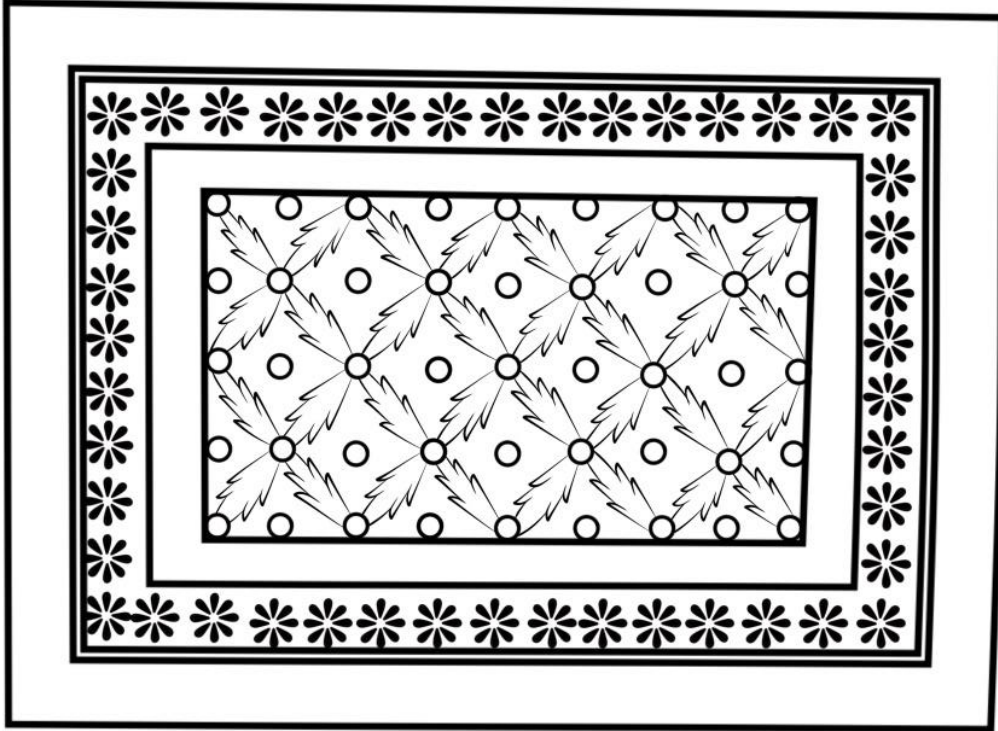
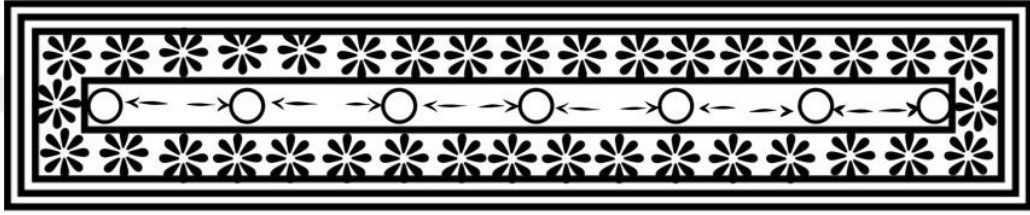
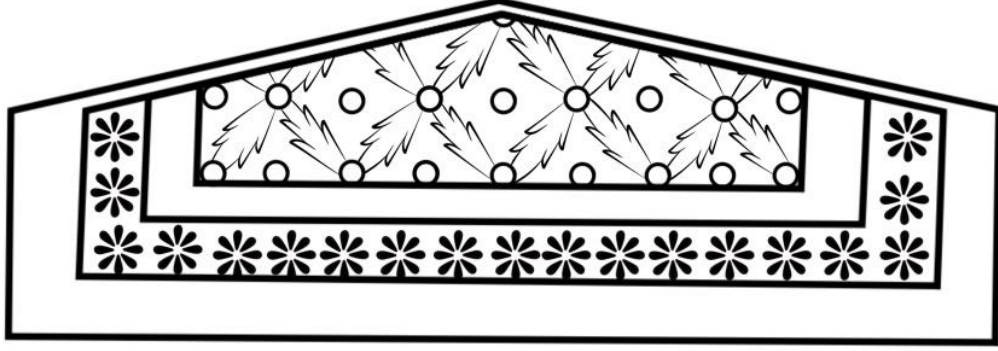
Resim 4.37: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap ve Miklep

Resim 4.38: SYEK-NA Kol.-00315-Sağ Kap İçi

Resim 4.39: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap ve Mıklep İçi

Çizim 4.1: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap ve Mıklep
Eser Ölçüleri: 10,2 x 7,1 cm
(Çizim: Cansu Köseadağı)

Katalog No : 2
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00280
Koleksiyon : Nuri Arlasez
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm
Hattatı : -
Tarih : h. 5 Rebiulevvel 927 / m. 13 Şubat 1521
Boyutlar : 6.6 x 10.2 cm – 12.2 x 10.3 cm
Yaprak / Satır : 301 yk. / 15 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Tam olan Mushaf-ı Şerif'in hattatına ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Tespit fişindeki bilgilere göre 04.01.1988 tarihinde Nuri Arlasez tarafından bağışlanmıştır. 302a – 303a sayfalarında Farsça falname bulunmaktadır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıt üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı altın cetvelle çevrelenmiş, duraklar altın nokta yapılmış olup sure başları kırmızı ile yazılmıştır. Serlevha, lacivert, kırmızı ve altınla yapılan hatâyî motifler ile bezenmiş, cetvelli alanın dışına altın yaprak ve çiçek bezenmiştir. (bkz. Resim 4.40, Resim 4.41 ve Resim 4.42). Mahfaza, bordo deri olup üzeri zerbahar tekniğinde bezenmiştir (bkz. Resim 4.43).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgün değildir. Mushaf yeşil renk deri ile kaplı olup sağ kap, sol kap, sertap ve miklepten oluşmaktadır. Cildin ve miklebin dışı altın ile zerbahar bezenmiştir. Kompozisyonların etrafı "S" şeklinde zencerek ve cetvelle çevrelenmiştir. Sertabın dış süslemesi yazma tekniğinde bezenmiştir (bkz. Resim 4.44 ve Resim 4.45). Kap içleri ve miklep yeşil renkli kâğıt ile kaplıdır. Altın cetvel

ile çevrenmiş ve yazma tekniğinde bezenmiştir. Sertap içi yeşil deri olup altın cetvel ile çevrenmiştir (bkz. Resim 4.46 ve Resim 4.47).

Resim 4.40: SYEK-NA Kol.-280-Mahfaza

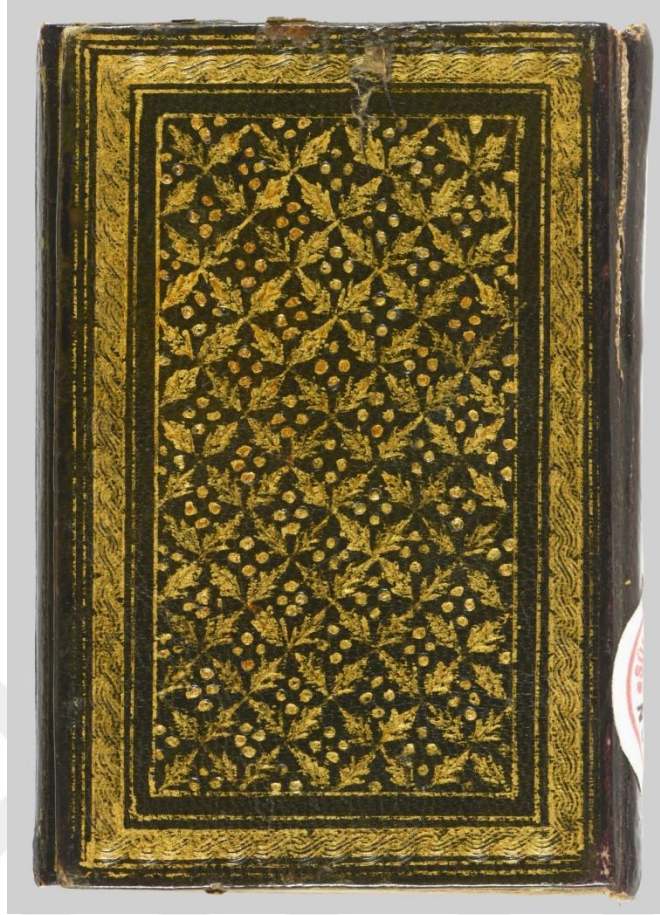
Resim 4.41: SYEK-NA Kol.-280-s.1b-2a

Resim 4.42: SYEK-NA Kol.-00280-s.213

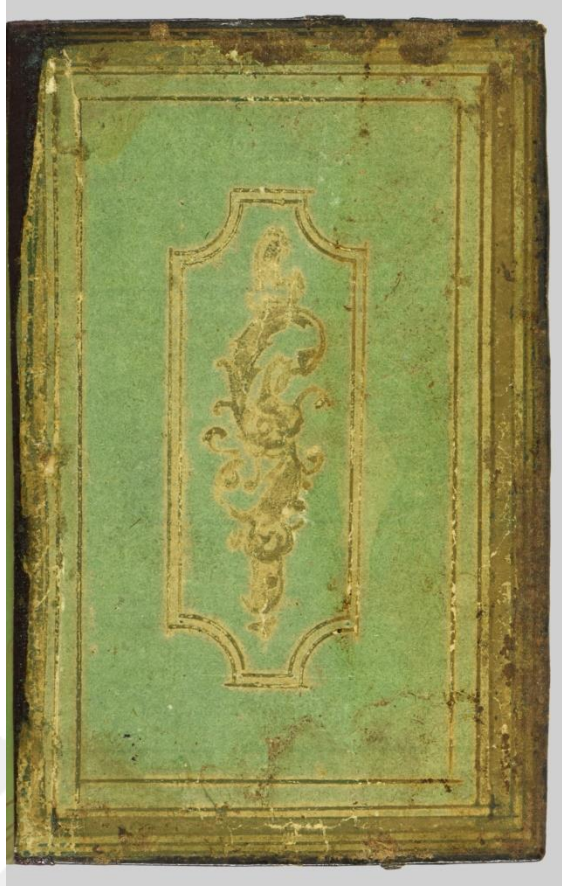
Resim 4.43: SYEK-NA Kol.-00280-son sayfa

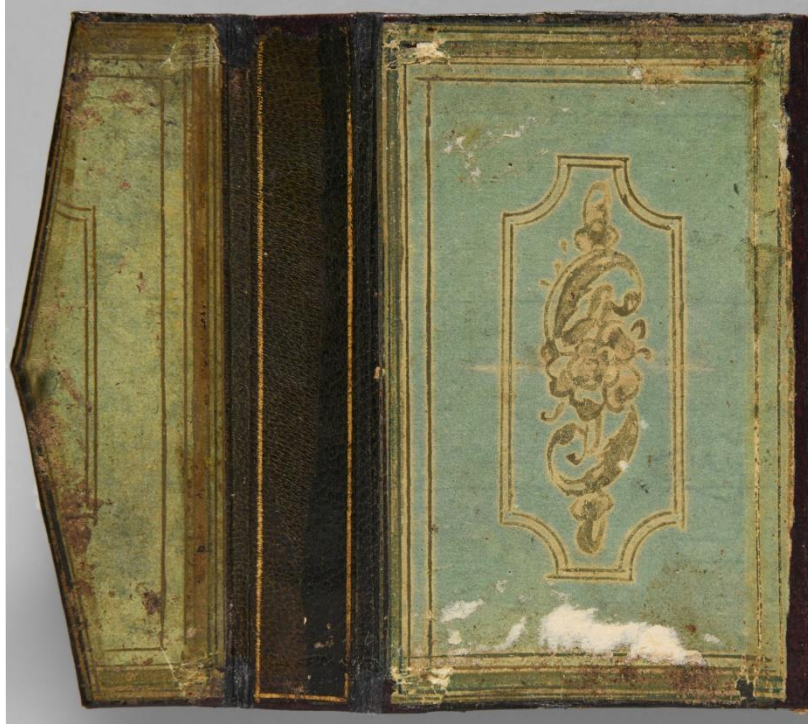
Resim 4.44: SYEK-NA Kol.-00280-Sağ Kap

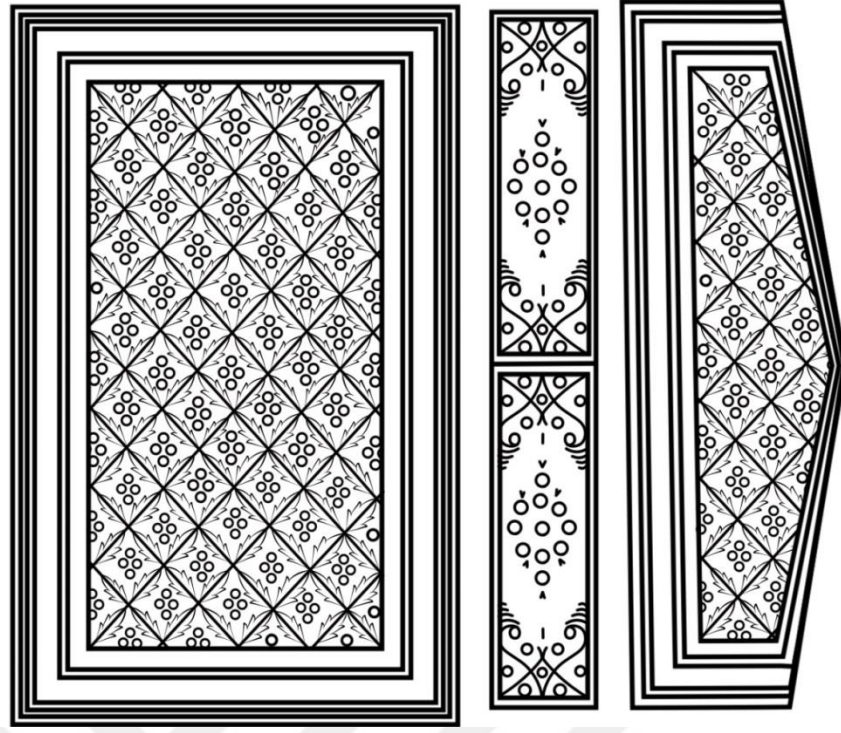
Resim 4.45: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap ve Miklep

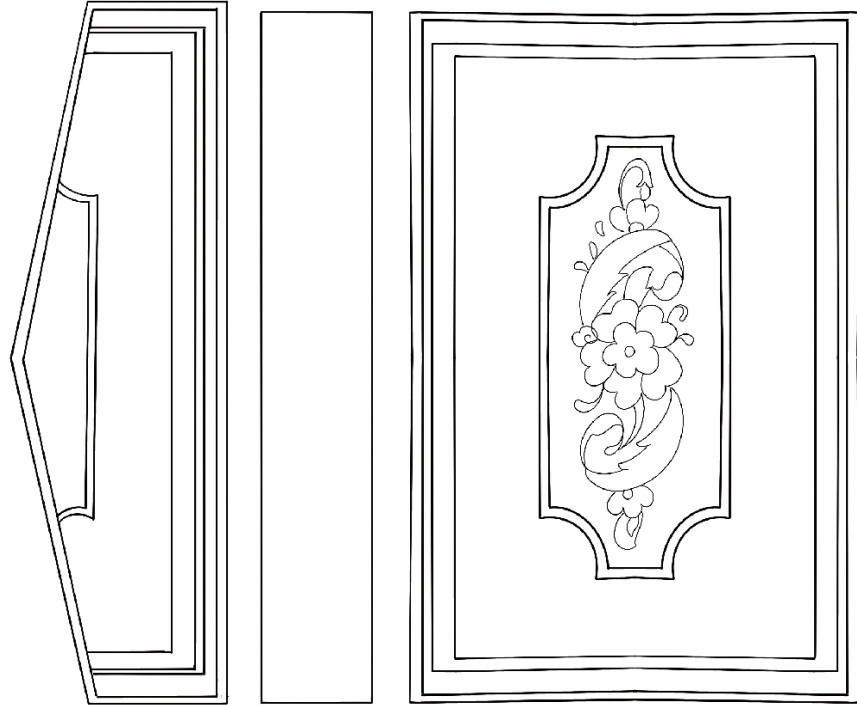
Resim 4.46: SYEK-NA Kol.-00280-Sağ Kap İçi

Resim 4.47: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap ve Mıklep İçi

Çizim 4.2: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap
Eser Ölçüleri: 12,2 x 10,3 cm
(Çizim: Cansu Köseadağı)

Çizim 4.3: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap İçi
(Çizim: Benan Taşlıdağ)

Katalog No : 3
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00248
Koleksiyon : Galata Mevlevihanesi
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm (Sancak)
Hattatı : Esedullah es-Sebzevârî
Tarih : h. 25 Cemaziyelevvel 985 / m. 10 Ağustos 1577
Boyutlar : 5.3 x 6.6 cm – 12.4 x 6.6 cm
Yaprak / Satır : 985 yk. / 11 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Mushaf-ı Şerîf tamdır. Mushaf nohûdî renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Dikdörtgen forma sahip olan nüshanın yazı alanı sekizgen formda yazılmış altın ve lacivert cetvelle çevrenmiştir. Satır aralarındaki daire formlu duraklar altın ve tahrirlidir. Serlevha altın, lacivert ve kırmızı renkler ile bitkisel motiflerle bezenmiş olup sure başlarının zemini düz altındır (bkz. Resim 4.48, Resim 4.49 ve Resim 4.50).

Cildi:

Mushaf'ın cildi sağ kap, sol kap, sertap ve mıklepten oluşmaktadır. Kahverengi deri ile kaplı olan eserin sırtına, geçirdiği onarım sırasında bordo deri eklenmiştir. Cildin tezyinatını oluşturan kompozisyon kahverengi deri üzerine bitkisel motiflerden oluşan yekpare kalıpla tatbik edilmiş ve alttan ayırma tekniğiyle de altınla bezenmiştir. Sertabına da yekpare kalıpla “Lâ yemessuhû ille'l-mutahherûn⁵” yazısı tatbik edilmiş ve alttan ayırma tekniğiyle de altınla bezenmiştir. Mıklebinde ise mıklep şemsesi yer almaktadır. Kaplar ve sertap bölümlerinde olduğu gibi yekpare kalıpla tatbik edilmiş ve alttan ayırma tekniğiyle de altınla bezenmiştir. Kap ve

⁵ Ona ancak tertemiz olanlar (melekler) dokunabilir. (Vâkıa Suresi, 56/79)

miklep kısmında bulunan kompozisyonlarının etrafı “S” şeklinde zencerek ve cetvel ile çevrelemiştir. Merkeze ve köşelere; ortada tek, etrafında ise dört nokta bulunan daire formunda altın noktalar birer adet uygulanmıştır. Sertap kısmı ise altın cetvel ile çevrelenmiştir (bkz. Resim 4.51 ve Resim 4.52).

Kap içleri, sertap ve miklep bordo deri olup altın cetvel ile çevrelenmiştir. Kaplar ve miklebin iç kısmında köşelere, ortada tek, etrafında ise dört nokta bulunan daire formunda altın noktalar üçer adet uygulanmıştır. Kap ortalarına ise köşelere uygulanan noktalardan ortaya bir, etrafına altı adet konulmuştur (bkz. Resim 4.53 ve Resim 4.54).

Resim 4.48: SYEK-GM Kol.-00248-s.1b-2a

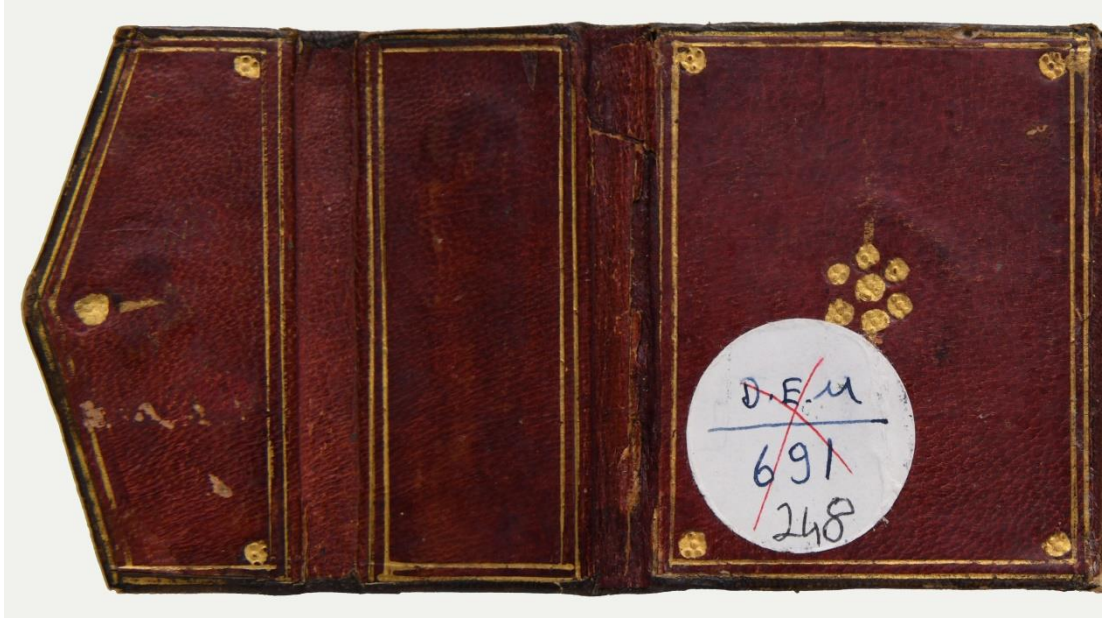
Resim 4.51: SYEK-GM Kol.-00248-Sağ Kap

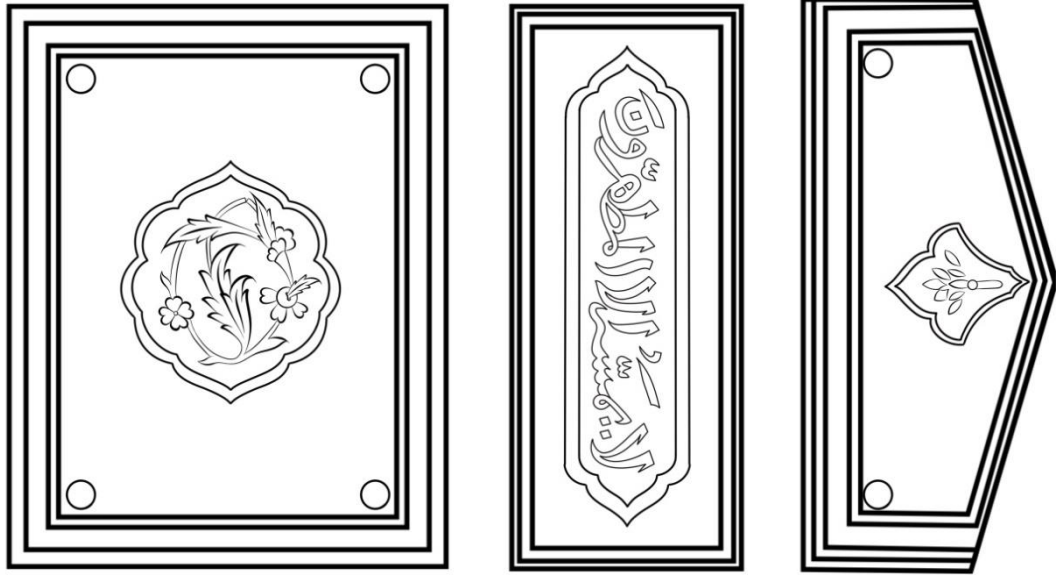
Resim 4.52: SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap ve Mıklep

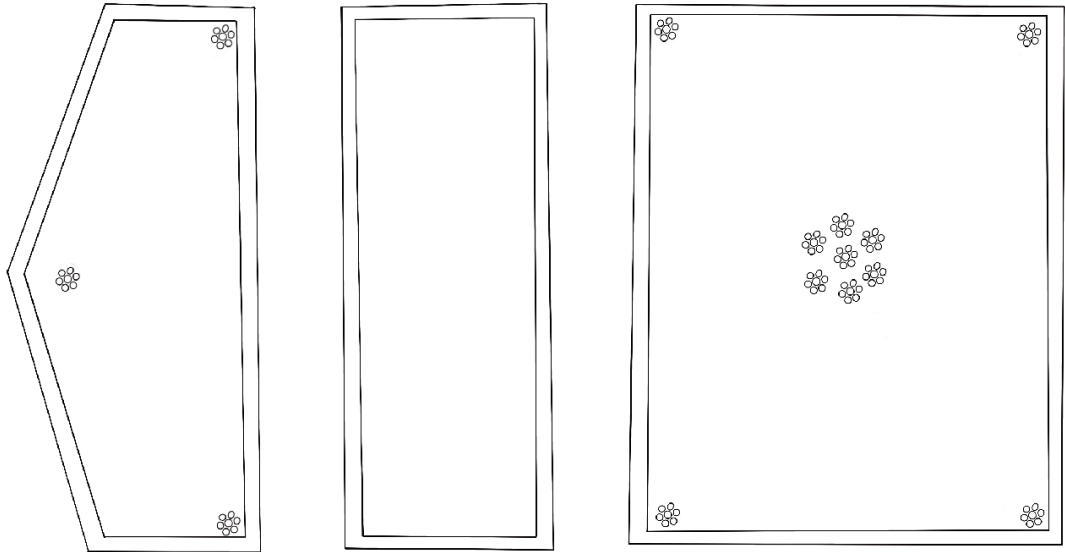
Resim 4.53: SYEK-GM Kol.-00248-Sağ Kap İçi

Resim 4.54: SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap ve Miklep İçi

Çizim 4.4: SYEK-GM Kol.-00248- Sol Kap ve Mıklep
Eser Ölçüleri: 12,4 x 6,6 cm
(Çizim: Cansu Köseadağı)

Çizim 4.5: SYEK-GM Kol.-00248- Sol Kap ve Mıklep İçi
(Çizim: Fatma Nihan Ayhan)

Katalog No : 4
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00185
Koleksiyon : Nuri Arlasez
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm
Hattatı : Mirhan b. Şemseddin (ö. h. 1166/ m. 1753)
Tarih : h. Rebiülahir 989 / m. Haziran 1581
Boyutlar : 2.7 x 4.5 cm – 2.7 x 4.4 cm
Yaprak / Satır: 204 yk. / 21 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Mushaf'ın baş tarafından Bakara Suresi'nin 100. ayetine kadar olan kısmı eksiktir. Tespit fişindeki bilgilere göre 21.04.1982 tarihinde Nuri Arlasez tarafından bağışlanmıştır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı altın ve lacivert cetvelle çevrelenmiştir. Sure başları altın bezemelidir (bkz. Resim 4.55, Resim 4.56 ve Resim 4.57).

Koruyucu kutu, bordo deri üzerine altın yaldız şemse formu çizilmiş ve cetvelenmiş kitap cildi şeklinde önden çıtçıt ile kapatılan formda yapılmıştır. Eser, kutunun ortasına ölçülerine uygun olarak açılan oyuk içerisine yerleştirilerek muhafaza edilmektedir (bkz. Resim 4.58 ve Resim 4.59).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgün değildir. Kaplar kahverengi deri üzerine altın zerbahar bezenmiştir. Kompozisyonun etrafını "S" şeklindeki zencerek ve cetvel ile çevrelemiştir. Her iki kabın tezyinatı aynı karakterdedir (bkz. Resim 4.60 ve Resim 4.61).

Kap içleri kahverengi deri olup üzerine şemse motifi fırça ile altın kullanılarak bezenmiştir. Kenarları altın cetvel ile çevrelenmiştir (bkz. Resim 4.62 ve Resim 4.63).

Resim 4.55: SYEK-NA Kol.-00185-s.1a

Resim 4.56: SYEK-NA Kol.-00185-2a

Resim 4.57: SYEK-NA Kol.-00185-son sayfa

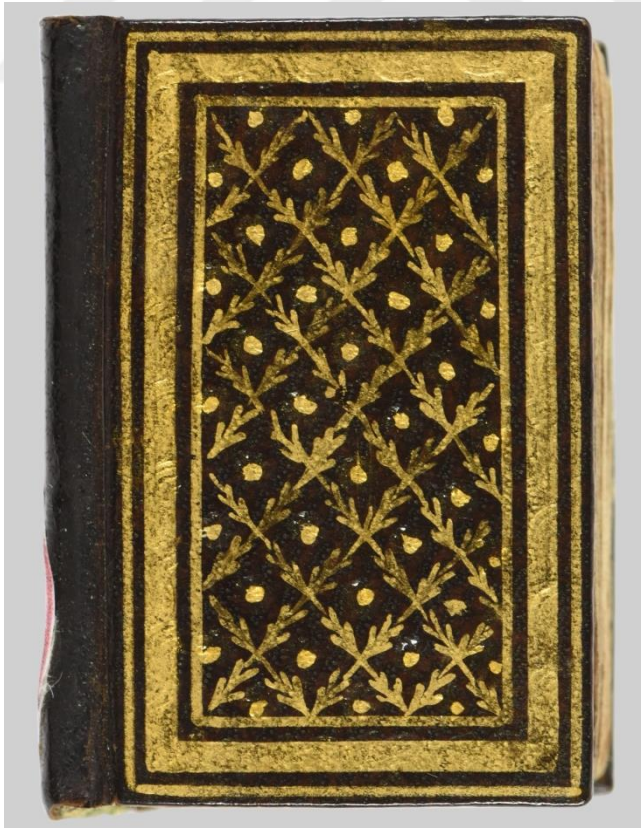
Resim 4.58: SYEK-NA Kol.-00185-Koruyucu Kutu

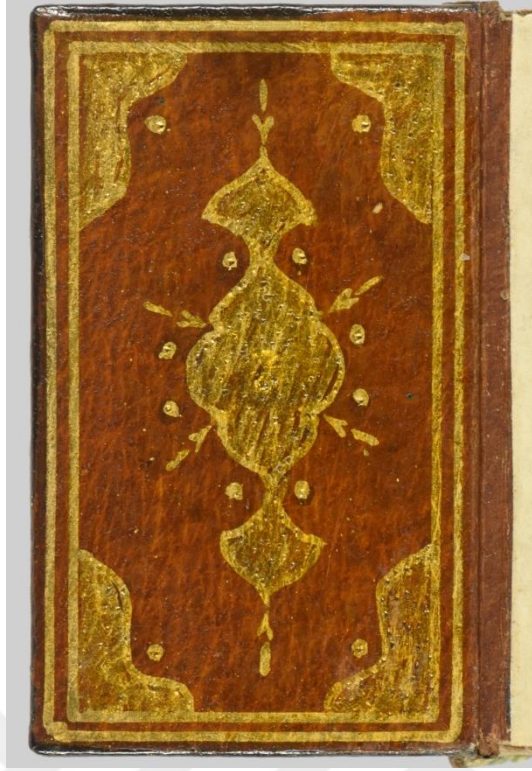
Resim 4.59: SYEK-NA Kol.-00185-Koruyucu Kutu İçi

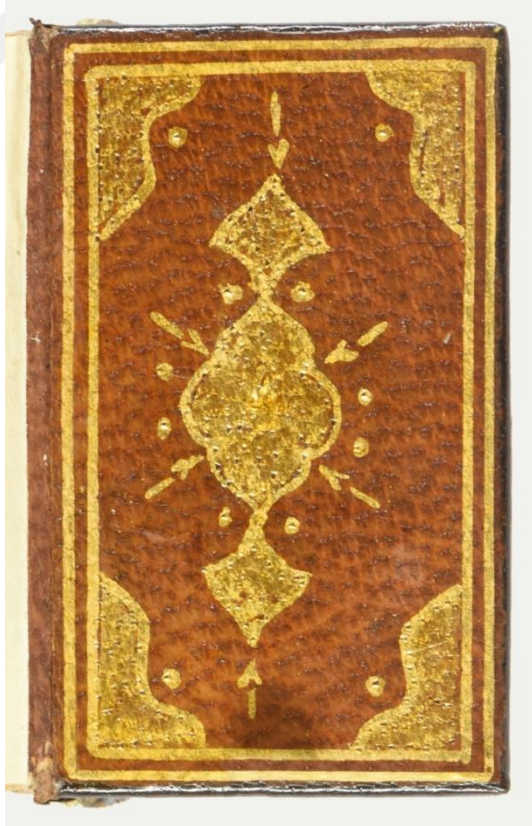
Resim 4.60: SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap

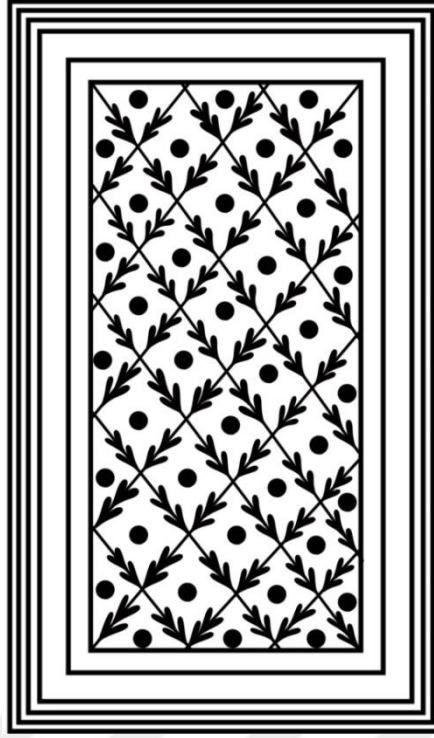
Resim 4.61: SYEK-NA Kol.-00185-Sol Kap

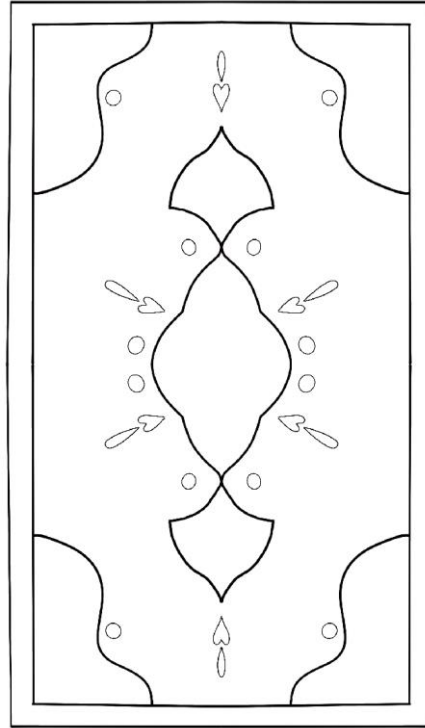
Resim 4.62: SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap İçi

Resim 4.63: SYEK-NA Kol.-00185-Sol Kap İçi

Çizim 4.6: SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap
Eser Ölçüleri: 2,7 x 4,5 cm
(Çizim: Cansu Kösedâğı)

Çizim 4.7: SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap İçi
(Çizim: Fatma Nihan Ayhan)

Katalog No : 5
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00188
Koleksiyon : Nuri Arlasez
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm (Sancak)
Hattatı : Selim b. Molla Fettah el-Kaykanî
Tarih : h. 27 Muharrem 1229 / m. 19 Ocak 1814
Boyutlar : 4.1 x 4.4 cm – 4.2 x 4.3 cm
Yaprak / Satır: 95 yk./ 23 st.
Yazı Türü : Hurde Nesih

Eser Hakkında:

Mushaf-ı Şerif tamdır. Tespit fişindeki bilgilere göre 26.05.1982 tarihinde Nuri Arlasez tarafından bağışlanmıştır. Ketebe kaydında yer alan bilgilere göre ise Mushaf, Molla Fettah'ın yazdığı 21. nüshadır. Mushaf yeşil renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı sekizgen formunda altın ve kırmızı cetvel ile çevrelenmiştir. Serlevha, lacivert, turuncu ve mavi renklerde bezenmiştir. Sure başları altınlanmıştır (bkz. Resim 4.64, Resim 4.65 ve Resim 4.66).

Mushaf koruyucu bir kutuya sahiptir. Kutu, bordo deri üzerine altın yaldız şemse formu çizilmiş ve cetvelenmiş kitap cildi şeklinde önden çıtçıt ile kapatılan formda yapılmıştır (bkz. Resim 4.67 ve Resim 4.68). Mushaf'ın bir de sekizgen formda bakır mahfazası vardır. Mahfazanın dış kısmına fırça ile altın kullanılarak bezeme yapılmıştır. Mushaf bakır mahfazanın içine konulduktan sonra, koruyucu kutunun ortasına ölçülerine uygun olarak açılan oyuk içerisine yerleştirilerek muhafaza edilmektedir (bkz. Resim 4.69).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgündür. Sekizgen forma sahip Mushaf'ın cildi lake olup ön ve arka kaptan oluşmaktadır. Kaplar siyah sahtiyan deri olup zemin bordo renk boyanmış,

üzerine fırça kullanılarak çiçek buketi bezenmiştir. Bezemede yeşil, sarı, beyaz ve pembe renkler kullanılmıştır. Sağ ve sol kaptaki bezemeler aynı gibi gözükseler de incelendiklerinde farklılıklar anlaşılmıştır (bkz. Resim 4.70 ve Resim 4.71).

Kap içleri düz siyah deri üzeri lakedir (bkz. Resim 4.72 ve Resim 4.73).

Resim 4.64: SYEK-NA Kol.-00188-s. 1b-2a

Resim 4.65: SYEK-NA Kol.-00188-s.3b-4a

Resim 4.66: SYEK-NA Kol.-00188-son sayfa

Resim 4.67: SYEK-NA Kol.-00188-Koruyucu Kutu

Resim 4.68: SYEK-NA Kol.-00188-Koruyucu Kutu İçi

Resim 4.69: SYEK-NA Kol.-00188-Sekizgen Bakır Mahfaza

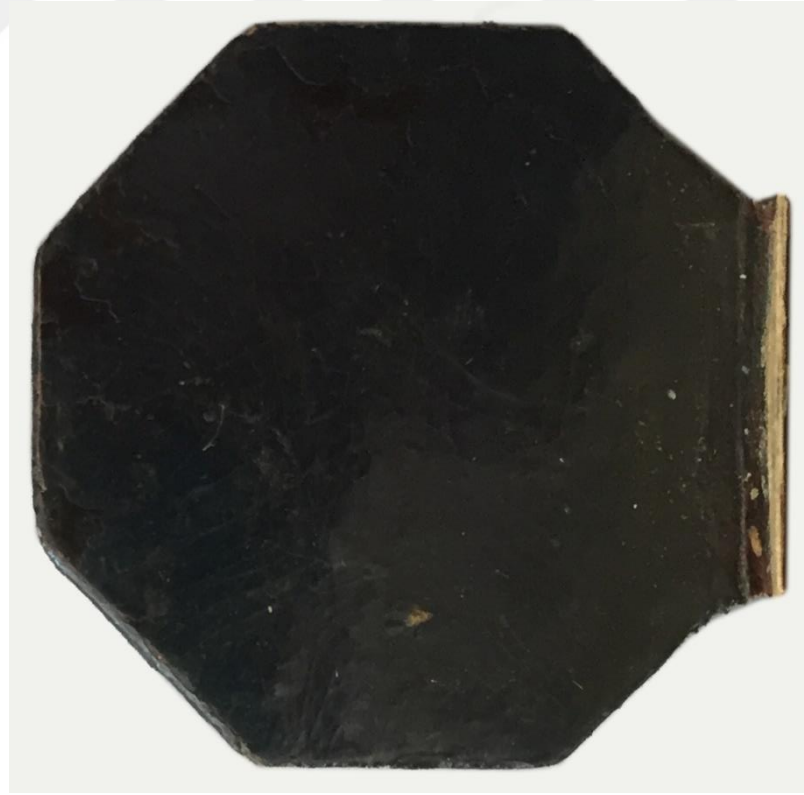
Resim 4.70: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap

Resim 4.71: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap

Resim 4.72: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap İçi

Resim 4.73: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap İçi

Çizim 4.8: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap
Eser Ölçüleri: 4,1 x 4,4
(Çizim: Fatma Aslanoğlu Erbuğ)

Çizim 4.9: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap
(Çizim: Fatma Aslanoğlu Erbuğ)

Katalog No : 6
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00265
Koleksiyon : Galata Mevlevihanesi
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm (Sancak)
Hattatı : Ahmed Ali el-Maribî
Tarih : -
Boyutlar : 4.6 x 6.8 cm – 8.5 x 6.5 cm
Yaprak / Satır: 200 yk. / 21 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Tam olan Mushaf-ı Şerif'in yazılış tarihine ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanının etrafı lacivert ve kırmızı cetvel ile çevrenmiştir. Duraklar kırmızı renkte nokta şeklinde yapılmış olup sure başları kırmızı renk yazılmıştır (bkz. Resim 4.74, Resim 4.75 ve Resim 4.76).

Cildi:

Mushaf'ın cildi sağ kap, sol kap, sertap ve mıklepten oluşmaktadır. Bordo deri ile kaplıdır. Kap köşelerine ve ortasına üçerli gruplanmış, sertabına tek sıra halinde beş adet, mıklep üzerine karışık düzende on adet; ortada tek, etrafında ise altı nokta bulunan daire formunda noktalar üçer adet uygulanmıştır. Her iki kabın da tezminatı aynı karakterdedir (bkz. Resim 4.77 ve Resim 4.78).

Kap içleri nohudi renk kâğıt ile kaplı olup üzerlerinde kütüphane bilgileri yer almaktadır. Kapların ve mıklebin dörtkenarı soğuk baskı cetvel ile çevrenmiştir (bkz. Resim 4.79 ve Resim 4.80).

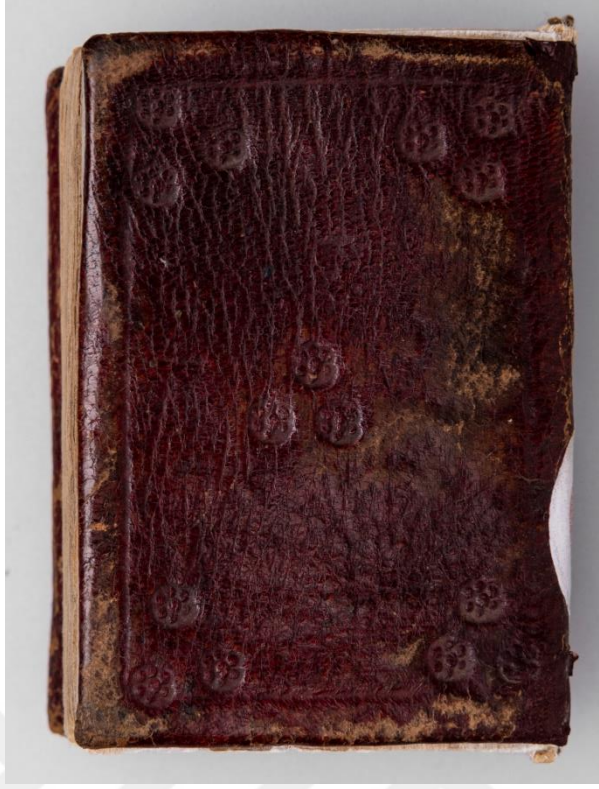
Resim 4.74: SYEK-GM Kol.-00265-s.1a

Resim 4.75: SYEK-GM Kol.-00265-s.2a

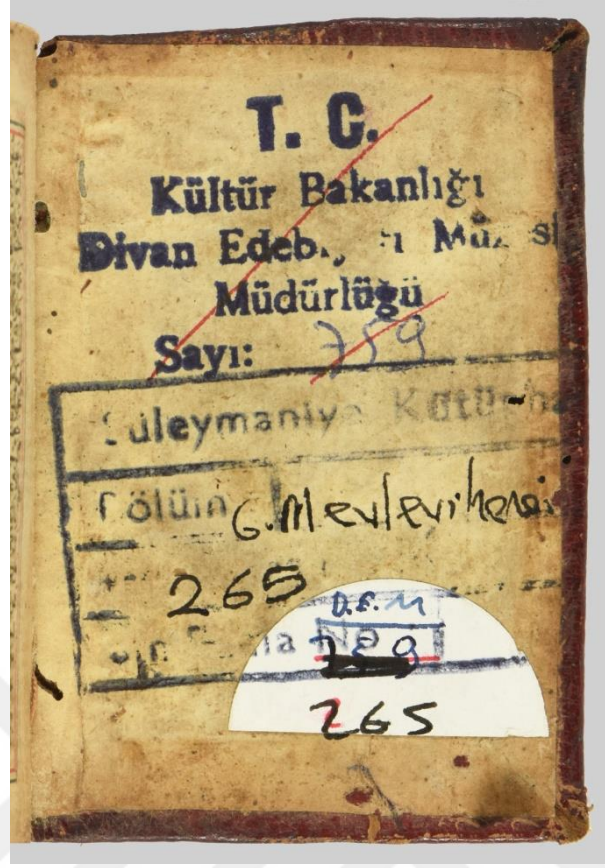
Resim 4.76: SYEK-GM Kol.-00265-son sayfa

Resim 4.77: SYEK-GM Kol.-00265-Sağ Kap

Resim 4.78: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap ve Mıklep

Resim 4.79: SYEK-GM Kol.-00265-Sağ Kap İçi

Resim 4.80: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap ve Miklep İçi

Katalog No : 7

Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi

Demirbaş No : 02858

Koleksiyon : Yazma Bağışlar

Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm

Hattatı : Mehmed (Muhammed) Murad b. Abdolvâhid

Tarih : -

Boyutlar : 5.6 x 9.9 cm – 12 x 10 cm

Yaprak / Satır : 495 yk. / 13 st.

Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Tam olan Mushaf-ı Şerif'in yazılış tarihine ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Tespit fişinde Mushaf'ın 1983 yılında Ahmet Hamdi Alagözoğlu'ndan satın alındığı bilgisi yer almaktadır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı altın cetvelle çevrelenmiştir. Sayfa kenarları altın ile halkâr bezenmiştir. Satır aralarındaki daire formlu duraklar altın ve tahrirlidir. Sayfa kenarlarında yer alan güller altın ve lacivert renktedir. Serlevha altın, lacivert, siyah ve kırmızı renkli bitkisel motiflerle süslenmiştir (bkz. Resim 4.81, Resim 4.82 ve Resim 83).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgün değildir. Eserin cildi ön kap, arka kap, sertap ve miklepten oluşmaktadır. Kaplar kahverengi deri üzerine altınla zerbahar tekniğinde bezenmiştir. Kompozisyonun etrafını "S" şeklindeki zencerek ve cetvel ile çevrelemiştir. Her iki kabın ve miklebin tezyinatı aynı karakterdedir (bkz. Resim 4.84 ve Resim 4.85).

Kap içleri, sertap ve mıklep açık kahverengi deri olup kenarları altın cetvel ile çevrenmiştir. Kap içlerine şemse, mıklep ve mıklep şemsesi fırça ile altın kullanılarak bezenmiş olup içleri zerefşanlıdır. Sertap kısmı ise sadece altın cetvel ile çevrenmiştir (bkz. Resim 86-87).

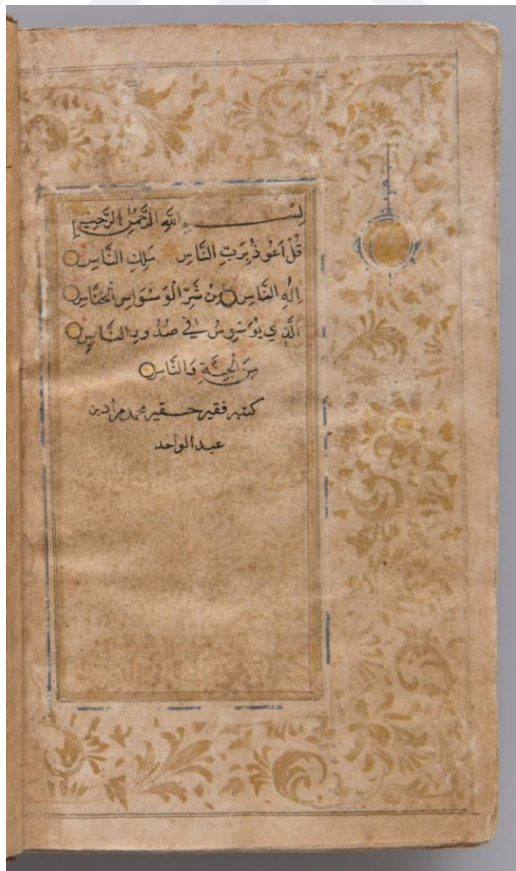

Resim 4.81: SYEK-YB Kol.-02858-1b-2a

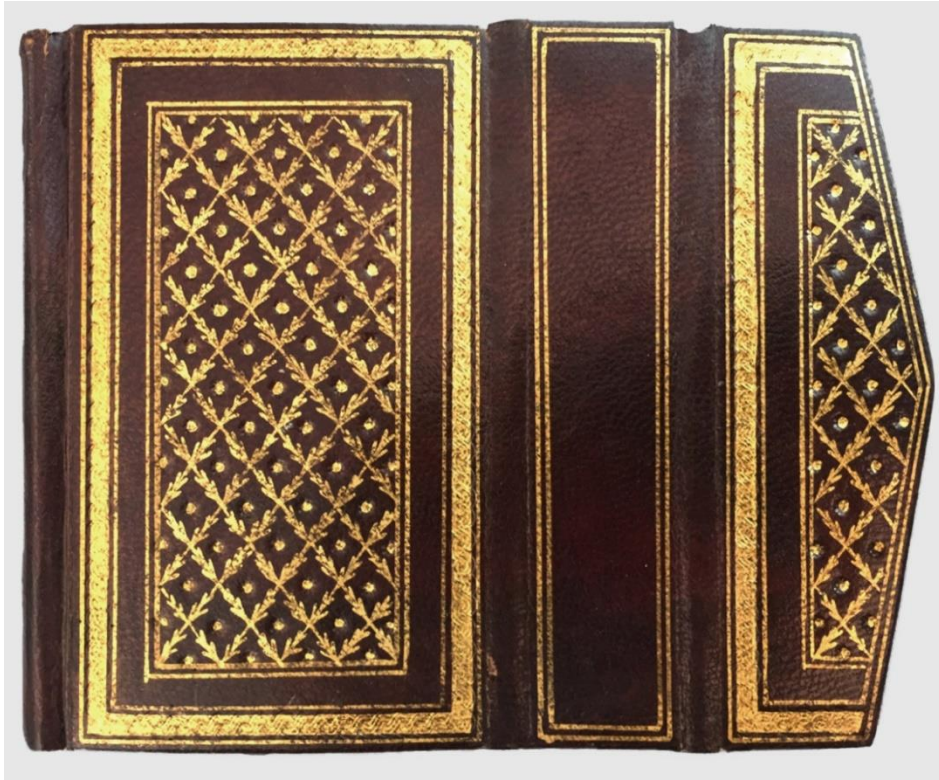
Resim 4.82: SYEK-YB Kol.-02858-s.4a

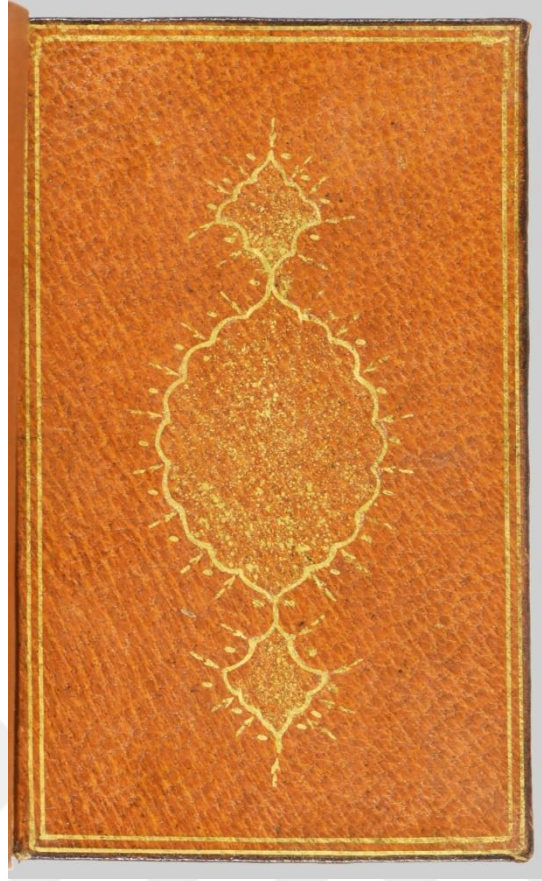
Resim 4.83: SYEK-YB Kol.-02858-son sayfa

Resim 4.84: SYEK-YB Kol.-02858-Sağ Kap

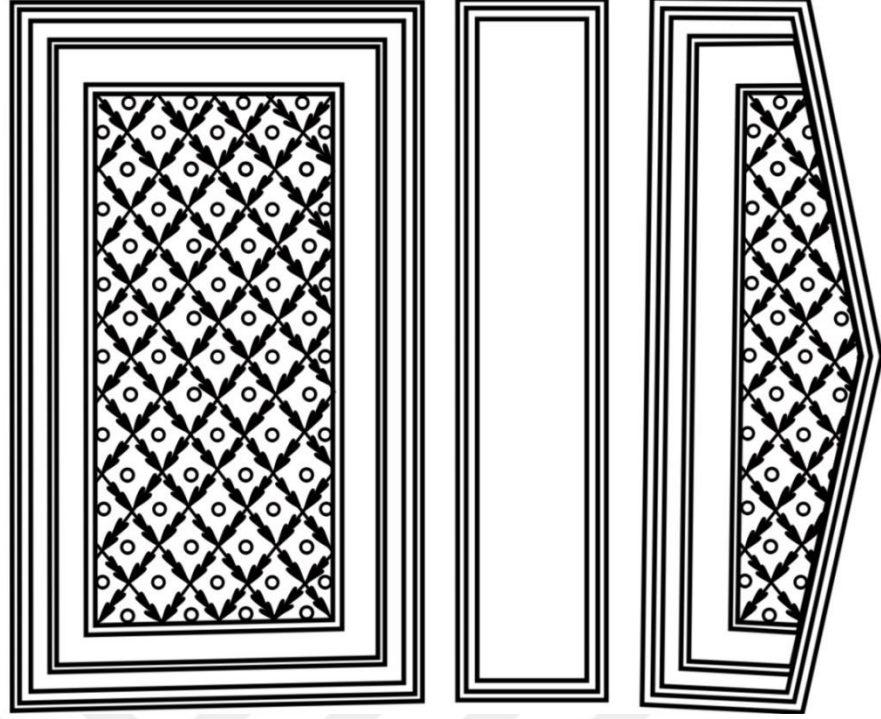
Resim 4.85: SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap

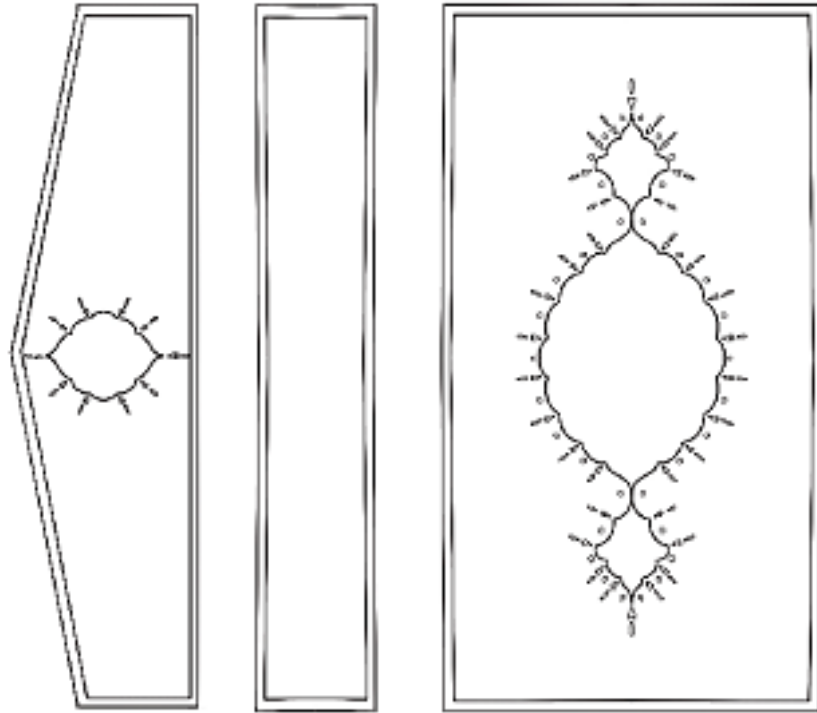
Resim 4.86: SYEK-YB Kol.-02858-Sağ Kap İçi

Resim 4.87: SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap İçi

Çizim 4.10: SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap
Eser Ölçüleri: 12 x 10 cm
(Çizim: Cansu Köseadağı)

Çizim 4.11: SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap İçi
(Çizim: Fatma Nihan Ayhan)

Katalog No : 8
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 03188
Koleksiyon : Yazma Bağışlar
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm (Sancak)
Hattatı : ... ibn Meydan el-Hasenî (?)
Tarih : -
Boyutlar : 4.2 x 4.2 cm – 4.2 x 4.2 cm
Yaprak / Satır : 257 yk. / 16 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Tam olan Mushaf-ı Şerif'in yazılış tarihine ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Tespit fişinde Mushaf'ın Hacı Hafız Hıfzı Bilgiçli tarafından bağışlandığı bilgisi yer almaktadır. Serlevha altın ve siyah renkli rumi motiflerle süslenmiştir. Metin kısmında sekizgen formda yazılmış olup herhangi bir süsleme yer almamaktadır (bkz. Resim 4.88, Resim 4.89 ve Resim 4.90).

Koruyucu kutu, çeharkuşe ebru kitap cildi şeklinde önden iki kurdele ile bağlanarak kapatılan formda yapılmıştır. Eser, kutunun ortasına ölçülerine uygun olarak açılan oyuk içerisine yerleştirilerek muhafaza edilmektedir (bkz. Resim 4.91 ve Resim 4.92).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgün olup sekizgen formdadır. Ön ve arka kapaktan oluşan Mushaf'ın kapları kahverengi deridir. Kapların üzerine her bir köşeden çapraz gelerek üçgen oluşturan soğuk baskı cetvel çekilmiştir (bkz. Resim 4.93 ve Resim 4.94).

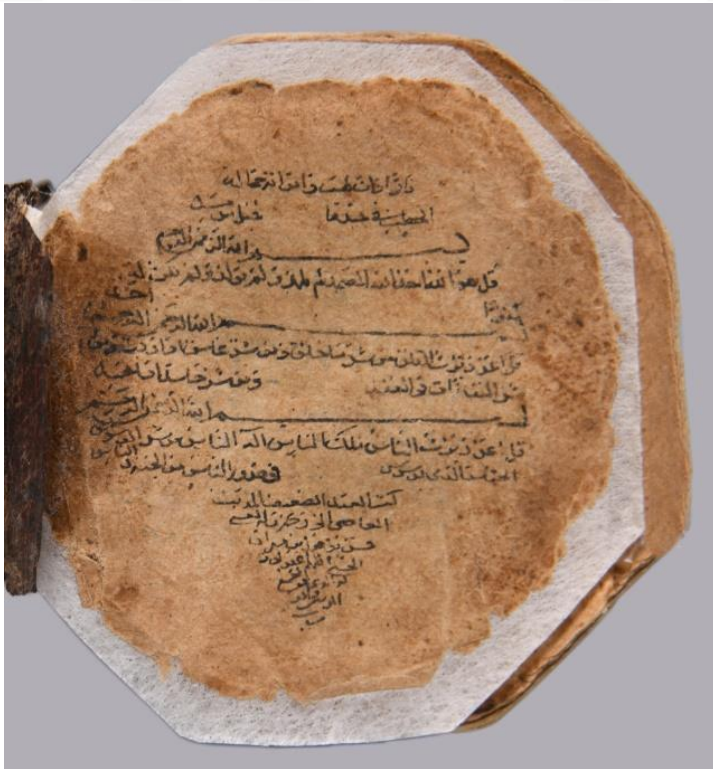
Ön kap içi kütüphane kaşesi basılmış kâğıt, arka kapak içi ise mavi ve turuncu renklerinde ebrulu kâğıt ile kaplıdır (bkz. Resim 4.95 ve 4.96).

Resim 4.88: SYEK-YB Kol.- 03188-s.1b-2a

Resim 4.89: SYEK-YB Kol.-03188-s.3a

Resim 4.90: SYEK-YB Kol.-03188-son sayfa

Resim 4.91: SYEK-YB Kol.- 03188-Koruyucu Kutu

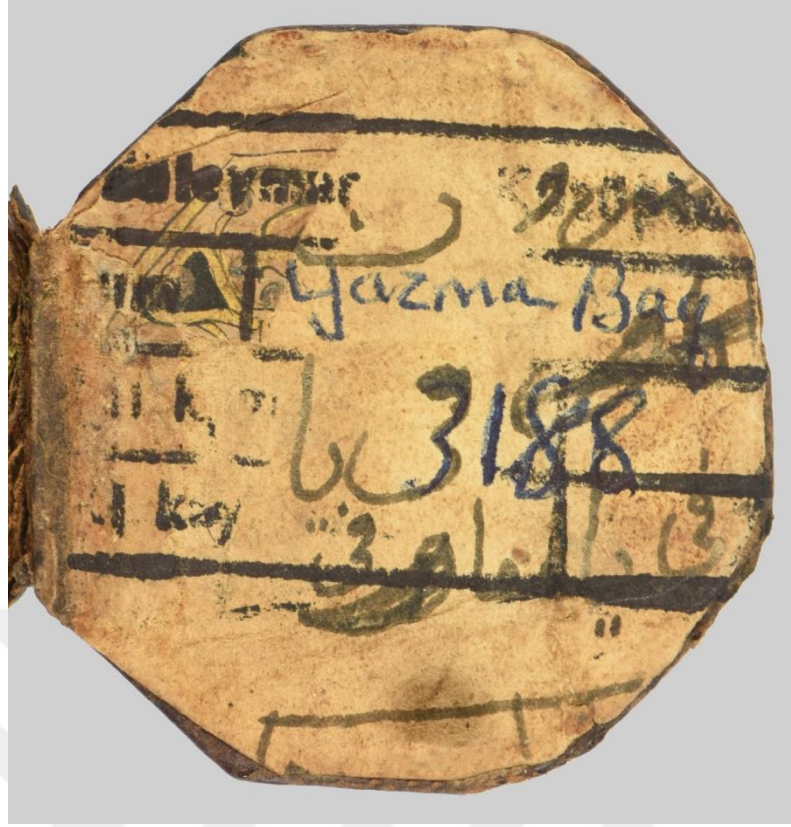
Resim 4.92: SYEK-YB Kol.- 03188-Koruyucu Kutu İçi

Resim 4.93: SYEK-YB Kol.- 03188-Sağ Kap

Resim 4.94: SYEK-YB Kol.- 03188-Sol Kap

Resim 4.95: SYEK-YB Kol.- 03188-Sağ Kap İçi

Resim 4.96: SYEK-YB Kol.- 03188-Sol Kap İçi

Katalog No : 9
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00186
Koleksiyon : Nuri Arlasez
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm
Hattatı : -
Tarih : -
Boyutlar : 6.5 x 9.9 cm – 15.2 x 9.9 cm
Yaprak / Satır : 451 yk. / 11 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Mushaf'ın Fatiha ve Bakara sureleri eksik olup yazılış tarihine ve hattatına ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Tespit fişindeki bilgilere göre 23.04.1982 tarihinde Nuri Arlasez tarafından bağışlanmıştır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak, sure başları ise beyaz mürekkep ile yazılmıştır. Yazı alanı altın ve lacivert cetvelle çevrelenmiştir. Madalyon ve sure başları altın, lacivert ve kırmızı renklerde bezenmiştir (bkz. Resim 4.97, Resim 4.98 ve Resim 4.99).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgün değildir. Eserin cildi ön kap, arka kap, sertap ve miklepten oluşmaktadır. Kaplar bordo deri ile kaplı olup altın cetvel ile çevrelenmiştir. Her iki kabın tezyinatı aynı karakterdedir (bkz. Resim 4.100 ve Resim 4.101).

Kaplar ve miklep içi kırmızı, mavi, sarı ve yeşil renklerde ebru kâğıt ile kaplı olup sertap içi bordo deridir (bkz. Resim 4.102 ve Resim 4.103).

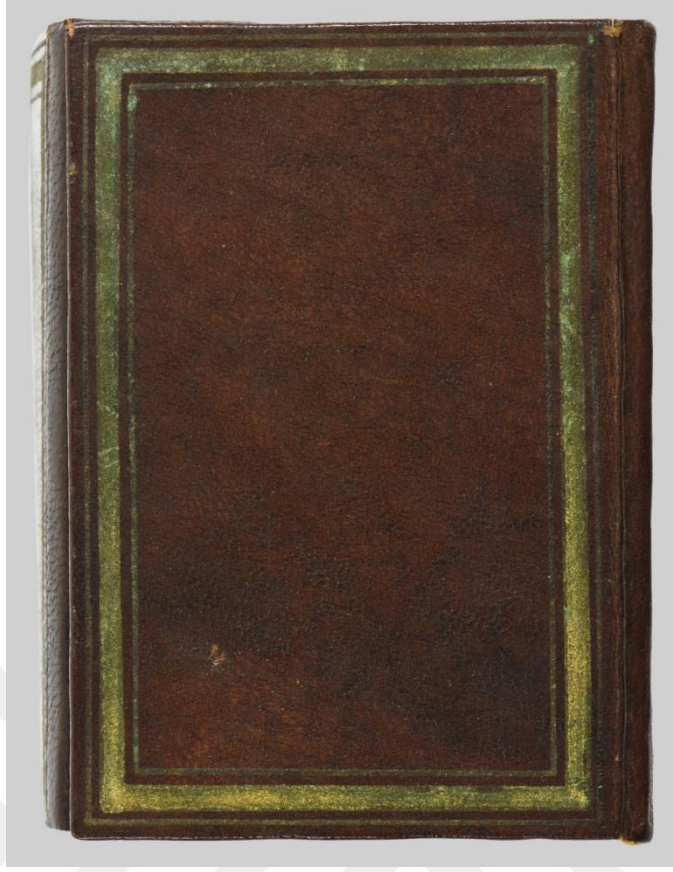
Resim 4.97: SYEK-NA Kol.-00186-s.1b

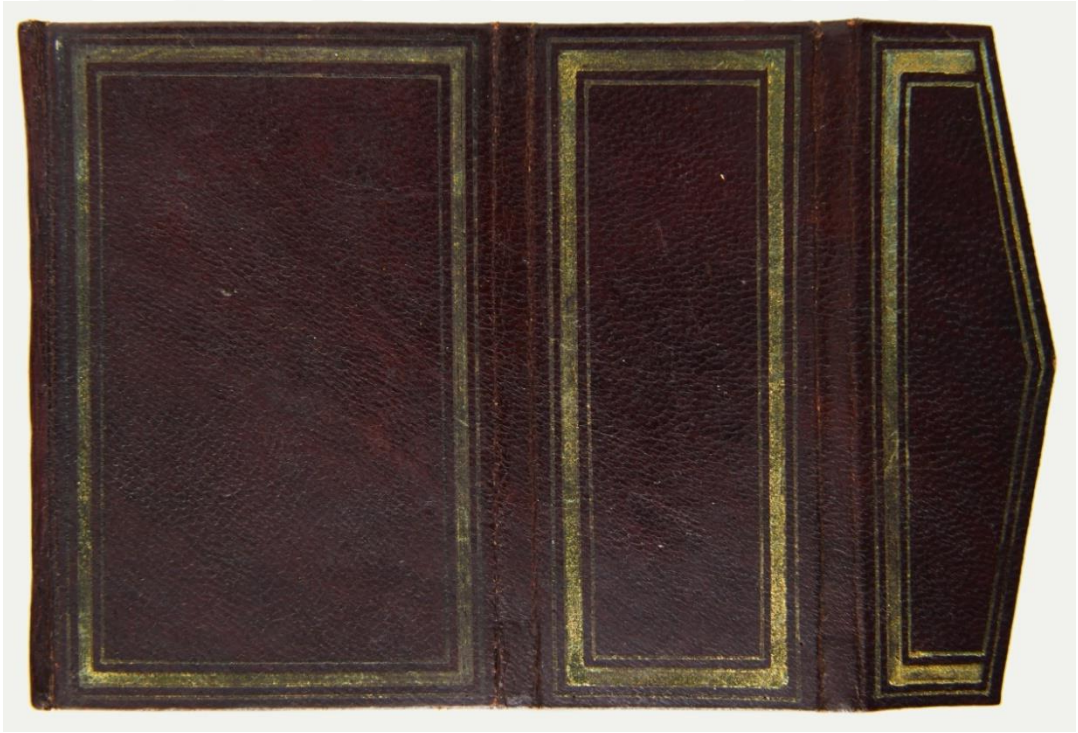
Resim 4.98: SYEK-NA Kol.-00186-son sayfa

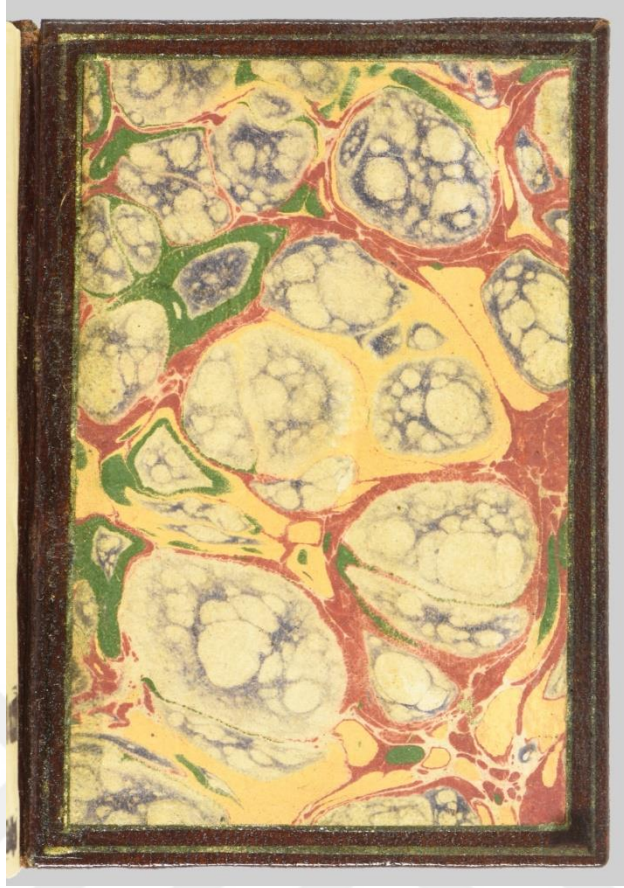
Resim 4.99: SYEK-NA Kol.-00186-s.260b-261a

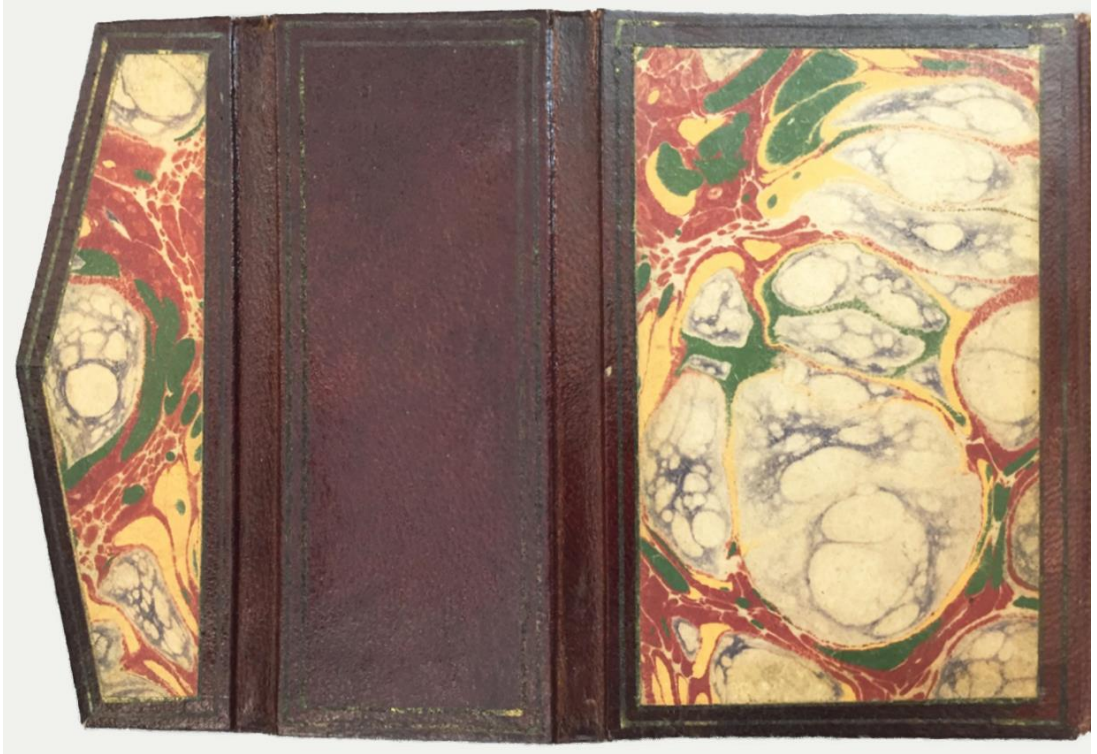
Resim 4.100: SYEK-NA Kol.-00186-Sağ Kap

Resim 4.101: SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap ve Mıklep

Resim 4.102: SYEK-NA Kol.-00186-Sağ Kap İçi

Resim 4.103: SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap ve Mıklep İçi

Katalog No : 10
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00264
Koleksiyon : Nuri Arlasez
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm
Hattatı : -
Tarih : -
Boyutlar : 4.4 x 7.5 cm – 8.3 x 7.5 cm
Yaprak / Satır : 205 yk. / 19 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Mushaf-1 Şerif tam olup yazılış tarihine ve hattatına ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Tespit fişindeki bilgilere göre 13.11.1986 tarihinde Nuri Arlasez tarafından bağışlanmıştır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı altın cetvelle çevrelenmiştir. Duraklar altın ile nokta şeklinde yapılmıştır (bkz. Resim 4.104, Resim 4.105 ve Resim 4.106). Mushaf koruyucu bir kutuya sahiptir. Kutu, bordo deri üzerine altın yıldız şemse formu çizilmiş ve cetvelenmiş kitap cildi şeklinde önden metal parça ile kapatılan formda yapılmıştır (bkz. Resim 4.107 ve Resim 4.108). Mahfaza, siyah deri olup orta kısımlarına fırça kullanılarak altın ile yalın şükufe yapılmıştır (bkz. Resim 4.109).

Cildi:

Mushaf sağ kap, sol kap, sertap ve miklepten oluşmaktadır.⁶ Cilt koyu kahverengi deridir. Kapların orta kısımlarına fırça kullanılarak altın ile yalın şükufe yapılmıştır. Kap ve miklep kısmında bulunan kompozisyonların etrafı “S” şeklinde zencerek ve cetvel ile çevrelemiştir. Sertap kısmı ise cetvelle dört bölüme ayrılmış ve ortalarına

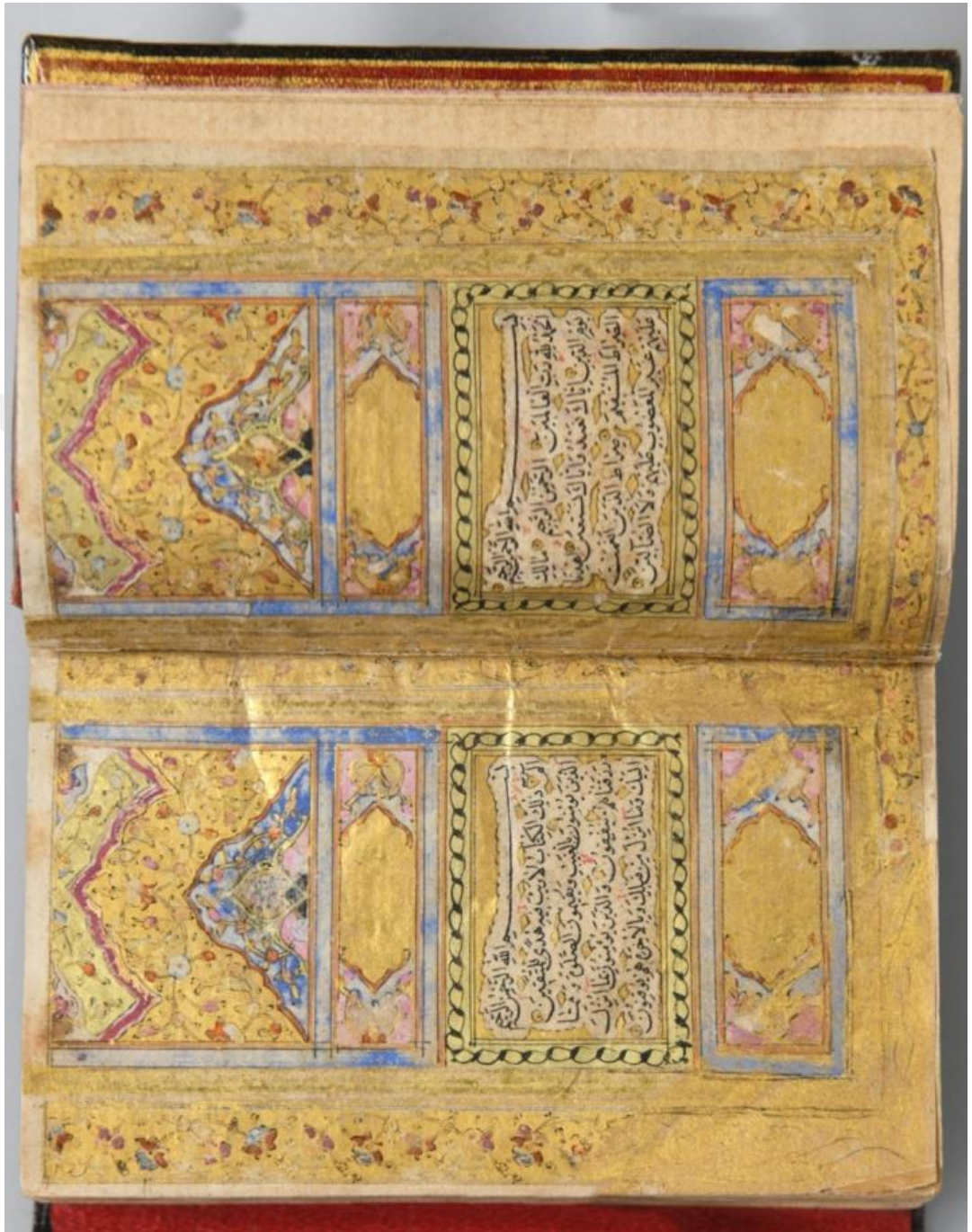
---

⁶ Mahfazası, koruyucu kutusu ve cildi İslam Seçen tarafından yapılmıştır.

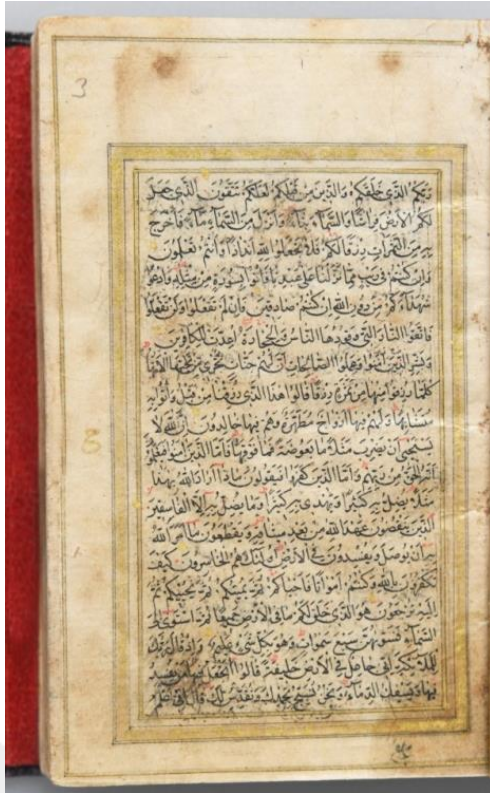
altın noktalar konulmuştur. Her iki kabın tezyinatı aynı karakterdedir (bkz. Resim 4.110 Resim 4.111).

Kaplar ve mıklep içi kırmızı deri üzerine altın ile zerbahardır. Kompozisyonun etrafını “S” şeklinde zencerek ve cetvel ile çevrelemiştir. Sertap kısmı ise cetvel ile çevrelenmiştir (bkz. Resim 4.112 ve Resim 4.113).

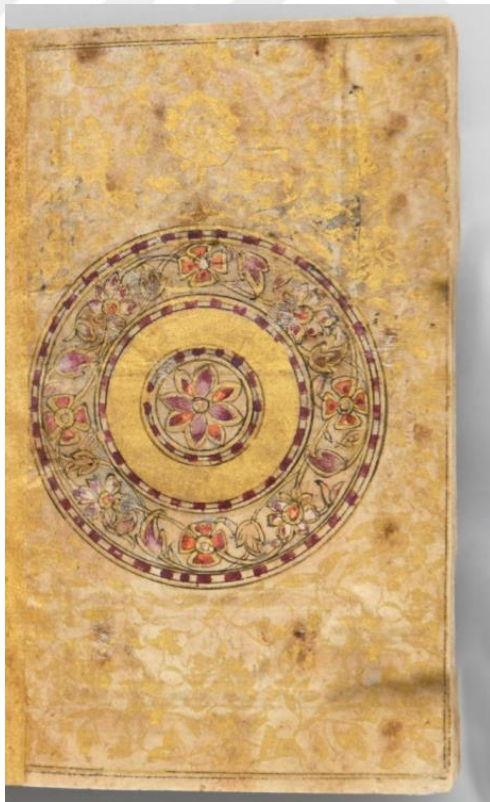

Resim 4.104: SYEK-NA Kol.-00264-s.1b-2a

Resim 4.105: SYEK-NA Kol.-00264-s.3a

Resim 4.106: SYEK-NA Kol.-00264-son sayfa

Resim 4.107: SYEK-NA Kol.-00264-Koruyucu Kutu

Resim 4.108: SYEK-NA Kol.-00264-Koruyucu Kutu İçi

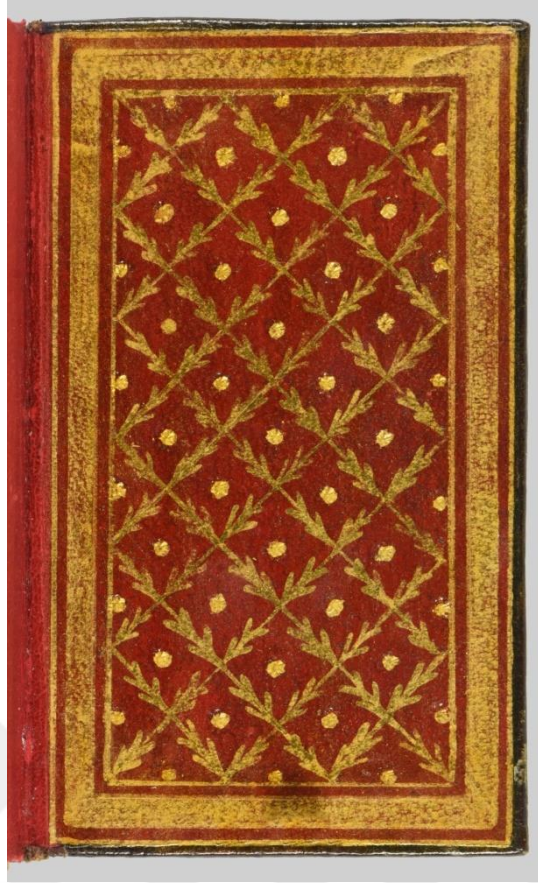
Resim 4.109: SYEK-NA Kol.-00264-Mahfaza

Resim 4.110: SYEK-NA Kol.-00264-Sağ Kap

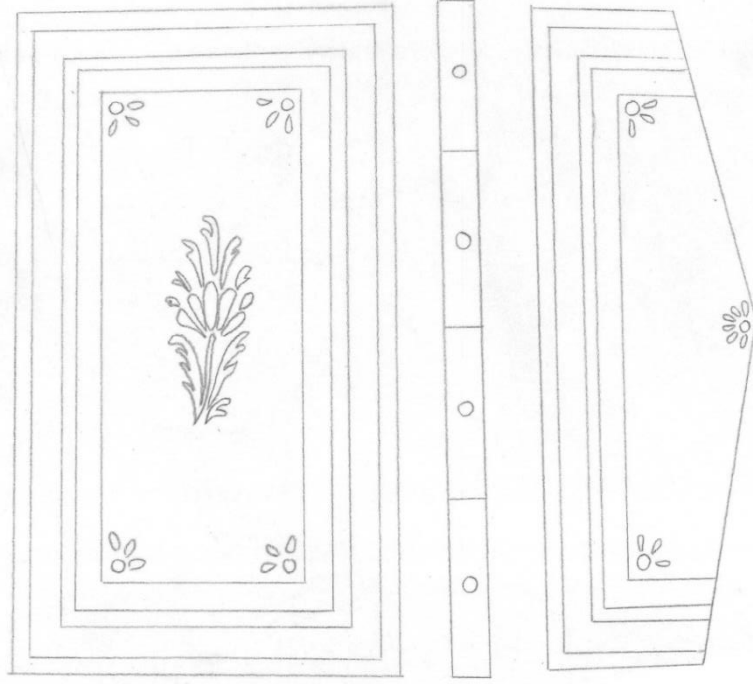
Resim 4.111: SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap ve Mıklep

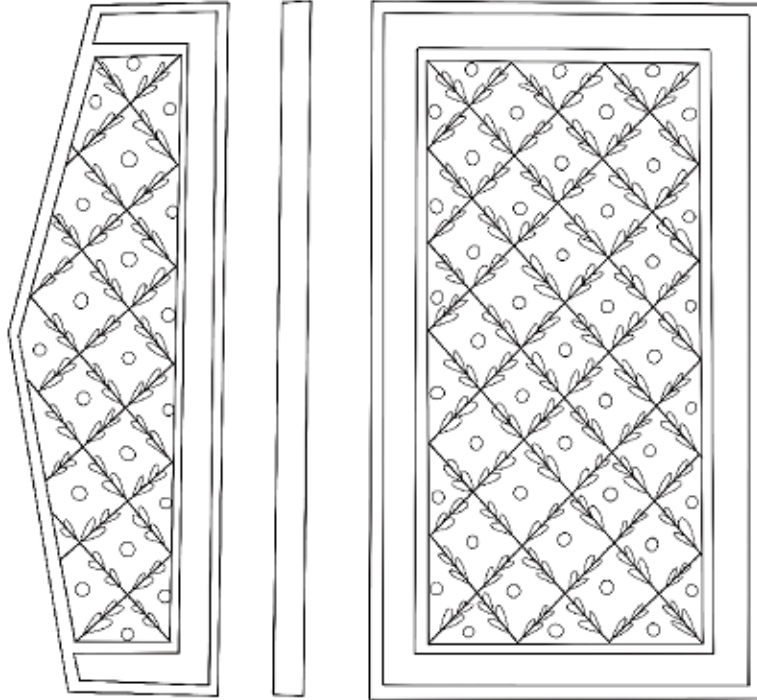
Resim 4.112: SYEK-NA Kol.-00264-Sağ Kap İçi

Resim 4.113: SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap ve Mıklep İçi

Çizim 4.12: SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap
Eser Ölçüleri: 8,3 x 7,5 cm
(Çizim: Fatma Aslanoğlu Erbuğ)

Çizim 4.13: SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap İçi
(Çizim: Fatma Nihan Ayhan)

Katalog No : 11
Kütüphane : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00324
Koleksiyon : Nuri Arlasez
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm
Hattatı : -
Tarih : -
Boyutlar : 7.1 x 11.2 cm / 13.4 x 11.2 cm
Yaprak / Satır: 386 yk. / 15 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Tam olan Mushaf-ı Şerif'in hattatına ve yazılış tarihine ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Tespit fişindeki bilgilere göre 26.09.1994 yılında Nuri Arlasez tarafından bağışlanmıştır. Mushaf nohudi renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı altın cetvelle çevrelenmiş olup satır aralarındaki daire formlu duraklar altın ve tahrirlidir. Serlevha; lacivert, yeşil, turuncu, açık mavi ve altın kullanılarak hâtâyî ve rûmî motifler ile bezenmiştir (bkz. Resim 4.114, Resim 4.115 ve Resim 4.116).

Cildi:

Mushaf'ın cildi özgün değildir. Mushaf bordo-mor renk deri ile kaplı olup sağ kap, sol kap, sertap ve mıklepten oluşmaktadır. Deri üzerine, fırça kullanılarak altın ile orta kısımlarına şükufe yapılmıştır (bkz. Resim 4.117 ve Resim 4.118). Kapak içleri pembe, yeşil, mavi ve sarı renklerde ebru kâğıt ile kaplanmıştır. Sertap bordo-mor renk deri kaplı olup üzeri altın ile bitkisel bezenmiştir (bkz. Resim 4.119 ve Resim 4.120).

Resim 4.114: SYEK-NA Kol.-00324-s.1b-2a

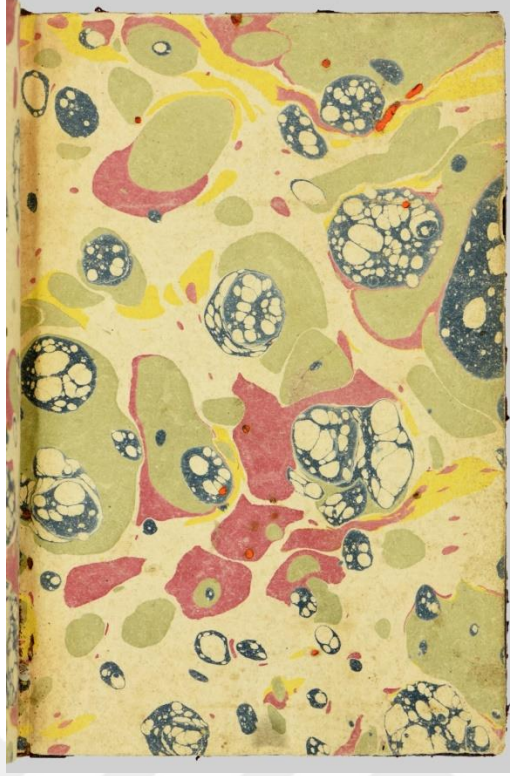

Resim 4.117: SYEK-NA Kol.-00324-Sağ Kap

Resim 4.118: SYEK-NA Kol.-00324-Sol Kap ve Mıklep

Resim 4.119: SYEK-NA Kol.-00324-Sağ Kap İçi

Resim 4.120: SYEK-NA Kol.-00324-Sol Kap ve Mıklep İçi

Çizim 4. 14: SYEK-NA Kol.-00324
Eser Ölçüleri: 13,4 x 11,2 cm
(Çizim: Fatma Aslanoğlu Erbuğ)

Katalog No : 12
Kütüphane : Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi
Demirbaş No : 00001
Koleksiyon : Mehmet Asım Bey
Eser Adı : Kur'ân-ı Kerîm
Hattatı : -
Tarih : -
Boyutlar : 5.8 x 8 cm – 5.8 x 8.1 cm
Yaprak / Satır: 239 yk. / 15-17 st.
Yazı Türü : Nesih

Eser Hakkında:

Tam olan Mushaf-ı Şerif'in yazılış tarihine ve hattatına ilişkin bir bilgi bulunamamıştır. Mushaf'ın 1a sayfasında Köprülü Mehmet Asım Bey'in mührü yer almaktadır (bkz. Resim 4.124). Mühür kısmen silik olmakla birlikte aynı koleksiyondaki diğer eserlerde de aynı mühre rastlanmaktadır. Mühürde "Vağfu kütübi Mîr Meḥmed 'Āşım 'an evlādi'l-vāqıf Köbrili Meḥmed Paşa 1248" ifadesi yer almaktadır (Kut ve Bayraktar, 2021, 311).

Mushaf nohûdî renk, aharlı, Doğu kâğıdı üzerine siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Yazı alanı altın cetvelle çevrelenmiştir. Satır aralarındaki daire formlu duraklar ve sure başları altın ve tahrirlidir. Serlevha ise altın, lacivert ve yeşil renkler ile bitkisel motiflerle bezenmiştir (bkz. Resim 4.121, Resim 4.122 ve Resim 4.123). Mushaf, dışı yeşil kadife, içi beyaz saten kumaş ile kaplı kutu içerisinde muhafaza edilmektedir (bkz. Resim 4.125). Kutu üzerinde yer alan yazılara göre Mîr Mehmet Âsım Bey'in ilk hatmettiği ve vefat edinceye kadar da yanından ayırmadığı

Mushaf'ın kutusunun Muhibbân gazetesi sahibi Hâcî Bey-zâde Ahmed Muhtâr tarafından h.1327 / m.1909 tarihinde vakfedildiği bilgisi yer almaktadır.⁷

Cildi:

Mushaf'ın cildi sağ ve sol kaptan oluşmaktadır. Geçirdiği onarım sırasında eserin sırtına, kap kenarlarına ve kap içlerine kahverengi deri eklenmiştir.

Kapların yüzeyi üst üste üç farklı deri kullanılarak oluşturulmuştur. En üst tabakada cildin tezyinatını oluşturan kompozisyon yer almakta olup siyah deri üzerine hatâyî ve bulut motiflerinden oluşan yekpare kalıpla tatbik edilmiş ve alttan ayırma tekniğiyle de altınla bezenmiştir. Kompozisyonun etrafını “S” şeklindeki zencerek çevrelemektedir. Zencerek merkezdeki desenden ayrı bir deri üzerine uygulanmıştır. Her iki kabın da tezyinatı aynı karakterdedir (bkz. Resim 4.126 ve Resim 4.127). Her iki kompozisyon da sırttan dip kısımlara doğru uzanan kahverengi deri üzerine yapıştırılmıştır.

Kap içleri bordo renkli deri ile kaplanmıştır (bkz. Resim 4.128 ve Resim 4.129).

---

⁷ “Hazret-i vâkıfın ilk hatmini indirdiği ve terk-i hayatına kadar bir an nezdinden ayırmadığı kelâm-ı kadîm olup işbu mahfazası Muhibban Gazetesi sahibi Hacı Bey-zâde Ahmed Muhtâr Bey tarafından teberru‘ edilmiştir.”

Resim 4.121: KYEK- MAB Kol.-00001-s.1b-2a

Resim 4.122: KYEK-MAB Kol.-00001-s.2

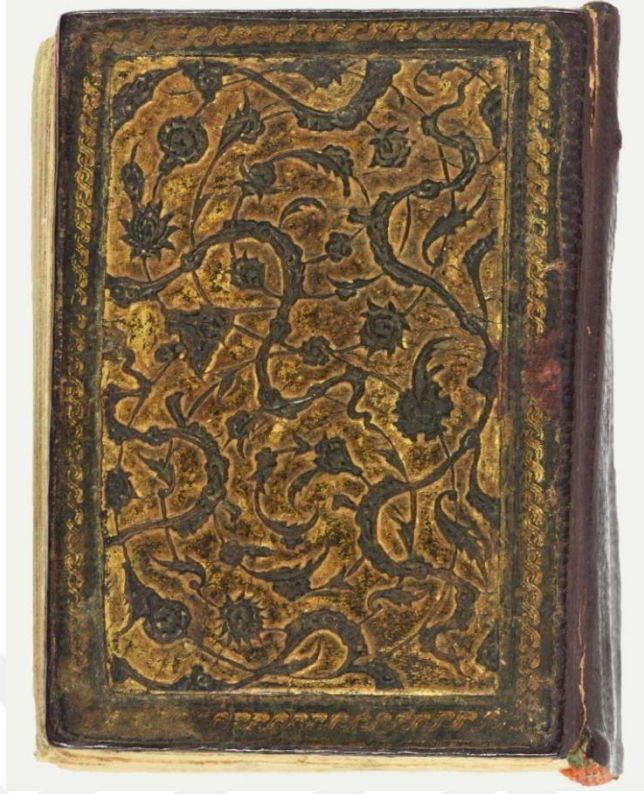
Resim 4.123: KYEK-MAB Kol.-00001-son sayfa

Resim 4.124: KYEK-MAB Kol.-00001-Köprülü Mehmet Asım Bey'in mührü

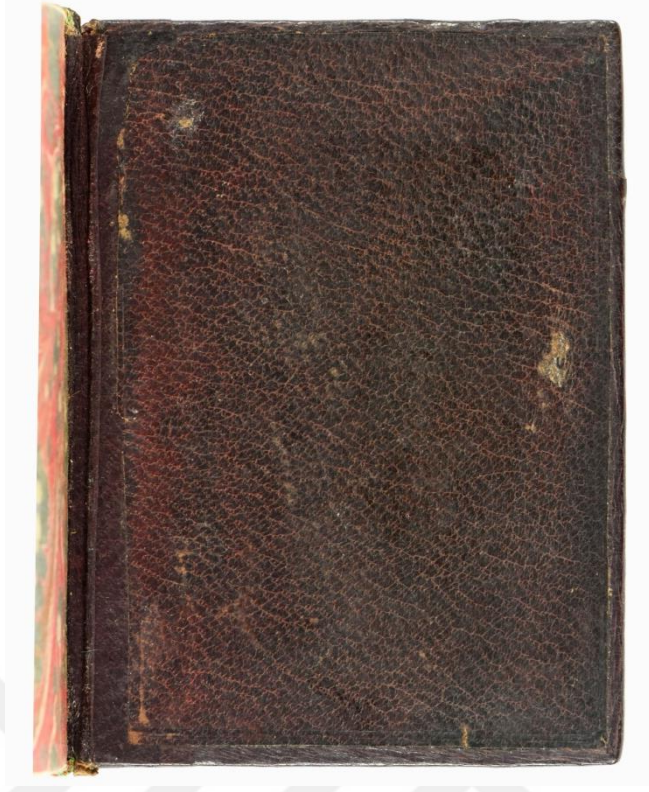
Resim 4.125: KYEK-MAB Kol.-00001-Koruyucu Kutu (Yeşil/Kadife)

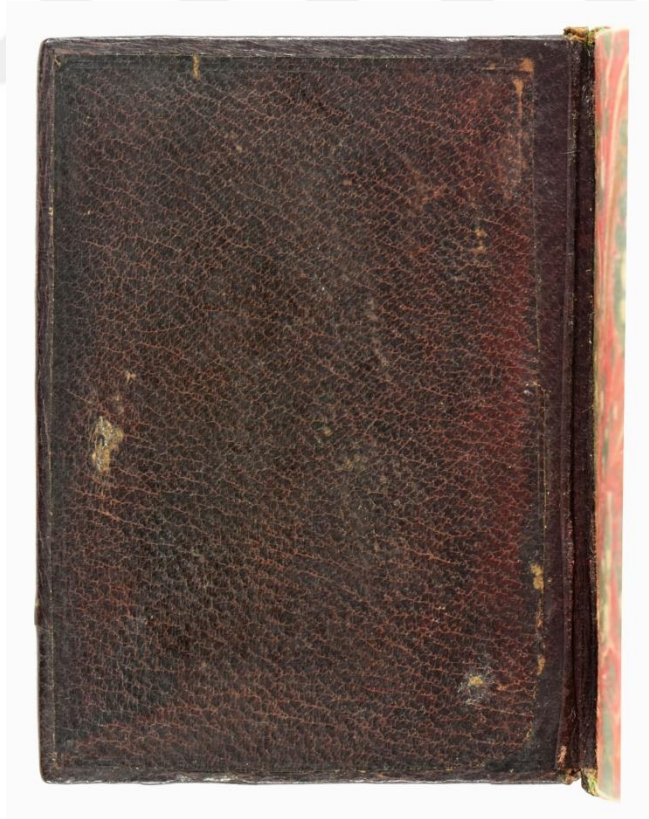
Resim 4.126: KYEK-MAB Kol.-00001-Sağ Kap

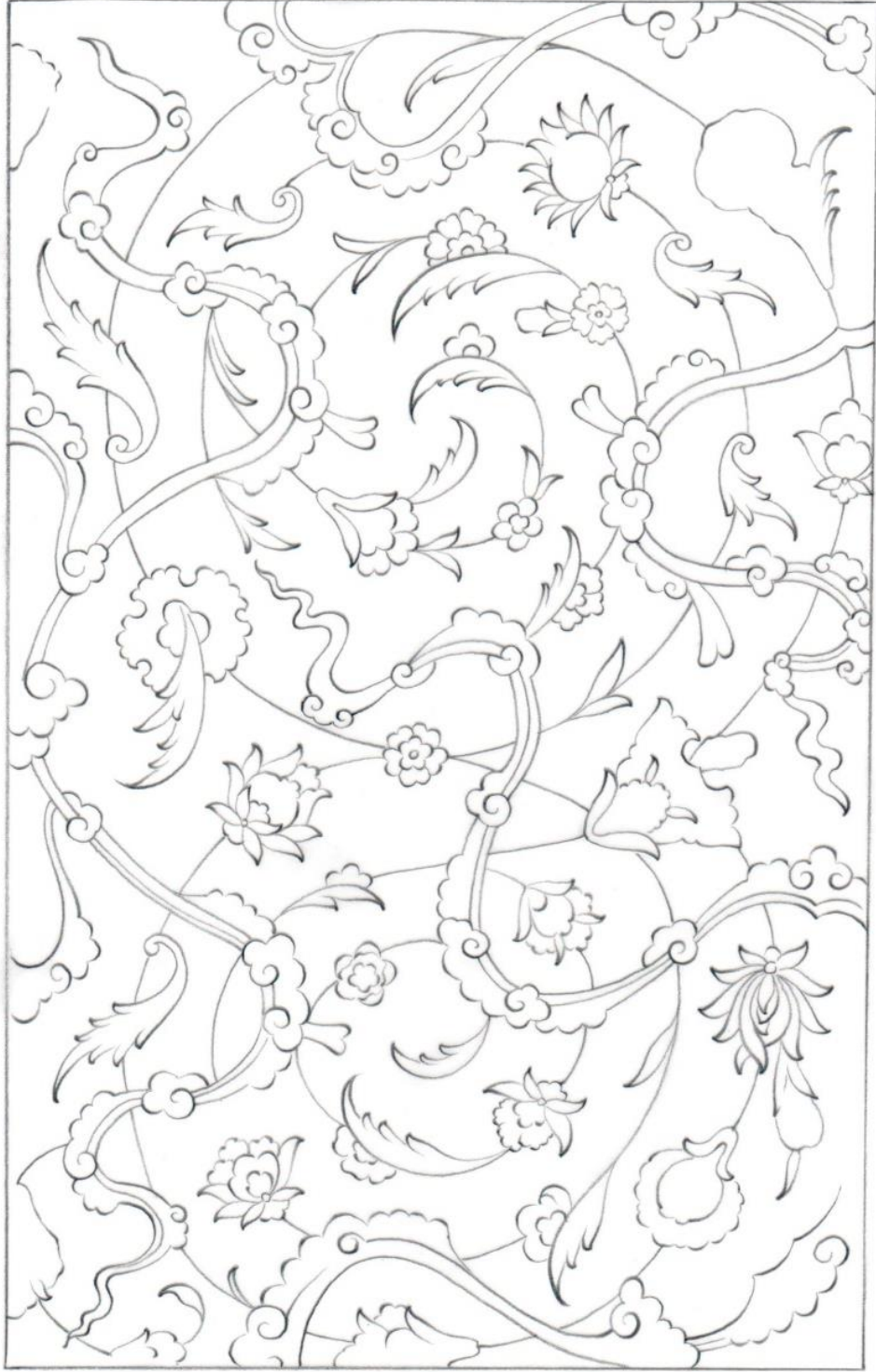
Resim 4.127: KYEK-MAB Kol.-00001-Sol Kap

Resim 4.128: KYEK-MAB Kol.-00001-Sağ Kap İçi

Resim 4.129: KYEK-MAB Kol.-00001-Sol Kap İçi

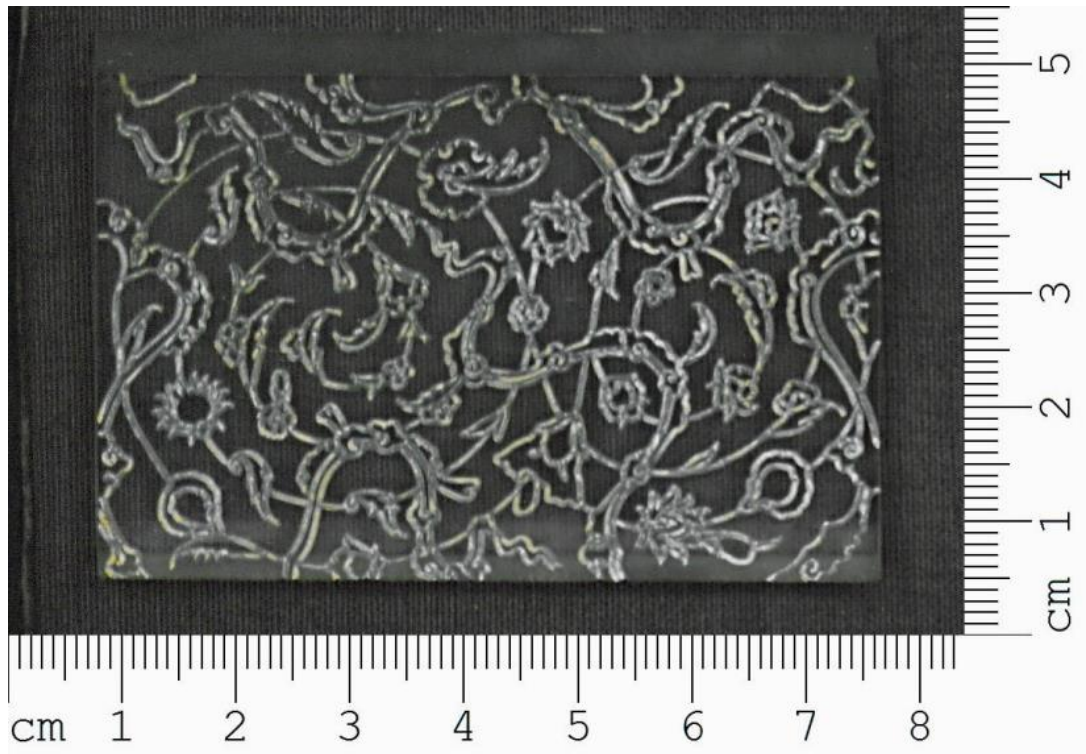
Çizim 4.15: KYEK-MAB Kol.-00001-Sol Kap
Eser Ölçüleri: 5,8 x 8,1 cm
(Çizim: Fatma Aslanoğlu Erbuğ)

5. UYGULAMALAR

5.1. Uygulama 1

Yapılacak olan ilk kitap kabı röprodüksiyon uygulamasında; Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Asım Bey Koleksiyonu 00001 demirbaş numaralı nüshanın cildi esas alınmıştır. Nüsha, hatâyî ve bulut motiflerinden oluşan yekpare kalıpla tatbik edilmiş ve alttan ayırma tekniğiyle de altınla bezenmiştir. Nüshanın tercih edilme sebebi çalışma için seçilen 12 eserden bezeme bakımından en zengini olmasıdır.

Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi, Mehmed Asım Bey Koleksiyonu 00001 demirbaş numaralı nüshanın miklebi bulunmamaktadır. Bu sebeple röprodüksiyon uygulamasında sağ ve sol kap yapılmıştır. Kap ölçüleri 5.8 x 8 cm olan nüshanın bezeme alanı 4.5 x 7 cm dir. Sağ ve sol kaptaki bezeme birbirinin aynısıdır bu sebeple bilgisayar ortamında ön kabın birebir çizimi yapılmıştır. Daha sonra kalıbı hazırlayan kişi tarafından çizim corel draw programında yeniden çizilmiş ve G koda çevrilmiştir. Kalıp CNC makinasında pirinç muadili akrilik levha üzerine işlenmiştir (bkz. Resim 5.1.130). Ayrıca kompozisyonun etrafını “S” şeklinde çevreleyen zencereğin de birebir kalıbı aynı şekilde yapılmıştır.

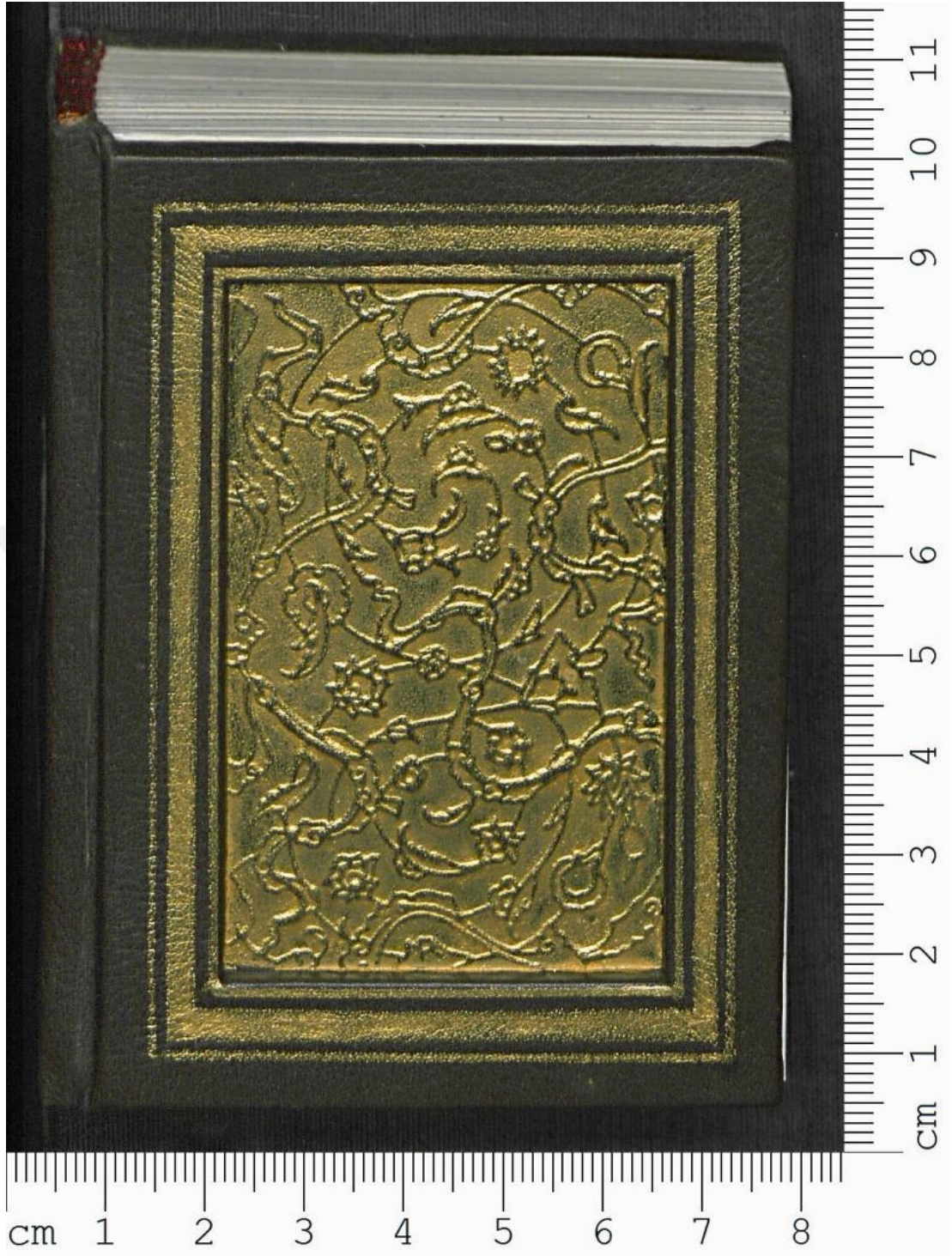

Resim 5.130: Kalıp CNC Akrilik Levha

Metin kısmı için 100 gr/m2 nohudi renk kâğıt kullanılmış olup 14 adet 6'lı forma oluşturulmuştur. Keten ip kullanılarak sırt dikişi ardından deri yastık üzerine kolon dikişleri yapılmıştır. Turuncu ve yeşil renkte ibrişim iple şirazeleri örülmüştür. Birinci uygulama için yeşil renk tıraşlanmış keçi derisi seçilmiştir. Sağ ve sol kap ölçülerinde 1,5 cm kalınlığında 4 adet mukavva kesilmiştir. Mukavvalardan ikisi üzerine ortalanarak kalıp ölçüleri çizilmiş ve çizim doğrultusunda kalıp alanı kesilerek çıkarılmıştır. Kalıp için yuva açılan mukavvalar düz mukavvalar üzerine yapıştırılmış ardından preslenmiştir. Hafif nemlendirilen deriler hazırlanan mukavva üzerine tutkal ile yapıştırılmıştır. Derinin kalıp için açılan yuvaya düzgün yerleşebilmesi için kalıp yuvaya yerleştirilmiştir. Desenlerin düzgün bir şekilde oluşabilmesi için ıstampada yavaş yavaş kontrollü şekilde basılmıştır. Desenlerin basılmasının ardından sırt kısmı hariç tüm kenarlar içeriye doğru katlanmıştır. Bezeme altın ile mülemma tekniğinde yapılmıştır. Kompozisyonun etrafını “S” şeklindeki zencerek ve cetvel ile çevrelenmiştir. Tüm işlemlerin ardından cilt ve metin birleştirilmiştir (bkz. Resim 5.131 ve Resim 5.1.132). Kap içleri nohudi renk zereşanlı kâğıt ile kaplanmış ve uygulama tamamlanmıştır.

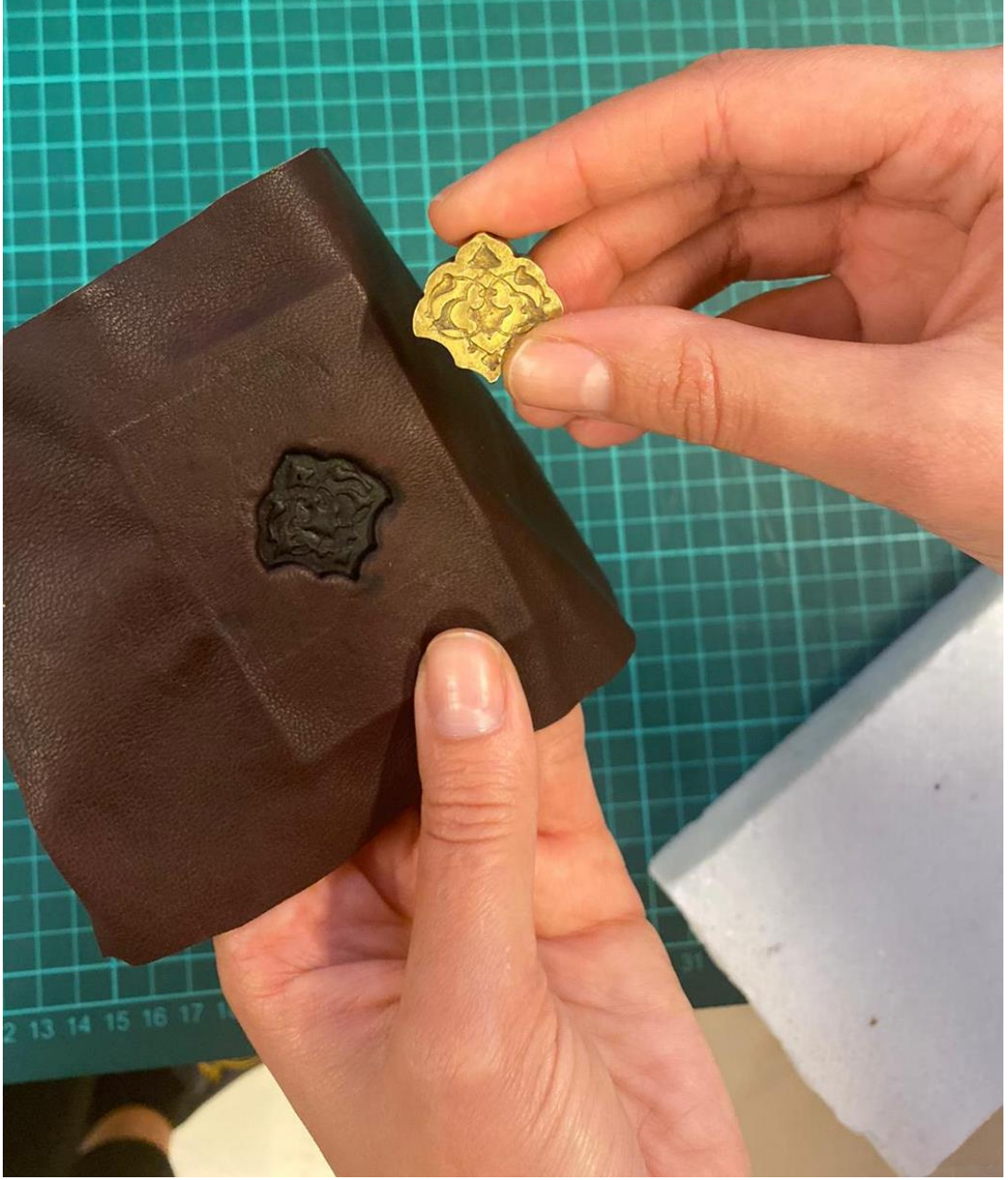
Resim 5.1.131: Sağ Kap

Resim 5.1.132: Sol Kap

5.2. Uygulama 2

Yapılacak olan ikinci cilt uygulamasında; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine ait cilt kalıplarından biri kullanılmıştır. Kalıp bitkisel ve rumi motiflerden oluşmaktadır (bkz. Resim 5.2.133).

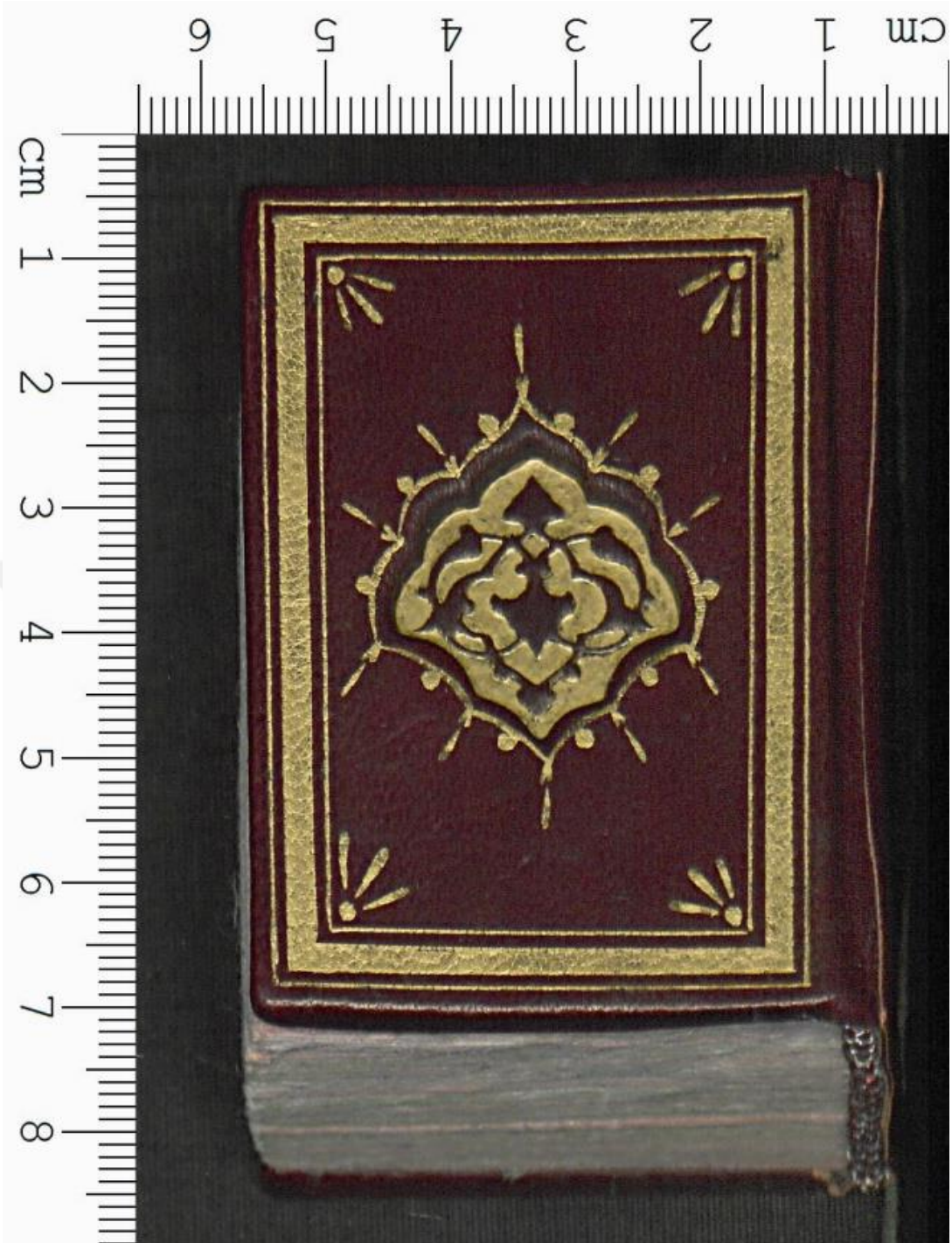
Resim 5.2.133: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesine ait kalıp

Kap ölçüleri 5.8 x 8 cm olan nüshanın bezeme alanı 4.5 x 7 cm dir. Sağ ve sol kaptaki bezemeler birbirinin aynı olacak şekilde yapılmıştır.

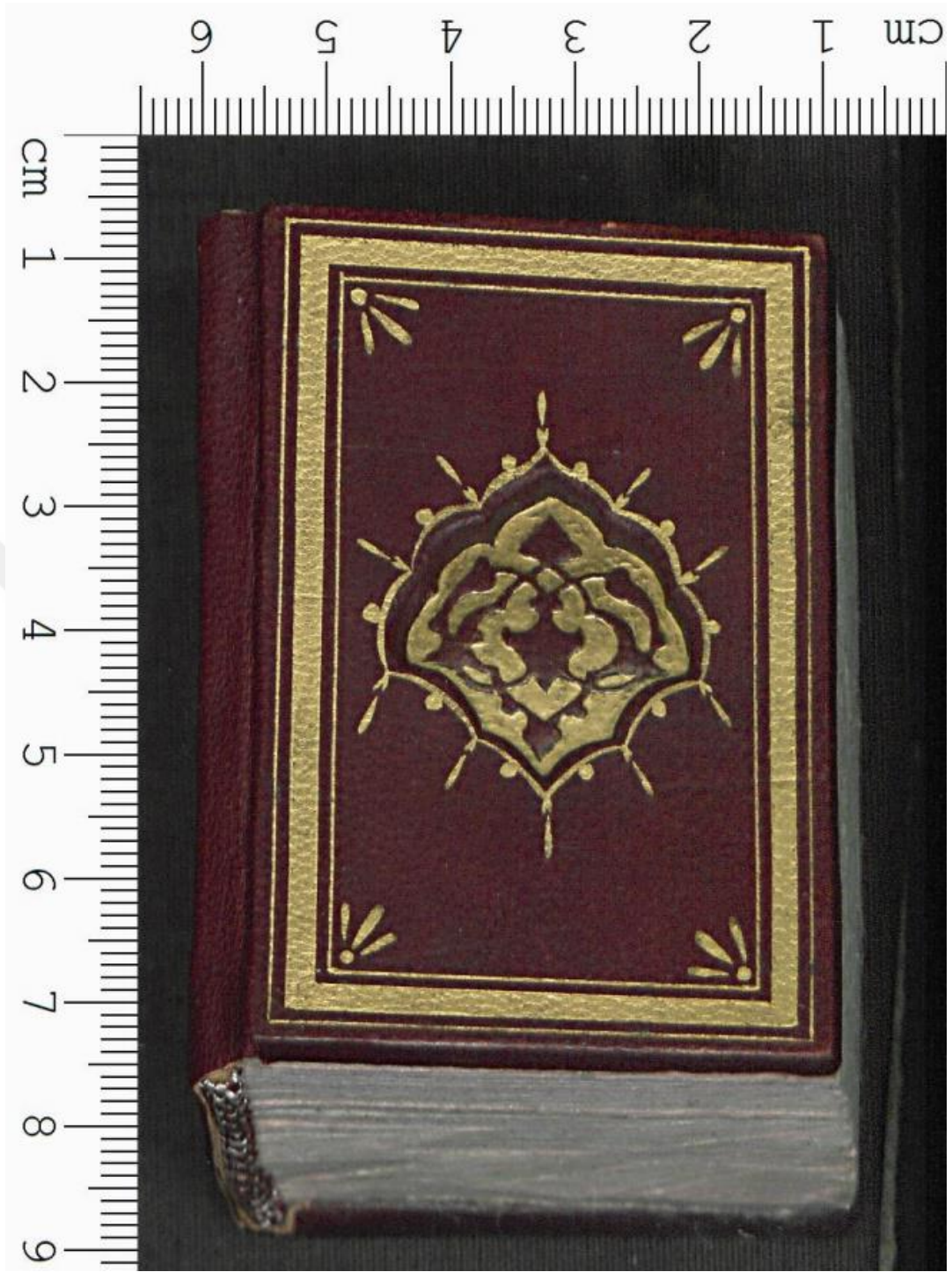
Metin kısmı için pembe ve yeşil renk İstanbul kâğıt⁸ kullanılmış olup 15 adet 3'lü forma oluşturulmuştur. Keten ip kullanılarak sırt dikişinin yapılmasının ardından deri yastık üzerine kolon dikişleri yapılmıştır. Beyaz ve pembe renkte ibrişim ipe şirazeleri örülmüştür. İkinci uygulama için bordo renk tıraşlanmış keçi derisi seçilmiştir. Sağ ve sol kap ölçülerinde muhat payları hesaplanarak 1,5 mm kalınlığında 4 adet mukavva kesilmiştir. Mukavvalardan ikisi üzerine ortalanan kalıp ölçüleri çizilmiş ve çizim doğrultusunda kalıp alanı kesilerek çıkarılmıştır. Kalıp için yuva açılan mukavvalar düz mukavvalar üzerine yapıştırılmış ardından preslenmiştir. Hafif nemlendirilen deriler hazırlanan mukavva üzerine tutkal ile yapıştırılmıştır. Derinin kalıp için açılan yuvaya düzgün yerleşebilmesi için kalıp yuvaya yerleştirilmiştir. Desenlerin düzgün bir şekilde oluşabilmesi için ıstampada yavaş yavaş kontrollü şekilde basılmıştır. Desenlerin basılmasının ardından sırt kısmı hariç tüm kenarlar içeriye doğru katlanmış ve ağırlık altında bekletilmiştir. Desen alttan ayırma tekniğinde altınla bezenmiştir. Kompozisyonun etrafını “S” şeklindeki zencerek ve cetvel ile çevrelenmiştir (bkz. Resim 5.2.134 ve 5.2.135). Tüm işlemlerin ardından cilt ve metin birleştirilmiştir. Ön kap içi pembe, arka kap içi yeşil renk kâğıt ile kaplanmış ve uygulama tamamlanmıştır.

---

⁸ İstanbul Kâğıt Renklendirilmiş %100 Keten Kâğıt ASİKA31052021

Resim 5.2.134: Sağ Kap

Resim 5.2.135: Sol Kap

5.3. Uygulama 3

Yapılacak olan üçüncü kitap kabı röprodüksiyon uygulamasında; Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuri Arlasez koleksiyonundakia 00185 demirbaş numaralı nüsha seçilmiştir. Nüshanın miklebi bulunmadığından röprodüksiyon uygulamasında sağ ve sol kap olarak çalışılmıştır. Kap ölçüleri 2.7 x 4.5 cm dir. Sağ ve sol kaptaki bezemeler birbirinin aynı olacak şekilde yapılmıştır.

Metin kısmı için yeşil renk İstanbul kâğıt kullanılmış olup 12 adet 2’li forma oluşturulmuştur. Keten ip kullanılarak sırt dikişinin yapılmasının ardından deri yastık üzerine kolon dikişleri yapılmıştır. Sarı ve yeşil renkte ibrişim iple şirazeleri örülmüştür. Üçüncü uygulama için bordo renk tıraşlanmış keçi derisi seçilmiştir. Sağ ve sol kap ölçülerinde muhat payları hesaplanarak 2 mm kalınlığında 2 adet mukavva kesilmiştir. Hafif nemlendirilen deriler hazırlanan mukavva üzerine tutkal ile yapıştırılmıştır. Yapıştırma işleminin ardından sırt kısmı hariç tüm kenarlar içeriye doğru katlanmış ve ağırlık altında bekletilmiştir. Zerbahar bezeme altınla yapılmıştır. Kompozisyonun etrafını “S” şeklindeki zencerek ve cetvel ile çevrelenmiştir (bkz. Resim 5.3.136 ve Resim 5.3.137). Tüm işlemlerin ardından cilt ve metin birleştirilmiştir. Kap içleri yeşil renk kâğıt ile kaplanmış ve uygulama tamamlanmıştır.

Resim 5.3.136: Sağ Kap

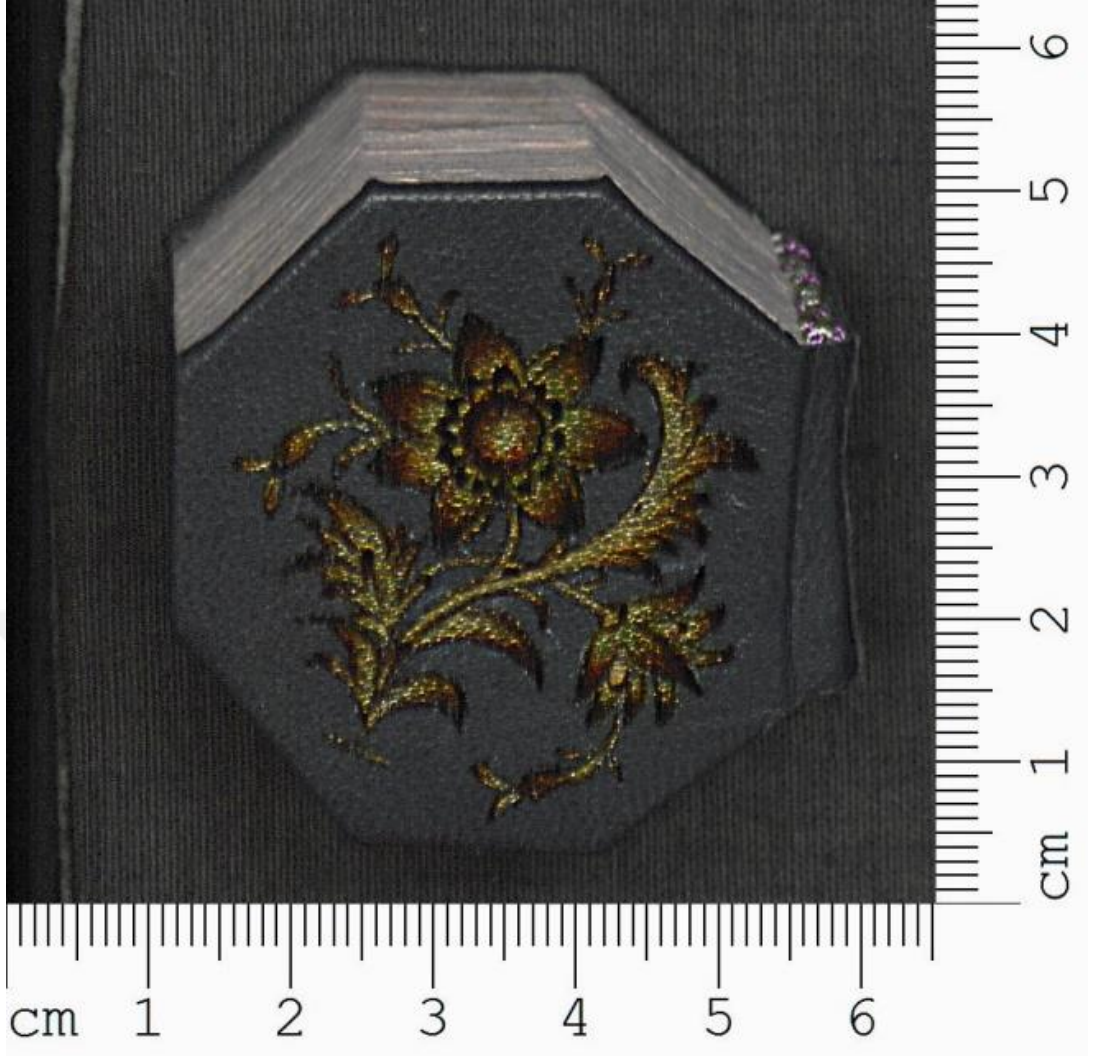
Resim 5.3.137: Sol Kap

5.4. Uygulama 4

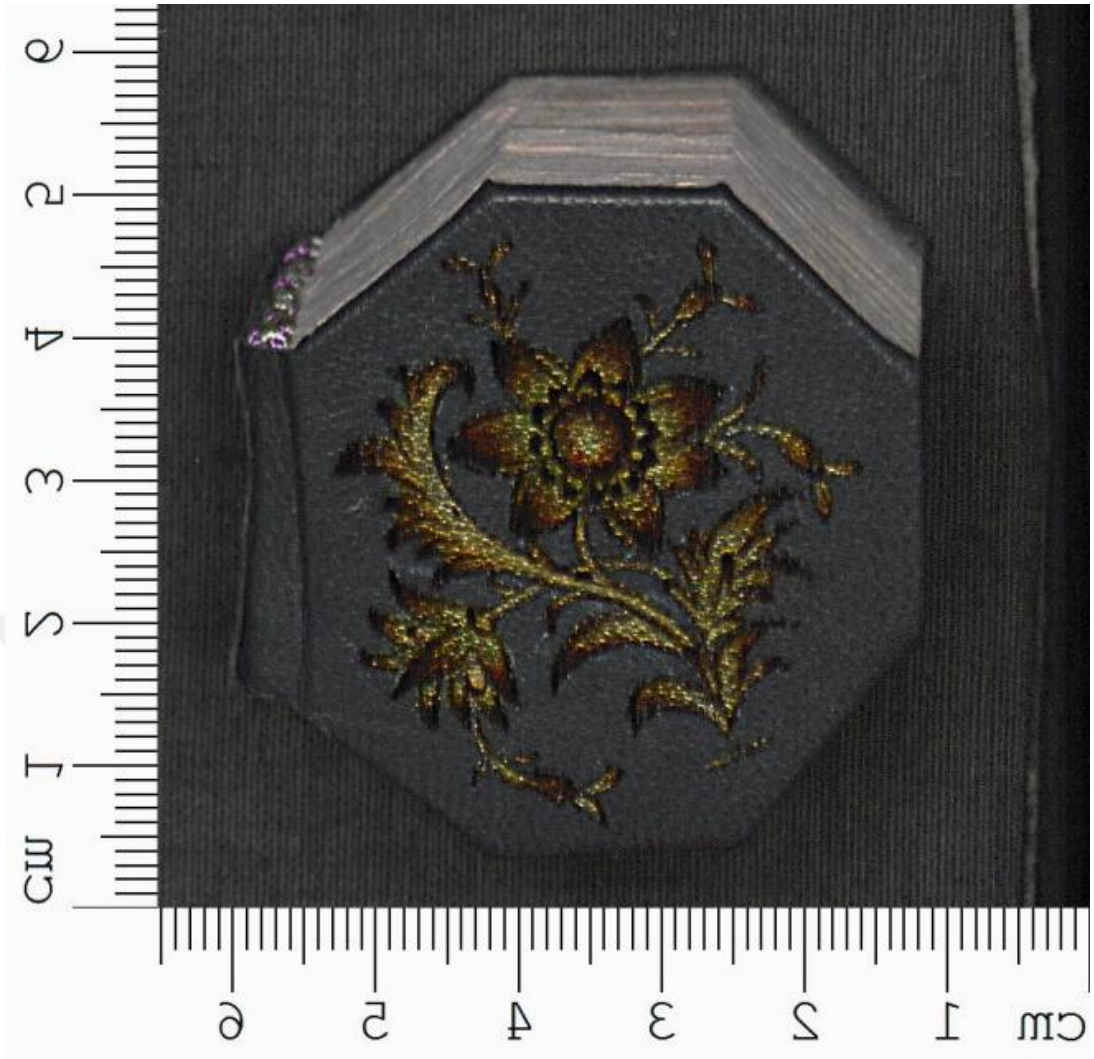
Yapılacak olan dördüncü ve son kap uygulamasında; 5. Katalogda incelenen SYEK-NA Kol.-00188 demirbaş numaralı lake ciltli eserin birebir çizimi yapılmıştır. Sekizgen formda ön ve arka kaptan oluşan uygulama altın ile yazma tekniğinde bezenmiştir.

Kap ölçüleri 4.5 cm çapındadır. Sağ ve sol kaptaki bezemeler birbirinin aynı olacak şekilde yapılmıştır.

Metin kısmı için pembe renk İstanbul kâğıt kullanılmış olup 12 adet 2'li forma oluşturulmuştur. Keten ip kullanılarak sırt dikişinin yapılmasının ardından deri yastık üzerine kolon dikişleri yapılmıştır. Yeşil ve lila renkte ibrişim ipe şirazeleri örülmüştür. Dördüncü uygulama için yeşil renk tıraşlanmış keçi derisi seçilmiştir. Sağ ve sol kap ölçülerinde muhat payları hesaplanarak 2 mm kalınlığında iki adet mukavva kesilmiştir. Hafif nemlendirilen deriler hazırlanan mukavva üzerine tutkal ile yapıştırılmıştır. Yapıştırma işleminin ardından sırt kısmı hariç tüm kenarlar içeriye doğru katlanmış ve ağırlık altında bekletilmiştir. Bezeme çiçek buketi yazma ve renkli altınla yapılmıştır. Kompozisyonun etrafını "S" şeklindeki zencerek ve cetvel ile çevrenmiştir (bkz. Resim 5.4.138 ve 5.4.139). Tüm işlemlerin ardından cilt ve metin birleştirilmiştir. Kap içleri bordo renk tıraşlanmış keçi derisi ile kaplanmış ve uygulama tamamlanmıştır.

Resim 5.4.138: Sağ Kap

Resim 5.4.139: Sol Kap

6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

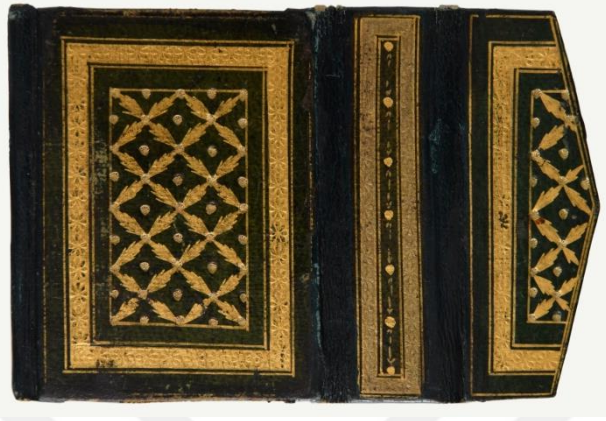
“Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan Sancak Kur’an-ı Kerim Ciltlerinin İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında adı geçen kütüphanelerin yanı sıra, restorasyon çalışmaları sebebiyle Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi depolarında bulunan Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Ragıp Paşa Yazma Eser Kütüphanesi ve Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanelerine ait eserler incelenmiştir.

Toplam altı kütüphanede bulunan tüm eser gözden geçirilmiş ve SYEK’te 11 adet, KYEK’te 1 adet olmak üzere toplamda 12 adet Sancak Kur’an-ı Kerimi bulunduğu tespit edilmiştir. SYEK Nuri Arlasez koleksiyonunda 00185, 00186, 00188, 00264, 00280, 00315, 00324 demirbaş numaralı, Galata Mevlevihanesi koleksiyonunda 00248 ve 00265 demirbaş numaralı ve Yazma Bağışlar Koleksiyonunda 02858, 03188 demirbaş numaralı eserler çalışmaya konu olmuştur. Ayrıca KYEK Mehmed Asım Bey koleksiyonunda 00001 demirbaş numaralı eser çalışma kapsamına alınmıştır.

Kütüphanelerde Kur’ân-ı Kerîm (Sancak) başlığı altında 5 adet Mushaf tespit edilmiştir (K.3, K.6, K.4, K.5, K8). Kur’ân-ı Kerîm (Sancak) olarak kaydedilmemiş fakat kütüphaneciler tarafından “Sancak Kur’ân-ı Kerîm” olarak depolanmış eserlerin sayısının ise 7 adet olduğu görülmüştür (K.12, K.9, K.10, K.2, K.1, K.11, K.7).

Eserler eski tarihli olanlardan başlanarak, tarihi belli olmayanlarda koleksiyon sırasına göre sistematik biçimde kataloglanmıştır. İncelenen nüshaların 5 adedinin istinsah tarihi tespit edilmiştir. Tarih bilgisi tespit edilen eserlerin en erken örneği (bkz. Resim 6.140) h. 10 Receb 742 (m. 20 Aralık 1341) ile SYEK NA-00315 envanter numaralı cilt olup, en geç örneği (bkz. Resim 6.141) h. 27 Muharrem 1229 (m. 19 Ocak 1814) tarihli SYEK NA-00188 envanter numaralı cilttir. 7 adedinin istinsah tarihi kayıtları ise tespit edilememiştir (K.12, K.6, K.7, K.8, K.9, K.10, K.11). Kitapların en kolay değiştirilebilen parçası ciltleridir. Bu sebeple sökülüp başka esere takılabilmek ihtimalleri her daim göz önünde bulundurulmalıdır. Bu sebeple tarihi belli olmayan eserler için tarihlendirme yaparken istinsah tarihi ile cildin tarihinin uyuşmadığı örnekler karşımıza çıkabilmektedir.

Eserlerin altı tanesinde hattat bilgisi bulunduğu görülmüş (K.3, K.6, K.7, K.4, K.5, K.1), bir tanesi yazı bozulmaya uğradığı için eksik tespit edilmiş (K.8), 5 tanesinin hattat bilgisi bulunamamıştır (K.12, K.9, K.10, K.2, K.11).

Resim 6.140: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap (sol)

Resim 6.141: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap (sağ)

İki adedi sekizgen formda (bkz. Resim 6.142) olup (K.5, K.8) diğer on adedi dikdörtgen (bkz. Resim 6.143) formdadır (K.12, K.3, K.6, K.7, K.4, K.9, K.10, K.2, K.1, K.11).

Resim 6.142: SYEK-YB Kol.- 03188-Sol Kap (sol)

Resim 6.143: SYEK-NA Kol.-00185-Sağ Kap (sağ)

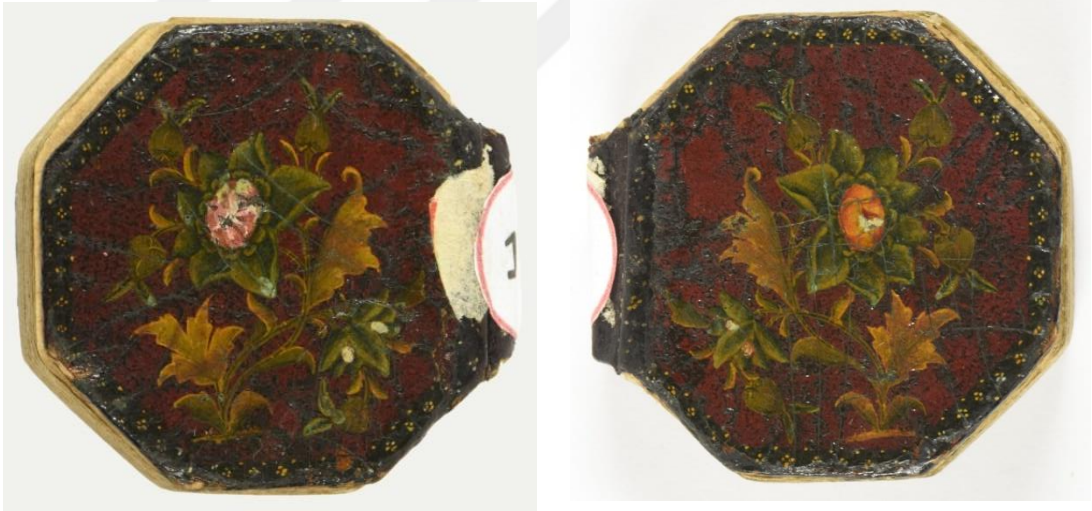
Çalışma kapsamındaki eserlerden iki adedi kalıp (bkz. Resim 6.144 ve Resim 6.145) olup bunların biri yekpare (K.12), diğeri yazılı kalıp ile yapılmıştır (K.3).

Resim 6.144: KYEK-MAB Kol.-00001-Sağ Kap (sol)

Resim 6.145: SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap (sağ)

Eserlerden bir adedi lake ciltli (K.5) olup ön ve arka kapağı benzer özelliklere sahip olsalar da bezemeleri birbirinden farklıdır (bkz. Resim 6.146 ve Resim 6.147).

Resim 6.146: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap (sol)

Resim 6.147: SYEK-NA Kol.-00188-Sağ Kap (sağ)

Sancak Kur'an-ı Kerimlerinin iki adedi şukufe ciltli (K.10, K.11) olup bunlardan biri yalın Şukufe (bkz. Resim 6.148), diğeri ise şukufedir (bkz. Resim 6.149).

Resim 6.148: SYEK-NA Kol.-00264-Sol Kap (sol)

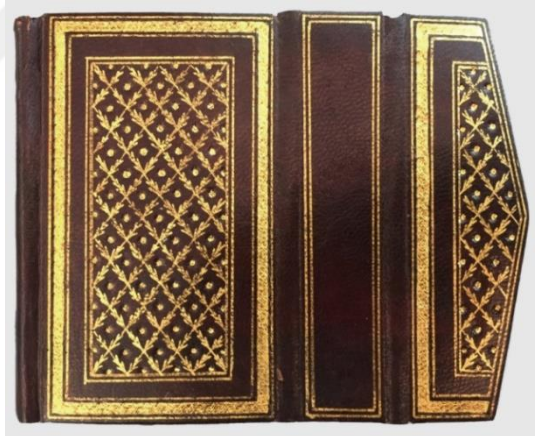

Resim 6.149: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap (sağ)

İncelenen ciltlerin dört adedi zerbahar (K.4, K.2, K.1, K.7) olup bir adedi dört noktalı (bkz. Resim 6.150), üç adedi tek noktalıdır (bkz. Resim 6.151).

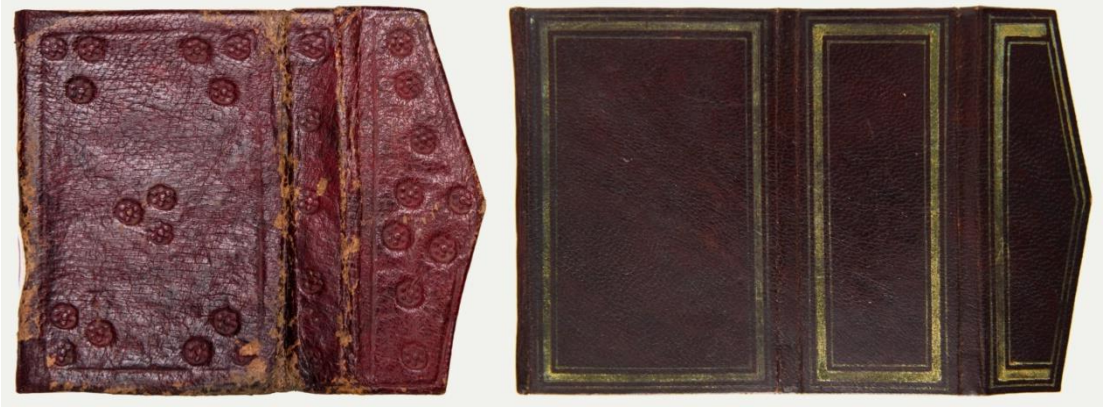

Resim 6.150: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap (sol)

Resim 6.151: SYEK-YB Kol.-02858-Sol Kap (sağ)

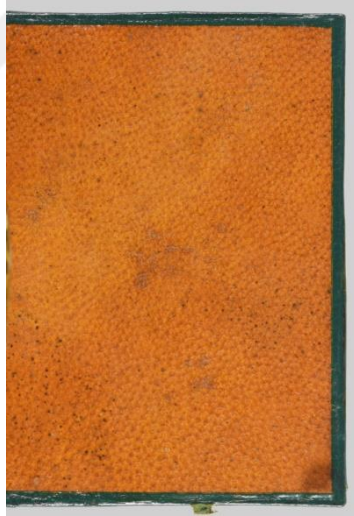
Ciltlerden bir adedi yekşah (K.6) ile bezenmiştir (bkz. Resim 6.152). Düz deri (K.9, K.8) ile yapılan iki nüsha bulunmakta olup bir adedine cetvel çekilmiştir (bkz. Resim 6.153).

Resim 6.152: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap (sol)

Resim 6.153: SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap (sağ)

Ele alınan ciltlerin iki adedinde kap içleri düz deri (bkz. Resim 6.154) ile kaplanmıştır (K.12, K.1). Dört adedinin kap içleri deri üzeri altın (bkz. Resim 6.155) bezemelidir (K.4, K.3, K.10, K.7).

Resim 6.154: SYEK-NA Kol.-00315-Sol Kap (sol)

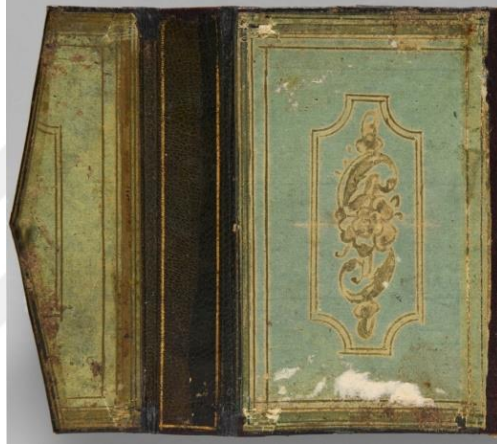
Resim 6.155: SYEK-GM Kol.-00248-Sol Kap (sağ)

Ciltlerin bir adedinin kap içine lake (K.5) uygulanmıştır (bkz. Resim 6.156). Bir adedi düz kâğıt (K.6) ile kaplıdır (bkz. Resim 6.157). Bir tanesine de kâğıt üzeri bezeme (K.2) yapılmıştır (bkz. Resim 6.158).

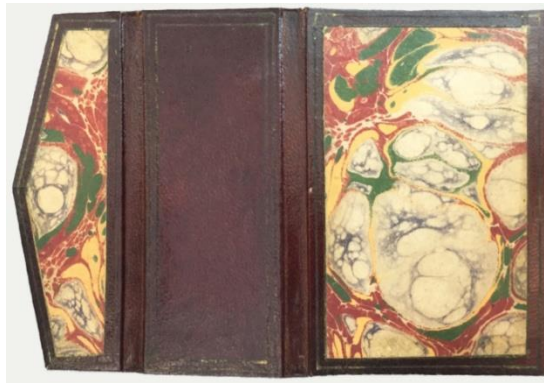
Resim 6.156: SYEK-NA Kol.-00188-Sol Kap (sol)

Resim 6.157: SYEK-GM Kol.-00265-Sol Kap (sağ)

Resim 6.158: SYEK-NA Kol.-00280-Sol Kap

Sancak Kur'an-ı Kerimlerine ait ciltlerden üç adedinin kap içlerinde ebru (bkz. Resim 6.159) kullanılmıştır (K.9, K.11, K.8). Bir adedinin sadece arka kap içi ebru olup bir adedinde de ön ve arka kap içinde kullanılan ebru birbirinden farklıdır (bkz. Resim 6.160 ve Resim 6.161).

Resim 6.159: SYEK-NA Kol.-00186-Sol Kap

Resim 6.160: SYEK-NA Kol.-00324-Sağ Kap (sol)

Resim 6.161: SYEK-NA Kol.-00324-Sol Kap (sağ)

Katalog bölümünde incelenen eserlerden mahfazası ve koruyucu kutusu olan (K.10) ve koruyucu kutuyla birlikte metal mahfazası olan birer eser (K.5) bulunmaktadır (bkz. Resim 6.162).

Resim 6.162: SYEK-NA Kol.-00188-Koruyucu Kutu ve Metal Kutu

Deri mahfazası olan üç eser (K.2, K.10, K.1) bulunmakta olup deri mahfazaların bir adedi soğuk baskı tekniğinde zerbahar (bkz. Resim 6.163), bir adedi altın ile zerbahar (bkz. Resim 6.164) bir adedi de yalın şükufe ile (bkz. Resim 6.165) bezenmiştir.

Resim 6.163: SYEK-NA Kol.-00315 (sol)

Resim 6.164: SYEK-NA Kol.-280 (orta)

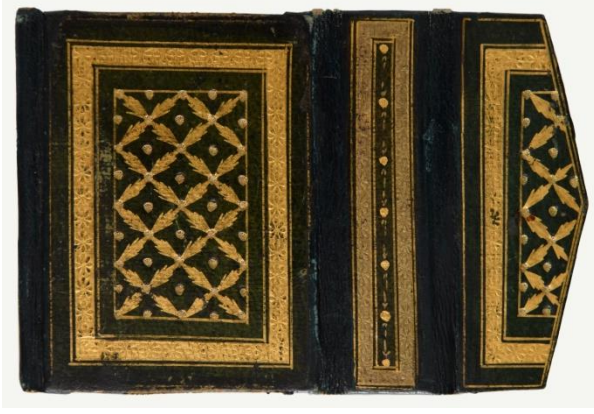
Resim 6.165: SYEK-NA Kol.-00264 (sağ)

Sadece koruyucu kutusu (bkz. Resim 6.166) bulunan üç eser (K.4, K.12, K.8), mahfazası bulunmayan beş eser (K.9, K.3, K.6, K.11, K.7) tespit edilmiştir. Çalışma kapsamına alınan ve incelenen nüshalardan bir adedinin dijital ortamda Kur'an-ı Kerim olarak kaydedildiği, kütüphaneciler tarafından "Sancak Kur'an-ı Kerim" olarak depolanmış olduğu tespit edilmiştir. Yapılan detaylı çalışma sonucunda nüshanın aslında cep Kur'an-ı Kerimi olarak kullandığı (bkz. Resim 167) koruyucu kutu üzerinde yer alan kayıt okunarak tespit edilmiştir (K.12)

Resim 6.166: SYEK-NA Kol.-00185 (sol)

Resim 6.167: KYEK-MAB Kol.-00001-Koruyucu Kutu (sağ)

Resim 6.168: SYEK-NA Kol.-00315 (sol)

Resim 6.169: TİEM-463 (sağ)

SYEK-NA Kol.-00288 envanter numaralı zerbahar cilt, TİEM-84 numaralı eser ile benzer bezemeye sahiptir. (İlker, 2020, 28). Nüshaların ikisinde de keşişen hatlar arasında 4 nokta bulunmaktadır (bkz. Resim 6.170 ve Resim 6.171).

Resim 6.170: SYEK-NA Kol.-00280 (sol)

Resim 6.171: TİEM-84 (sağ)

Süleymaniye ve Köprülü Yazma Eser Kütüphanelerindeki koleksiyonlar taranmış ve toplamda 12 adet Sancak Kur'ân-ı Kerîm tespit edilmiştir. Bu eserler bezeme, teknik ve kompozisyon açısından irdelenerek kendi içlerinde guruplandırılmıştır. Ayrıca benzer özelliğe sahip ciltlerde karşılaştırılması yapılmıştır. Ciltlerin tamamında keçi derisi kullanılmıştır. Deri renkleri bordo, yeşil ve kahverengi tonlarındadır. Ciltlerde muhtelif bezeme unsurları uygulanmış olup iki adedi kalıp, bir adedi lake, iki adedi şukufe, dört adedi zerbahar, bir adedi yekşah ve iki adedi düz deri olarak yapılmıştır. Sancak Kur'ân-ı Kerîmleri kullanım amaçlarına yönelik olarak mahfaza ve kutu içerisinde muhafaza edilmektedirler. Kullanım amaçları, küçük boyutları ve özellikli olmaları dolayısıyla mahfaza ve kutularının yanı sıra koruma amaçlı kutulara da sahiptirler. Bu durum diğer kitap formları için nadir görülen bir durumdur. Ayrıca çalışma kapsamında sadece Sancak Kur'ân-ı Kerîmi yazan bir hattat zümresi bulunmadığı düşünülmüştür. Mikroskop ortamında yapılan araştırma sonucunda çalışma kapsamına alınan 12 adet Sancak Kur'ân-ı Kerîmi tarafımızca mikroskop ortamında incelenerek kamyş kalem ile yazıldığı tespit edilmiştir. Eserlerden altı tanesinde hattat bilgisi tespit edilmiş fakat beş tanesinin hattat bilgisi bulunamamıştır.

Uygulama kısmında yapılan ilk çalışma, birebir hazırlanan (5,8 x 8,1 cm) yekpare kalıp ile gerçekleştirilmiş olup altın ile mülevven tekniğinde bezenmiştir. İkinci uygulamada Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan pirinç kalıp kullanılmış ve alttan ayırma tekniğinde bezenmiştir. Üçüncü uygulamada SYEK-NA Kol.-00185 demirbaş numaralı zerbahar ciltli eserin birebir çalışması altın ile yapılmıştır. Dördüncü uygulamada SYEK-NA Kol.-00188 demirbaş numaralı lake ciltli eserin birebir çizimi yapılmış ve yazma cilt olarak altın ile uygulanmıştır.

Türk İslam medeniyetinde kitaba her daim azami hürmet gösterilmiştir. Sadece kütüphanelerde değil aynı zamanda savaşa giderken de kitaptan kopmadıkları ve en üst makamda taşıdıkları görülmüştür. İşlevselliğinin yanında sanat değerleri de gözetilmiş olup birbirinden farklı şekilde tezyin edilmiştir. Yurtiçi ve yurtdışında bulunan yazma eser kütüphaneleri, müzeler ve özel koleksiyonların bünyesinde barındırdığı eserler gün yüzüne çıktığında cilt sanatının muhtelif örneklerine de ulaşılabilecektir. Ayrıca birçok Sancak Kur'ân-ı Kerîminin de ortaya çıkacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, M. Ş. (2011). *Osmanlı'da Günlük Yaşam Nesneleri*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Anameriç, H. (2006). İstanbul Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 20 (2), 195-202.
- Arıtan, A. S. (1993). Ciltçilik. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 7, 551-557.
- Arıtan, A. S. (2017). *Karamanoğulları Cild San'atı*. Konya: Destegül Kültür ve Sanat Derneği.
- Aslan, A. (2024). *Yazma eserlerde mülkiyet tezâhürleri ve temellük kayıtları: Reisülküttâb Acem Bekir Efendi örneği* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, H. (2004). *Hırka-i Saadet Dairesi ve Mukaddes Emanetler*. İstanbul.
- Ayvazoğlu, B. (2017). *Nuri Arlasez'in Saklı Hayatı: Bir Medeniyeti Kurtarmak*. İstanbul: BKG.
- Bilirgen, E. (2014). Hazine-i Hümayûn'da bulunan murassa kitap kapları, cüz keseleri ve cilbentlerdeki Osmanlı saray kuyumculuğu. *Uluslararası Cilt Sanatı Buluşması Sempozyumu -Tebliğler-*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı, 139-147.
- Binark, İ. (1975). *Eski Kitapçılık Sanatlarımız*. Ankara: Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları.
- Binark, İ. (1981). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve Koleksiyonarı ile İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Yerli-Yabancı Kaynaklar Bibliyografyası*. İstanbul: Vakıflar Dergisi. 714-743
- Coffey, H. (2010). Between amulet and devotion. *The Islamic Manuscript Tradition*. Bloomington: Indiana University Press. 78-115
- Çakmak, Y. (2020). *Manisa yazma eser kütüphanesindeki geometrik tezyinatlı ciltler*. (Sanatta yeterlik tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Cilt Programı, İstanbul.

Çığ, K. (1971). *Türk Kitap Kapları*. Ankara: Yapı ve Kredi Bankası.

Dündar, B. (2011). *Grafik tasarım bağlamında kitap nesnesi ve nesne olarak kitap*. (Sanatta yeterlik tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erünsal, İ. (2018). *Orta Çağ İslâm Dünyasında Kitap ve Kütüphâne*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Erünsal, İ. (2002). Köprülü Kütüphanesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 26, 257-258.

Haldane, D. (1983). *Islamic Bookbindings in the Victoria and Albert Museum*. London: The World of Islam Festival Trust.

İlker, B. (2020) *Türk İslam Eserleri Müzesi yazma eser koleksiyonundaki zerbahar tezyinatlı ciltler*. (Yüksek lisans eser metni). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı Cilt Programı, İstanbul.

İslam İnanç ve İbadet. (2009). İstanbul: Abu Dhabi Culture & Heritage.

Karatay, F. E. (1962). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Arapça Yazmalar Kataloğu*. İstanbul.

Kaya, N. (2010). Süleymaniye Kütüphanesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 38, 121-123.

Kızılsağak, E. (2017). Kitabın gelişiminden ciltlemeye. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, 5, 13-22

Kut, G. ve Bayraktar, N. (2021). *Yazma Eserlerde Vakıf Mühürleri*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.

Özen, M. E. (1985). *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*. İstanbul: İ.Ü. Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi.

Özen, M. E. (2017). *Türk Cilt Sanatı*. İstanbul: İşaret Yayınları.

Scheper, K. (2018). *The Technique of Islamic Bookbinding: Methods, Materials and Regional Varieties*. Leiden: Brill.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi. <http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/> Erişim tarihi: 18.12.2023

Şahin, Y. (2023). *Topkapı Sarayı Müzesi Emanet Hazinesi Kitaplığı'nda bulunan XVI. yüzyıl Kur'ân-ı Kerîm ciltleri*. (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Tanıncı, Z. (2004). Kitap ve cildi. *Osmanlı Uygarlığı*, 2, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 840-863.

Tez, Z. (2008). *Kağıdın ve Matbaanın Kültürel Tarihi*. İstanbul: Doruk Yayınları.

Tezcan, H. ve Tezcan, T. (1991). *Türk Sancak Alemleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

ÖZGEÇMİŞ

Gizem ERDEM

Eğitim

- **Yüksek Lisans:** Mimar Sinan GSF-Geleneksel Türk Sanatları - Cilt Bölümü (2017-2018 özel öğrenci)
- **Lisans:** Anadolu Üniversitesi - İşletme Fakültesi
- **Ön Lisans:** Ankara Üniversitesi - Başkent Meslek Yüksekokulu - Restorasyon-Konservasyon Programı
- **Lise:** Küçükyalı Teknik Ve Endüstri Meslek Lisesi - Yapı Ressamlığı Bölümü

İş / Staj Deneyimleri

- **UCL University, Conservation Department – UCL London**
El Yazması Konservatörü (2019)
- **Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Kitap Şifahanesi ve Arşiv Daire Başkanlığı**
El Yazması Konservatörü (2012- Devam)
- **Magnezya Kazısı**
Restorasyon -Konservasyon Teknikeri (2009)
- **Urfa Halepli Bahçe Mozaikleri Restorasyonu**
Restorasyon -Konservasyon Teknikeri (2008 - 2009)
- **Urfa Müzesi Laboratuvarı**
Restorasyon -Konservasyon Teknikeri (2008)
- **Kyme Kazısı**
Restorasyon -Konservasyon Teknikeri (2007)
- **Sagalassos Kazısı**
Restorasyon -Konservasyon Teknikeri (2006)

Tamamlanmış projeler

- **TÜBİTAK 115K334 nolu proje:**
“İslam Yazmalarında Kullanılan Kâğıtların Özelliklerinin Tanımlanması ve Veri Tabanı Oluşturulması”, Yazma Eser Konservatörü (2016)
- **Şahmaran Konservasyon ve Restorasyon Şti.**
Vakıf Hat Sanatları Müzesi / Yazma Eser Konservasyon ve Restorasyonu (2013)
- **Anarat Higutyun Ermeni Katolig ve Rahibe Mektebi Binası Restorasyonu Projesi**
Çan, Konservasyonu ve Restorasyonu (2011)